

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΟΥ ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ Ε.Ε

Αικατερίνη Παπαδοπούλου (ΑΜ:0818Μ042)

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2019-2020

Κατάλογος περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΥΡΙΩΣ ΣΩΜΑ	7
Ενότητα 1: Σκοπός και σημαντικότητα	7
Ενότητα 2: Επισκόπηση της βιβλιογραφίας.....	8
1. Ηνωμένο Βασίλειο και ΕΕ.....	8
1.1: Η πορεία της Μ. Βρετανίας εντός της ΕΕ	11
1.2: Το χρονικό της αποχώρησης	15
1.3: Το δημοψήφισμα του 2016	18
1.4: Το άρθρο 50 της Συνθήκης της ΕΕ	20
2 Αίτια αποχώρησης της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ.....	23
2.1: Υπεράσπιση εθνικών συμφερόντων και κυριαρχία του κράτους	23
2.2: Ευρωσκεπτικισμός.....	24
2.3: Μετανάστευση	25
2.4: Λαϊκισμός.....	25
2.5: Ευρωπαϊκές ελίτ.....	26
2.6: Ανάγκη για νέα ευρωπαϊκή πολιτική	26
3. Επιπτώσεις από την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ	27
3.1: Πολιτικές επιπτώσεις στα εσωτερικά ζητήματα της Μ. Βρετανίας	27
(Ιρλανδία, ενδεχόμενη αύξηση της φτώχειας, δικαιώματα μεταναστών, άνοδος λαϊκισμού).....	27
3.2: Οικονομικές επιπτώσεις (εμπόριο, τουρισμός, τραπεζικός κλάδος, Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, τελωνειακή ένωση- δασμοί, παραγωγικότητα).....	33
3.3: Εργασιακό ζήτημα	42
3.4: Οι επιδράσεις εκτός ΗΒ.....	43
3.5: Αμυντικά ζητήματα (διατλαντική ασφάλεια).....	45
4. Η Μ. Βρετανία και το μέλλον της ΕΕ.....	50
4.1: Το μέλλον της Μ. Βρετανίας μετά την αποχώρηση της από την ΕΕ.....	50
4.2: Το μέλλον της ΕΕ μετά την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ	53
4.3: Οι σχέσεις ΕΕ και Μ. Βρετανίας μετά την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ	53
Ενότητα 3: Μέθοδος και εργαλεία.....	60
Ενότητα 4: Ευρήματα	60
Ενότητα 5: Συζήτηση	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	65

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος του 2016 στη Μ. Βρετανία έδειξε την πρόθεση των πολιτών να αποχωρήσουν από την οικογένεια της ΕΕ. Η ΕΕ ήταν ευνοϊκή στην αποχώρηση αυτή και μια περίοδος αβεβαιότητας ξεκίνησε. Το αμεσότερο αποτέλεσμα που προέκυψε από τα παραπάνω ήταν η υποχώρηση της στερλίνας έναντι του Ευρώ και του δολαρίου. Τα προβλήματα που απορρέουν από μια τέτοια ενέργεια φαίνονται κυρίως στον εμπορικό κλάδο καθώς η Μ. Βρετανία αποτελεί κύριο εμπορικό εταίρο της ΕΕ, ενώ παράλληλα προσελκύει ένα μεγάλο αριθμό εργαζόμενων από άλλες ευρωπαϊκές και μη χώρες.

Ο σκοπός αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι η χαρτογράφηση των αιτίων και των επιπτώσεων που φέρνει η αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ. Ο σκοπός αυτός ανταποκρίνεται στην ανάγκη επίλυσης μιας σειράς προβλημάτων που προκύπτουν στη Μ. Βρετανία και την ΕΕ. Το κύριο ερευνητικό ερώτημα σχετίζεται με τις επιπτώσεις που απορρέουν από το διαζύγιο της Μ. Βρετανίας με την ΕΕ.

Η εργασία αυτή είναι βιβλιογραφική και τα ευρήματα της έρευνας εστιάζονται στην ανάγκη για προσαρμογή στην ΕΕ σε μια περίοδο όπου η παγκόσμια οικονομία δεν έχει συνέλθει πλήρως από την ύφεση και οι ρυθμοί ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών είναι μειωμένοι.

Η σημασία του θέματος είναι μεγάλη χάρη στην επικαιρότητα του και εξαιτίας μη εύρεσης λύσης ακόμη στα εμπορικά ζητήματα. Ο λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο είναι η ευρύτητα του θέματος και η ανάγκη αποτίμησης της πορείας των μελλοντικών σχέσεων της Μ. Βρετανίας με την ΕΕ.

Λέξεις κλειδιά: Μ. Βρετανία, ΕΕ, δημοψήφισμα, αποχώρηση, επιπτώσεις, εμπόριο, πολιτική, μετανάστευση

ABSTRACT

The result referendum in Britain in 2016 showed the intention of citizens to leave the EU. The EU was favorable to this decision and it is true that a period of uncertainty began. The immediate result of the decision of Britain was the depreciation of the pound against the euro and the dollar. The problems stemming from such an action seems to appear in the trade field as Britain is the EU's main trading partner. Furthermore, Britain attracts a large number of workers from other European and non-EU countries and this is another problem nowadays due to Britain's withdrawal from EU.

The purpose of the thesis is to examine the causes and the consequences of Britain leaving the EU. To this direction the main question in this thesis concerns to consequences which follow BREXIT. The method which is followed to answer this question is bibliographical research and the results of the dissertation focus on the need for EU to adapt in a new world which has recovered to economic crisis recently.

The importance of the research is a great one due to the fact that there is no agreement in trade matters between EU and Britain. The reason why we choose this topic to examine in this dissertation is the need to assess the future trends in relationship between EU and Britain.

Key words: UK, EU, referendum, withdrawal, impact, trade, politics, immigration

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από το 1973, τη χρονολογία ένταξης της Βρετανίας εντός της ΕΕ, οι σχέσεις της Βρετανίας και των υπόλοιπων εταίρων εντός της ΕΕ ήταν καλές. Το μεγαλύτερο πρόβλημα της Βρετανίας ως μέλος της ΕΕ ήταν η παραχώρηση της εθνικής ‘κυριαρχίας’ της στις δομές της ΕΕ. Ένα άλλο μεγάλο αγκάθι για τη Βρετανία ως μέλος της ΕΕ ήταν τα μεγάλα χρηματικά ποσά που διέθετε στα ταμεία της ΕΕ. Η αλήθεια είναι ότι η Βρετανία αποτελούσε ένα κράτος- μέλος της ΕΕ που εκδήλωνε ευρωσκεπτικισμό και ο λαϊκισμός ώθησε τους Βρετανούς πολίτες προς την αποχώρηση από την ΕΕ.

Υπό αυτό το πρίσμα και μετά από δημοψήφισμα το 2016, η Μ. Βρετανία βρίσκεται εκτός της ΕΕ από 31 Ιανουαρίου 2020 και αυτό αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για την ΕΕ από την πτώση του Τείχους του Βερολίνου ως σήμερα. Παρά το γεγονός ότι η Βρετανία δεν ήταν μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διότι δεν ακολουθούσε την ενιαία νομισματική πολιτική, ωστόσο η αυτή η χώρα αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα και ισχυρότερα μέλη της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η απόσυρση της από την Ένωση αποτελεί ένα μεγάλο σοκ και είναι από τις μεγαλύτερες εξελίξεις της ευρωπαϊκής ιστορίας στα 70 χρόνια ζωής της ΕΕ.

Η επικαιρότητα της εργασίας εντοπίζεται στο γεγονός ότι η Βρετανία εισέρχεται σε μια περίοδο μεταβατική. Το 2020 αποτελεί μια χρονιά ορόσημο για την επιλογή των σχέσεων που θα έχει η Βρετανία με την ΕΕ. Η μεταβατική αυτή περίοδος είναι μια μεγάλη πρόκληση, καθώς θα πρέπει να ρυθμιστούν ζητήματα οικονομικά και κοινωνικά. Ενώ το πρόβλημα της υπέρογκης μετανάστευσης προς τη Βρετανία θα λυθεί με την έξοδο της Βρετανίας από την ΕΕ, οι οικονομικές της απολαβές θα μειωθούν από τη στέρηση της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών και κεφαλαίων της ΕΕ. Επομένως, η μεταβατική περίοδος της Βρετανίας ενδέχεται να μετατραπεί σε μια διαδρομή γεμάτη αγκάθια.

Το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας προκύπτει μέσα από ελληνική και ξενόγλωσση κυρίως βιβλιογραφία που απαντάται σε βιβλιοθήκες και αξιόπιστους διαδικτυακούς ιστότοπους. Το αντικείμενο της έρευνας εστιάζεται στις σχέσεις της Βρετανίας με την ΕΕ διαχρονικά, τα αίτια που οδήγησαν τη Βρετανία στην επιδίωξη της αποχώρησης της από την ΕΕ, τις επιπτώσεις που εκτιμώνται ότι θα προκύψουν από την αποχώρηση της Βρετανίας (τόσο στο εσωτερικό της, όσο και στην ΕΕ γενικότερα) και τέλος γίνεται μια προσπάθεια να αποτιμηθεί το μέλλον των σχέσεων της Βρετανίας και της ΕΕ.

Η πρωτοτυπία της διπλωματικής εργασίας κρύβεται στο γεγονός ότι θα αποπειραθεί να προβλέψει τις μελλοντικές σχέσεις της Βρετανίας με την ΕΕ. Εκτιμώντας το μέλλον για τη Βρετανία και την ΕΕ μεμονωμένα μετά την αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ η πρωτοτυπία της εργασίας ενισχύεται.

Η δομή της διπλωματικής εργασίας περιέχει εισαγωγή και πέντε ενότητες. Στην πρώτη ενότητα περιγράφεται ο σκοπός και η σημασία της διπλωματικής εργασίας, ενώ στη δεύτερη ενότητα γίνεται η βιβλιογραφική επισκόπηση του ζητήματος. Στη δεύτερη ενότητα εκτίθεται η πορεία της Βρετανίας εντός της ΕΕ από την ένταξη της ως τις μέρες μας που η Βρετανία αποφάσισε να αποχωρήσει από την ΕΕ, τα αίτια που ώθησαν την Βρετανία να φύγει από την ΕΕ, τα εκτιμώμενα αποτελέσματα από την αποχώρηση της ΕΕ και τις προβλέψεις για το μέλλον της Βρετανίας και τις σχέσεις της με την ΕΕ μετά την ιστορική αποχώρηση. Στην τρίτη ενότητα ακολουθεί η ανάπτυξη της μεθοδολογίας της έρευνας και στην τέταρτη ενότητα εκτίθενται τα ευρήματα της έρευνας. Τέλος, στην πέμπτη ενότητα λαμβάνει χώρα η συζήτηση σχετικά με το θέμα.

ΚΥΡΙΩΣ ΣΩΜΑ

Ενότητα 1: Σκοπός και σημαντικότητα

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας εστιάζεται στην ανάλυση της νέας κατάστασης που προκύπτει στον τομέα της οικονομικής αλληλεξάρτησης, της ασφάλειας, της κυριαρχίας και της μετανάστευσης μετά την αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ. Η σημασία της έρευνας αυτής επικεντρώνεται στην αναζήτηση της πιθανότητας η Βρετανία να μπορέσει να πετύχει μια καλύτερη συμφωνία με την ΕΕ όντας εκτός από την ευρωπαϊκή οικογένεια.

Οι ερευνητικοί στόχοι της εργασίας αυτής είναι οι κάτωθι:

- Να ερευνηθούν τα αίτια της αποχώρησης της Βρετανίας από την ΕΕ
- Να εξεταστεί η συμβολή του λαϊκισμού στην αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ
- Να μελετηθεί το μερίδιο ευθύνης που φέρει ο ευρωσκεπτικισμός για το διαζύγιο μεταξύ Βρετανίας και ΕΕ
- Να περιγραφούν οι συνέπειες από την αποχώρησης της Βρετανίας
- Να καταγραφούν οι πολιτικές επιπτώσεις που προκύπτουν από την αποχώρηση της Βρετανίας
- Να αναλυθούν οι προοπτικές για την ανεξαρτησία της Σκωτίας και το μέλλον των σχέσεων μεταξύ της Ιρλανδίας και της Βρετανίας μετά την απόφαση της Βρετανίας να αφήσει πίσω της την ΕΕ
- Να ερευνηθούν τα δικαιώματα των μεταναστών στη Βρετανία στη νέα εποχή που ξεπροβάλλει μετά το BREXIT
- Να αποτιμηθούν οι οικονομικές συνέπειες στο εμπόριο, τον τραπεζικό τομέα και τον τουρισμό από την αποχώρηση της Βρετανία από την ΕΕ
- Να εξεταστούν οι οπτικές στο θέμα της αμυντικής πολιτικής και της εξωτερικής πολιτικής που θα ακολουθηθούν από τη Βρετανία μετά την αποχώρησης της από την ΕΕ
- Να εκτιμηθεί το μέλλον της Βρετανίας εκτός της ΕΕ
- Να προβλεφθεί το μέλλον της ΕΕ χωρίς τη Βρετανία στους κόλπους της
- Να περιγραφούν οι σχέσεις της Βρετανίας με τις ΗΠΑ.

Οι ειδικότεροι στόχοι που τίθενται στην εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι η ανίχνευση της σχέσης που θα προκύψει μεταξύ της ΕΕ και της Βρετανίας στη νέα εποχή που ανατέλλει. Τέλος, η εργασία επικεντρώνεται στην αμυντική πολιτική και την εξωτερική πολιτική που θα ακολουθηθούν από τη Βρετανία μετά την αποχώρησης της από την ΕΕ δεδομένου ότι η Βρετανία καλλιεργεί διαχρονικά πολύ καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ.

Ενότητα 2: Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

1. Ηνωμένο Βασίλειο και ΕΕ

Ο όρος Brexit αντιστοιχεί στην έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου(ΗΒ) από την Ευρωπαϊκή Ένωση(ΕΕ). Η λέξη αυτή είχε πρώτα δημιουργηθεί με σκοπό να εκφράσει την ανωτέρω έκφραση από την συνένωση των λέξεων «British exit» που η ελληνική της μετάφραση είναι η <<Βρετανική Έξοδος>>. Ο όρος αυτός είναι απλός και άρχισε να χρησιμοποιείται στην Μεγάλη Βρετανία από το 1980 αλλά αργότερα υπέστη μετάλλαξη σε μια πολιτική έννοια η οποία έχει επιδράσει κατά πολύ το πολιτικό γίνεσθαι στις Μεγάλης Βρετανίας αλλά και με επιπτώσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ έγινε μετά από την διενέργεια δημοψηφίσματος τον Απρίλιο του 2016 και με βάση τα αποτελέσματα του οποίου το 50% περίπου των Βρετανών πολιτών ψήφισε υπέρ της αποχώρησης της χώρας από την ΕΕ. Από την άλλη πλευρά η συμμετοχή της εν λόγω χώρας στην ΕΕ ήταν ένα θέμα υπό αμφισβήτηση ήδη από το 1973 ακόμη που ήταν η χρονολογία ένταξής της στην ΕΕ (Amorsson and Zoega, 2016).

Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν υπέγραψε τις τρεις αρχικές συνθήκες που ενσωματώθηκαν στις τότε ευρωπαϊκές κοινότητες, μεταξύ των οποίων και οι πιο γνωστές από αυτές, η Συνθήκη της Ρώμης του 1957, η οποία εγκαθίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η Βρετανία ξεκίνησε για πρώτη φορά συνομιλίες με την ΕΟΚ τον Ιούλιο του 1961. Οι αιτήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου το 1963 και το 1967 έγιναν βέτο από τον πρόεδρο της Γαλλίας, Charles de Gaulle, ο οποίος δήλωσε ότι «ορισμένες πτυχές της οικονομίας της Βρετανίας, από τις πρακτικές εργασίας στη γεωργία» είχαν «κάνει τη Βρετανία ασυμβίβαστη με την Ευρώπη» και ότι η Βρετανία φιλοξένησε μια "βαθιά εχθρότητα" σε οποιοδήποτε πανευρωπαϊκό σχέδιο (Balwin, 2016).

Μεγάλες επιχειρήσεις προηγμένης μεταποίησης έγιναν όλο και πιο υποστηρικτικές της ένταξης στην ΕΟΚ και η Συνομοσπονδία Βρετανικής Βιομηχανίας, της οποίας προκάτοχος η Ομοσπονδία Βρετανικών Βιομηχανιών είχε αρχικά αντιταχθεί στη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής τελωνειακής ένωσης μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, τόνισε τη σημασία της πανευρωπαϊκής συνεργασίας στις επενδύσεις και συντονισμένη βιομηχανική πολιτική. Στη Γαλλία, οι κυβερνήσεις και οι επιχειρηματίες γνώριζαν ολοένα και περισσότερο ότι οι αμερικανικές εταιρείες κυριαρχούσαν σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και ήταν καλύτερες στην οργάνωση ολοκληρωμένων δικτύων παραγωγής στην Ευρώπη από τις τοπικές εταιρείες, εν μέρει λόγω του κατακερματισμού των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Σε απάντηση, οι ανώτεροι υπάλληλοι της Γαλλίας και ο κύριος

εργοδότης της χώρας, ο Conseil national du patronat français, άσκησαν πίεση να αντιστρέψουν την πολιτική de Gaulle όσον αφορά την ένταξη των Βρετανών (Barrett et al., 2015).

Το ζήτημα της κυριαρχίας συζητήθηκε εκείνη τη στιγμή σε επίσημο έγγραφο του Γραφείου Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας. Περιλήφθηκε μεταξύ των τομέων πολιτικής στους οποίους η κοινοβουλευτική ελευθερία νομοθεσίας επηρεάστηκε από την είσοδο στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες: Τελωνειακοί δασμοί, Γεωργία, Ελεύθερη κυκλοφορία της εργασίας, υπηρεσίες και κεφάλαια, Μεταφορές και Κοινωνική ασφάλιση για διακινούμενους εργαζόμενους. Το έγγραφο κατέληξε στο συμπέρασμα (παράγραφος 26) ότι ήταν σκόπιμο να τεθούν τα ζητήματα επιρροής και εξουσίας πριν από αυτά της επίσημης κυριαρχίας (Barrett et al., 2015).

Η συνθήκη προσχώρησης υπογράφηκε τον Ιανουάριο του 1972 από τον τότε πρωθυπουργό Edward Heath, αρχηγό του Συντηρητικού Κόμματος. Ο νόμος του 1972 για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ψηφίστηκε στις 17 Οκτωβρίου και το έγγραφο κυρώσεων του Ηνωμένου Βασιλείου κατατέθηκε την επόμενη ημέρα (18 Οκτωβρίου), με την οποία άρχισε να ισχύει η ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου στην ΕΚ την 1η Ιανουαρίου 1973 (Bergin et al., 2016).

Το 1975,(Bergin et al., 2016) το Ηνωμένο Βασίλειο διεξήγαγε το πρώτο εθνικό δημοψήφισμα για το κατά πόσον το Ηνωμένο Βασίλειο έπρεπε να παραμείνει στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Το κυβερνόν Εργατικό Κόμμα, με επικεφαλής τον Harold Wilson, αμφισβήτησε τις γενικές εκλογές του 1974 με δέσμευση να επαναδιαπραγματευτεί τους όρους συμμετοχής της Βρετανίας στην ΕΚ και στη συνέχεια να διεξαγάγει δημοψήφισμα για το κατά πόσον θα παραμείνει στην ΕΚ σχετικά με τους νέους όρους. Όλα τα μεγάλα πολιτικά κόμματα και ο κύριος Τύπος υποστήριξαν τη συνεχή ένταξη στην ΕΚ. Εντούτοις, υπήρχαν σημαντικές διαφορές στο εσωτερικό του κυβερνώντος Εργατικού Κόμματος και αυτό φάνηκε από μια συνδιάσκεψη το 1975 στην οποία ψηφίστηκε από δύο προς μία υπέρ της απόσυρσης και επτά από τους 23 υπουργούς του υπουργικού συμβουλίου αντιτάχθηκαν στην ένταξη στην ΕΕ, με τον Harold Wilson να αναστέλλει τη συνταγματική σύμβαση της συλλογικής ευθύνης του Υπουργικού Συμβουλίου, υπουργών να εκστρατεύουν δημοσίως κατά της κυβέρνησης (Bergin et al., 2016).

Στις 5 Ιουνίου 1975, το εκλογικό σώμα κλήθηκε να ψηφίσει ναι ή όχι στην ερώτηση: "Πιστεύετε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο πρέπει να παραμείνει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ;" Κάθε διοικητική περιφέρεια και περιφέρεια του Ηνωμένου Βασιλείου ψήφισε με πλειοψηφία "Ναι", εκτός από τα νησιά Shetland. Με ποσοστό συμμετοχής μικρότερο του 65%, το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ήταν 67,2% υπέρ της διαμονής και το Ηνωμένο Βασίλειο παρέμεινε μέλος της ΕΚ. Η στήριξη του

Ηνωμένου Βασιλείου να εγκαταλείψει την ΕΚ το 1975, στα δεδομένα, φαίνεται ότι δεν σχετίζεται με την υποστήριξη για το Leave in the referendum του 2016 (Bollen et al., 2016).

Το δημοψήφισμα

Το έτος 2016, η θετική άποψη για το Brexit επικράτησε σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες με εξαίρεση αυτές του Berkshire, του Buckinghamshire και του Oxfordshire. Σε γενικές γραμμές, όπως αναφέρουν οι Somai και Biedermann (2016), τα μεγάλα οικονομικά κέντρα της Βρετανίας όπως το Λονδίνο, το Λίβερπουλ, η Γλασκόβη και το Μπέλφαστ καθώς και πόλεις με έντονο το στοιχείο των ερευνών και της εκπαίδευσης ψήφισαν υπέρ της παραμονής, ενώ περιοχές που υστερούσαν στην ανάπτυξη (π.χ. Μπέρμινχαμ, Σέφιλντ) ψήφισαν κατά της παραμονής (Bollen et al., 2016).

Οι λόγοι που οδήγησαν στην απόφαση με την σύμφωνη γνώμη του λαού της χώρας στην έξοδό της από την ΕΕ, ήταν

Ειδικότερα με βάση τους παραπάνω λόγους τα ευρωσκεπτικιστικά κόμματα βρήκαν ευκαιρία και σύμφωνα με το οικονομικό καθεστώς της εποχής εκείνης να αδράξουν την ευκαιρία των πολιτικών και κυβερνητικών ηνίων της χώρας και να προωθήσουν τα δικά τους μηνύματα και πιστεύω στον βρετανικό λαό, με συνέπεια να τους πείσουν σε ένα μεγάλο βαθμό (Bourne, 2016).

Η ΕΕ προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που δημιουργήθηκαν με αρνητικά αποτελέσματα και έτσι ο ευρωσκεπτικισμός όντας τροχοπέδη για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την εμφάνιση αρνητικού κλίματος για το ευρωπαϊκό μέλλον πέτυχε το στόχο του (Γούγας, 2016).

Έτσι και στη Μεγάλη Βρετανία οι πολίτες έδειξαν την αντίθεσή τους σε πολλές από τις πολιτικές που εφάρμοζε η Ευρώπη και αμφισβήτησαν τη γενικότερη ιδέα της ενωμένης Ευρώπης. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Dennison και Carl (2016) η συνεχής ροή μεταναστών στην Ευρωζώνη τα τελευταία χρόνια σε συνδυασμό με την κρίση χρέους του 2007 ώθησε τους Συντηρητικούς στη διάδοση μιας ρητορικής κατά της Ε.Ε. και υπέρ της αυτονομίας της Μεγάλης Βρετανίας (Dennison and Clark, 2016). Αυτό το γεγονός επηρέασε αρκετά την άποψη και τη συνείδηση του βρετανικού λαού με αποτέλεσμα το δημοψήφισμα της εξόδου να φέρει την αποχώρηση της χώρας του από την Ευρώπη (Γούγας, 2016).

Ακόμη ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι πως ο πληθυσμός της χώρας επηρεάστηκε εναντίον της ΕΕ, διότι οι νόμοι της, οι οποίοι είτε υπερίσχυαν είτε κάλυπταν πολλές φορές τους νόμους του βρετανικού κοινοβουλίου. Γι αυτό και η πρόθεση ψήφου ήταν διαφορετική με βάση την

γεωγραφική περιοχή της χώρας και τα πιστεύω των κατοίκων αυτής. Σύμφωνα με αυτήν την παρατήρηση υπήρξαν διαφορετικές απόψεις στο θέμα της μετανάστευσης και σε περιοχές που η ροή των μεταναστών ήταν έντονη υπερίσχυσε η αποδοχή του Brexit. Επιπροσθέτως, οι Gancia κ.α. (2016) υποστηρίζουν ότι οι υπέρμαχοι/-ες του Brexit θεωρούσαν πως η κυβέρνησή τους μέσα στο πλαίσιο της Ε.Ε. δεν εξυπηρετούσε πλέον τα συμφέροντα των ίδιων των Βρετανών/-ίδων αλλά μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Η τακτική αυτή της εξάλειψης των συνόρων εκ μέρους της Ε.Ε. οδήγησε πολλούς/-ές πολίτες της Μεγάλης Βρετανίας στην άποψη ότι η δύναμη της χώρας τους μπορεί να μειωθεί σημαντικά (Bragoudakis and Sideris, 2016).

Επίσης με βάση τον Ward (2015), η ικανοποίηση η οποία παρατηρείται στους ψηφοφόρους σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση της καθημερινότητάς τους είναι επηρεασμένη κατά πολύ με βάση τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος. Επίσης με βάση Matti και Zhou (2017), η έκβαση των αποτελεσμάτων μπορεί να μη βασίστηκε στα οικονομικά οφέλη που θα επέρχονταν από μια έξοδο αλλά είχαν περισσότερο δημογραφικό υπόβαθρο (Matti and Zhou, 2017). Όπως είναι γνωστό κάθε βρετανική ψήφος είχε μια στάση διαμαρτυρίας από τους/τις πολίτες της χώρας (Konstandinova, 2017). Επομένως, τα υψηλά επίπεδα ανεργίας και οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν κάποιοι/-ες από τους/τις πολίτες έως έναν βαθμό επηρέασαν τα αποτελέσματα και ώθησαν στην επικράτηση του Brexit (Pappas, 2017).

1.1: Η πορεία της Μ. Βρετανίας εντός της ΕΕ

Το 1979, το Ηνωμένο Βασίλειο απέρριψε το νεοσυσταθέν Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, το οποίο ήταν ο πρόδρομος για τη δημιουργία του νομίσματος ευρώ. Το αντιπολιτευόμενο Εργατικό Κόμμα προωθούσε στις γενικές εκλογές του 1983 τη δέσμευση να αποχωρήσει από την ΕΚ χωρίς δημοψήφισμα. Η συντηρητική κυβέρνηση της Μάργκαρετ Θάτσερ επανεξελέγη. Το Εργατικό Κόμμα στη συνέχεια άλλαξε την πολιτική του. Το 1985, το Ηνωμένο Βασίλειο επικύρωσε την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη - την πρώτη σημαντική αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης - χωρίς δημοψήφισμα, με την πλήρη υποστήριξη της κυβέρνησης Μ.Θάτσερ (Bragoudakis and Sideris, 2016).

Τον Οκτώβριο του 1990 - παρά τις βαθιές επιφυλάξεις της Μ.Θάτσερ, που υποβλήθηκε σε πίεση από τους ανώτερους υπουργούς της, η Βρετανία προσχώρησε στον ευρωπαϊκό μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών, ενώ η στερλίνα ήταν σε ισοτιμία με το γερμανικό μάρκο (Burns et al., 2016).

Η Θάτσερ παραιτήθηκε από την θέση της Πρωθυπουργού τον Νοέμβριο του 1990, εν μέσω εσωτερικών διαχωρισμών στο Συντηρητικό Κόμμα, που προέκυψαν εν μέρει από τις όλο και πιο ευρωσκεπτικές απόψεις του. Το Ηνωμένο Βασίλειο αναγκάστηκε να αποσυρθεί από τον Ευρωπαϊκό μηχανισμό τον Σεπτέμβριο του 1992, όταν η στερλίνα έπεσε υπό πίεση από κερδοσκόπους νομισμάτων (ένα επεισόδιο γνωστό ως μαύρη Τετάρτη). Το κόστος που προέκυψε για τους φορολογούμενους του Ηνωμένου Βασιλείου εκτιμάται ότι υπερβαίνει τα 3 δισεκατομμύρια λίρες Αγγλίας (Chang, 2017).

Το κόμμα του δημοψηφίσματος, δημιουργήθηκε το 1994 από τον Sir James Goldsmith για να αμφισβητήσει τις γενικές εκλογές του 1997 σε μια πλατφόρμα για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος σχετικά με τη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην ΕΕ. Τοποθέτησε υποψηφίους σε 547 εκλογικές περιφέρειες στις εκλογές αυτές και κέρδισε 810,860 ψήφους ή 2,6% των συνολικών ψήφων. Δεν κατάφερε να κερδίσει μία κοινοβουλευτική έδρα επειδή η ψήφος της είχε διανεμηθεί σε όλη τη χώρα και έχασε την κατάθεσή της (που χρηματοδοτήθηκε από το Goldsmith) σε 505 εκλογικές περιφέρειες (Dennison and Carl, 2016).

Το 1993, σχηματίστηκε το Ευρωσκεπτικό Κόμμα Ανεξαρτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου (UKIP), το οποίο κατέκτησε την τρίτη θέση στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά τις ευρωεκλογές του 2004, το δεύτερο στην ευρωπαϊκή εκλογή του 2009 και την πρώτη θέση στις ευρωπαϊκές εκλογές του 2014, 27,5% της συνολικής ψηφοφορίας. Αυτή ήταν η πρώτη φορά από τις γενικές εκλογές του 1910, ότι οποιοδήποτε κόμμα, εκτός από τα Κόμματα Εργατικών ή Συντηρητικών, είχε πάρει το μεγαλύτερο μέρος της ψήφου σε μια εθνική εκλογή. Η εκλογική επιτυχία του UKIP στις ευρωπαϊκές εκλογές του 2014 τεκμηριώνεται ως η ισχυρότερη συσχέτιση της στήριξης στο δημοψήφισμα του 2016 (Dennison and Carl, 2016).

Το 2014, το UKIP κέρδισε δύο βουλευτικές εκλογές, που προκλήθηκαν από την αποτυχία των βουλευτών του Συντηρητικού, και στις γενικές εκλογές του 2015 κατέλαβαν το 12,6% της συνολικής ψήφου και κατέλαβαν μία από τις δύο έδρες που κέρδισαν το 2014 (Dennison and Carl, 2016).

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ) καταρτίστηκε από το Συμβούλιο της

Ευρώπης (το οποίο δεν ταυτίζεται με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες αρχικά, ή την Ευρωπαϊκή Ένωση στην συνέχεια) το 1950, και το δικαστήριο της (ΕΔΑΔ) ιδρύθηκε το 1951. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ δεσμεύονται από το άρθρο 6 της Συνθήκης της Νίκαιας να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο της Σύμβασης, ωστόσο, δεδομένου ότι η Ένωση δεν είχε ακόμη αποκτήσει Νομική Προσωπικότητα δεν είχε μπορέσει να προσυπογράψει η ίδια την Σύμβαση. Αυτό κατέστη δυνατό μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας όταν πλέον η Ένωση απέκτησε νομική προσωπικότητα και αντικατέστησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Το Δικαστήριο επικρίθηκε ιδιαίτερα στο πλαίσιο του Συντηρητικού Κόμματος για να αποφανθεί υπέρ των βρετανών κρατουμένων που έχουν δικαίωμα ψήφου. Κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος, η τότε Υπουργός Εσωτερικών, Μει, είχε προτείνει την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΣΔΑ (Dennison and Carl, 2016)

Ούτε η ΕΣΔΑ ούτε το ΕΔΑΔ αποτελούν επίσημα μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν συνδέονται με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ιδρύθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, του οποίου το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ιδρυτικό μέλος το 1949. Ωστόσο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (το οποίο είναι το δικαστήριο που ιδρύθηκε ακριβώς για να εκδικάζει τα θέματα που αναφέρονται στην ΕΣΔΑ σε περίπτωση καταπάτησής τους) δεν έχει συνταγματική υπεροχή στις διάφορες δικαστικές αρχές των ευρωπαϊκών χωρών.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο είναι το Δικαστήριο το οποίο δημιουργήθηκε αρχικά με την ψήφιση της πρώτης Ευρωπαϊκής Κοινότητας δηλαδή της Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα του 1951. Η δικαιοδοσία του επεκτάθηκε άμεσα και στις επόμενες δυο Κοινότητες (ΕΟΚ και ΕΚΑΕ) και ονομάστηκε Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η δικαιοδοσία του περιορίζεται στην εφαρμογή των ισχυουσών σήμερα Συνθηκών. Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι οι αποφάσεις του είναι εφαρμοστέες σε όλα τα Κράτη μέλη και είναι υπέρτερες από ενδεχόμενες αντίθετες αποφάσεις εθνικών Δικαστηρίων. Σε ότι αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η Ένωση κατά την ψήφιση της Συνθήκης της Νίκαιας το 2000 παρουσίασε έναν Χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών. Ο Χάρτης αυτός δεν συμπεριελήφθη άμεσα στο κείμενο της Συνθήκης εξαιτίας της απροθυμίας του ΗΒ στην επικύρωσή του- επομένως δεν δημιουργούσε έννομα αποτελέσματα. Κατά την ψήφιση της επόμενης Συνθήκης της Λισαβόνας, αποφασίστηκε η συμπερίληψη του Χάρτη στο κείμενο της Συνθήκης και αυτό κατέστη δυνατό γιατί επετράπη στο ΗΒ η δυνατότητα αυτοεξαίρεσης του από την υπογραφή του Χάρτη. Το παράδειγμα του ΗΒ ακολούθησαν δύο ακόμη χώρες η Πολωνία και η Τσεχία. Το κείμενο αυτού του Χάρτη προσπαθεί στην πραγματικότητα να ακολουθήσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τις αποφάσεις / γνωμοδοτήσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Dennison and Carl, 2016).

Έτσι φάνηκε η απροθυμία του ΗΒ στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αυτό σχετίζεται με την ανάπτυξη του ευρωσκεπτικισμού, ίσως ως ανικανότητα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος να «δεσμεύσει» το Η. Βασίλειο σε συμμόρφωση.

Σε μια στατιστική ανάλυση που δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 2016, ο καθηγητής John Curtice του Πανεπιστημίου Strathclyde χαρακτήρισε τον ευρωσκεπτικισμό ως την επιθυμία να αποσυνδέσει ή να μειώσει τις εξουσίες της ΕΕ και αντιστρόφως την Ευρωφιλία ως την επιθυμία διατήρησης ή αύξησης των εξουσιών της ΕΕ. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, οι έρευνες της Βρετανικής Κοινωνικής Συμπεριφοράς (BSA) δείχνουν αύξηση του ευρωσκεπτικισμού από 38% (1993) στο 65% (2015). Ωστόσο, ο ευρωσκεπτικισμός δεν πρέπει να συγχέεται με την επιθυμία να εγκαταλείψει την ΕΕ: η έρευνα της BSA για την περίοδο Ιουλίου-Νοεμβρίου 2015 δείχνει ότι το 60% υποστήριξε την επιλογή «να συνεχίσει να είναι μέλος της ΕΕ» και μόνο το 30% υποστήριξε την επιλογή να «αποσυρθεί» (Ginsburgh et al., 2017) .

Από το 1977, οι αντιευρωπαϊκές απόψεις είχαν πλειοψηφική υποστήριξη σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, με κάποιες δραματικές αλλαγές μεταξύ των δύο στρατοπέδων. Στο δημοψήφισμα για την ένταξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου το 1975, τα δύο τρίτα των βρετανών ψηφοφόρων ενόησαν τη συνεχή ένταξη στην ΕΚ. Η υψηλότερη από ποτέ απόρριψη της προσχώρησης ήταν το 1980, το πρώτο πλήρες έτος της θητείας της πρωθυπουργού Θάτσερ, με το 65% να αντιτίθεται και το 26% υπέρ της προσχώρησης (Ginsburgh et al., 2017) .

Αφού η Θάτσερ είχε διαπραγματευθεί μια έκπτωση της βρετανικής συνεισφοράς στον Κοινοτικό προϋπολογισμό διεκδικώντας 'δίκαιη επιστροφή' των βρετανικών πληρωμών στον Κοινοτικό προϋπολογισμό, οι υπέρμαχοι της ΕΚ διατήρησαν το προβάδισμα στις δημοσκοπήσεις, εκτός από το 2000, όταν ο πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ στόχευε στην στενότερη ένταξη στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της υιοθέτησης του ευρώ καθώς η μετανάστευση στο Ηνωμένο Βασίλειο έγινε όλο και πιο αισθητή. Μέχρι το Δεκέμβριο του 2015 υπήρξε, μια σαφής πλειοψηφία υπέρ της παραμονής στην ΕΕ, αν και με προειδοποίηση ότι οι προθέσεις των ψηφοφόρων θα επηρεαστούν σημαντικά από τα αποτελέσματα των συνεχιζόμενων διαπραγματεύσεων μεταρρυθμίσεων της ΕΕ του Πρωθυπουργού David Cameron, στα δύο ζητήματα των "εγγυήσεων για τα κράτη μέλη εκτός της Ευρωζώνης" και "τη μετανάστευση". Τα ακόλουθα συμβάντα είναι σχετικά (Ginsburgh et al., 2017)

Οι Arnorsson και Zoega (2016) παρατηρώντας την κρισιμότητα της κατάστασης παραθέτουν τις τάσεις που επικρατούσαν εκείνη την περίοδο. Επισημαίνουν πως, ακόμα και λίγες εβδομάδες πριν το δημοψήφισμα, τα πράγματα ήταν πολύ οριακά. Η πλευρά που υποστήριζε την παραμονή φαινόταν να αυξάνει τα ποσοστά της ενώ η πλευρά της εξόδου φαινόταν να έχει οριακή υπεροχή στις δημοσκοπήσεις. Χαρακτηριστικά, η δημοσκόπηση των Financial Times έδειχνε ότι το Brexit

θα επικρατούσε με ποσοστό 50,6%. Τις τελευταίες μέρες παρόλο που το Brexit φαινόταν να χάνει τα ποσοστά του και να υστερεί έναντι του Bremain, κατάφερε να ανατρέψει τα δεδομένα και να επικρατήσει. Το αποτέλεσμα, λοιπόν, ήταν ανατρεπτικό καθώς ακόμα και οι αγορές έδειχναν πως αντιδρούσαν αρνητικά σε ενδεχόμενη ήττα της πλευράς της παραμονής (Amorsson and Zoega, 2016).

Επίσης η μεγαλύτερη πλειοψηφία των Λονδρέζων ψήφισε να παραμένει η χώρα στην ΕΕ. Το ίδιο έγινε με τη Σκωτία και την Βόρεια Ιρλανδία σε σχέση με το ποσοστό των πολιτών του Λονδίνου. Στον αντίποδα η Ουαλία ψήφισε με μικρή διαφορά να αποχωρήσει η χώρα από την ΕΕ. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε για το αποτέλεσμα το τμήμα των περιοχών του κεντρικού Λονδίνου (Amorsson and Zoega, 2016).

1.2: Το χρονικό της αποχώρησης

Το καλοκαίρι του 2017 ο Μπαρνιέ που ήταν ο επικεφαλής της διαπραγματευτικής ομάδας από την πλευρά της ΕΕ αλλά και ο υφυπουργός Ντειβις που ήταν υπεύθυνος για την έξοδο της χώρας από την ΕΕ άρχισαν τον πρώτο κύκλο των διαπραγματεύσεων. Στη μονοήμερη αυτή σύσκεψη, εκτός από τη διάρθρωση των διαπραγματεύσεων και τα προσεχή θέματα, η έναρξη των διαπραγματεύσεων επικεντρώθηκε σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των πολιτών, στον οικονομικό διακανονισμό της εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στα σύνορα της Βόρειας Ιρλανδίας, και σε άλλα θέματα διαχωρισμού. Παράλληλα με τους εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρευρέθηκαν και εκπρόσωποι του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και συμμετείχαν με υποστηρικτικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις (Ginsburgh et al., 2017).

Το ίδιο καλοκαίρι συνεχίστηκε ο δεύτερος γύρος των διαπραγματευτικών διαδικασιών για τη έξοδο της χώρας από την ΕΕ με την δημοσίευση ενός σημειώματος συμφωνιών και διαφωνιών για τα δικαιώματα των πολιτών (Ginsburgh et al., 2017).

Στο τέλος του καλοκαιριού έγινε η ολοκλήρωση του τρίτου κύκλου των διαπραγματεύσεων της εξόδου. Κατά τη διάρκεια αυτού του γύρου, συνεχίσθηκαν οι εργασίες για τα κυριότερα ζητήματα για την ομαλή απόσυρση του Ηνωμένου Βασιλείου. Σχετικά με τα δικαιώματα των πολιτών, οι διαπραγματευτές της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου συνέχισαν να εξετάζουν και να συγκρίνουν τις αντίστοιχες θέσεις, εστιάζοντας και σε ζητήματα που δεν είχαν καλυφθεί σε προηγούμενους γύρους, όπως τα επαγγελματικά προσόντα και τα οικονομικά δικαιώματα (Lim, 2017).

Το αποτέλεσμα αυτών των συζητήσεων παρουσιάστηκε σε ένα επικαιροποιημένο έγγραφο σύγκρισης που συμφωνήθηκε από κοινού από τα μέρη κατά τη διάρκεια του γύρου. Σχετικά με το ζήτημα του οικονομικού διακανονισμού, οι δύο πλευρές συνέχισαν τις συζητήσεις που είχαν ξεκινήσει στους προηγούμενους γύρους, ιδίως με τη σύγκριση των αντίστοιχων νομικών αναλύσεων των υποχρεώσεων του Ηνωμένου Βασιλείου έναντι της ΕΕ, τα θέματα της Ιρλανδίας, και τη συνολική διακυβέρνηση της συμφωνίας απόσυρσης (Lim, 2017).

Ο τέταρτος κύκλος των διαπραγματεύσεων ξεκίνησε το φθινόπωρο με επικεφαλής τον Μπαρνιέ και πάλι και βασίστηκε στα δικαιώματα των πολιτών με βάση τα οποία επιτεύχθηκε συμφωνία για άμεση εφαρμογή της συμφωνίας απόσυρσης, χωρίς ωστόσο να έχει επιτευχθεί οριστική συμφωνία. Σχετικά με τον οικονομικό διακανονισμό, έγιναν χρήσιμες συνομιλίες σχετικά με ορισμένες τεχνικές πτυχές. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο εξήγησε ότι δεν ήταν ακόμη σε θέση να προσδιορίσει τις δεσμεύσεις που ανέλαβε κατά τη διάρκεια της συμμετοχής του στην ΕΕ. Επιπλέον, υπήρξε εποικοδομητική συζήτηση για την Ιρλανδία και συμφωνήθηκε και από τις δύο πλευρές ότι η Ιρλανδία βρίσκεται σε μια μοναδική κατάσταση, απαιτώντας μοναδικές λύσεις (Lu et al., 2016).

Ο πέμπτος κύκλος των διαπραγματεύσεων έγινε τον Οκτώβριο του ίδιου έτους και στον κύκλο αυτό η ΕΕ δεσμεύθηκε να εξετάσει την πρόταση του Ηνωμένου Βασιλείου για μια νέα και απλουστευμένη διοικητική διαδικασία μέσω της οποίας οι πολίτες της ΕΕ στο Ηνωμένο Βασίλειο θα διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Σχετικά με τον οικονομικό διακανονισμό, το Ηνωμένο Βασίλειο επιβεβαίωσε ότι δεν ήταν σε θέση να διευκρινίσει τις δεσμεύσεις του. Συνεπώς, διεξήχθησαν τεχνικές συζητήσεις, αλλά δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος στις διαπραγματεύσεις (Lu et al., 2016).

Ο έκτος κύκλος από τις διαπραγματεύσεις αυτές έγινε και ολοκληρώθηκε τον επόμενο μήνα. Ο ίδιος διαπραγματευτής δήλωσε ότι είχε σημειωθεί περαιτέρω πρόοδος στις τεχνικές λεπτομέρειες, αλλά έπρεπε να επιτευχθεί ακόμη μεγαλύτερη πρόοδος στα θέματα της πρώτης φάσης των διαπραγματεύσεων, δηλαδή τα δικαιώματα των πολιτών, την Ιρλανδία, και τις οικονομικές υποχρεώσεις του Ηνωμένου Βασιλείου (Lu et al., 2016).

Τον Ιανουάριο του 2018 οι αρμόδιοι υπουργοί των 27 χωρών της ΕΕ έδωσαν την έγκρισή τους για ένα πλήθος οδηγιών σχετικά με τις διαπραγματεύσεις με την αναφορά της ΕΕ για την περίοδο μετάβασης της χώρας μετά την έξοδό της από την ΕΕ. Με βάση πάντα την θέση της ΕΕ η

μεταβατική περίοδος κάλυψε ολόκληρο το κεκτημένο της ΕΕ, το οποίο εξακολούθησε να εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο (www.consilium.europa.-union.eu).

Αλλαγές στο κεκτημένο που έχουν θεσπιστεί από τα θεσμικά όργανα, τους οργανισμούς, και τα γραφεία της ΕΕ κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ίσχυαν και συνεχίζουν να ισχύουν επίσης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο, ως ήδη τρίτη χώρα, δεν θα συμμετέχει στα θεσμικά όργανα και στη λήψη αποφάσεων της ΕΕ (Kontstantinova, 2017).

Όλα τα υφιστάμενα ρυθμιστικά, δημοσιονομικά, εποπτικά, δικαστικά και μέσα εφαρμογής της ΕΕ ισχύουν, συμπεριλαμβανομένης της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προτεινόμενη ημερομηνία λήξης της μεταβατικής περιόδου είναι η 31η Δεκεμβρίου 2020. Καθώς το Ηνωμένο Βασίλειο θα συνεχίσει να συμμετέχει στην τελωνειακή ένωση και στην ενιαία αγορά κατά τη διάρκεια της μετάβασης, θα πρέπει να συνεχίσει να συμμορφώνεται με την εμπορική πολιτική της ΕΕ, να εφαρμόζει τους δασμούς της ΕΕ, να εισπράττει τους τελωνειακούς δασμούς της ΕΕ, και να διασφαλίζει ότι πραγματοποιούνται όλοι οι έλεγχοι της ΕΕ στα σύνορα. Αυτό σημαίνει επίσης ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα δεσμευτεί σε διεθνείς συμφωνίες στους τομείς αρμοδιότητας του κοινοτικού δικαίου, εκτός εάν επιτραπεί αυτό από την ΕΕ (Kontstantinova, 2017).

Ο τελευταίος κύκλος των διαπραγματεύσεων έγινε και ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο του 2018 όπου οι ενδιαφερόμενοι παράγοντες κατέληξαν στα εξής: συμφωνήθηκε ένα προσχέδιο συμφωνίας απόσυρσης, το οποίο εξηγούσε με νομικούς όρους την κοινή έκθεση των διαπραγματευτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου από το Δεκέμβριο του 2017 σχετικά με την πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων. Επίσης, πρότεινε, βάσει των θέσεων της ΕΕ, άλλα θέματα απόσυρσης που αναφέρονταν στην κοινή έκθεση, αλλά δεν είχαν ακόμη υπογραφεί και ενσωμάτωνε το κείμενο για τη μεταβατική περίοδο, με βάση τις συμπληρωματικές οδηγίες

Το προσχέδιο συμφωνίας απόσυρσης αποτελείται από έξι μέρη και ένα πρωτόκολλο για την Ιρλανδία / τη Βόρειο Ιρλανδία. Τα μέρη καλύπτουν τις ακόλουθες περιοχές: εισαγωγικές διατάξεις, δικαιώματα των πολιτών, άλλα θέματα διαχωρισμού, όπως τα εμπορεύματα που διατέθηκαν στην αγορά πριν από την ημερομηνία υπαναχώρησης, μεταβατικές ρυθμίσεις, δημοσιονομικές διατάξεις, και θεσμικές διατάξεις (Matti and Zhou, 2017).

Πολλοί θεωρούν την περίοδο προσαρμογής ως επέκταση της συμμετοχής του Ηνωμένου Βασιλείου

στην ΕΕ. Ωστόσο, η δυνατότητα του Ηνωμένου Βασιλείου να διαπραγματευτεί με τους δικούς του όρους ανοίγει δίοδο προς νέες οικονομικές σχέσεις. Αυτό το συναίσθημα αντικατοπτρίστηκε στη μεταβλητότητα της στερελίνας, η οποία σημείωσε πτώση λίγο μετά την ανακοίνωση της συμφωνίας μετάβασης στο Brexit. Προς το παρόν, το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει πλήρες μέλος της ΕΕ και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις εξακολουθούν να ισχύουν πλήρως και στο Ηνωμένο Βασίλειο (Matti and Zhou, 2017).

1.3: Το δημοψήφισμα του 2016

Όπως προαναφέρθηκε στις 23 Ιουνίου του 2016 πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα που απευθύνθηκε στον Βρετανικό λαό και ο οποίος αποφάσισε την έξοδο της χώρας από την ΕΕ. Αν μεταφερθούμε στο Βρετανικό κοινοβούλιο των βρετανών πολιτών, η πλειοψηφία αυτών επέλεξε την έξοδο. Το Λονδίνο, η Σκωτία αλλά και η Β. Ιρλανδία ψήφισαν συντριπτικά υπέρ της παραμονής ενώ η υπόλοιπη Αγγλία προτίμησε την αποχώρηση από την ΕΕ (Matthijs, 2017).

Περίπου ένα χρόνο μετά με την κυβέρνηση του Κάμερον ζητήθηκε το ξεκίνημα των εργασιών για την εφαρμογή του άρθρου 50 της Συνθήκης της Λισαβόνας, το οποίο καθόρισε τις κινήσεις για την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με τον τρόπο αυτόν, οι Βρετανοί έλυσαν μια σχέση με την Ευρώπη που είχαν εγκρίνει για πρώτη φορά στο δημοψήφισμα του 1975 (Matthijs, 2017).

Για παράδειγμα, οι Franklin et.al. (1995) εστιάζουν στο πόσο δημοφιλές ή όχι είναι το κυβερνών κόμμα κατά περίπτωση και κατά πόσον ένα δημοφιλές κόμμα μπορεί να επιτύχει μία δυνατή πλειοψηφία σε ένα δημοψήφισμα. Ο Gabel (1998) αναφέρει ότι οι δημόσιες νοοτροπίες, όπως αυτές εκφράζονται μέσω της μαζικής πολιτικής συμπεριφοράς, διαμορφώνουν και περιορίζουν τη διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ειδικότερα στα εθνικά δημοψηφίσματα για την ένταξη. Για παράδειγμα, το δημοψήφισμα της Δανίας το 1992 για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ καθυστέρησε και τελικά τροποποίησε τη θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι στάσεις των πολιτών επηρεάζουν επίσης την πολιτική της ΕΕ μέσω των παραδοσιακών καναλιών άσκησης πίεσης, κοινής διαμαρτυρίας, και εκλογών (Lim, 2017).

Όσο περισσότερο οι εθνικές ελίτ διαχωρίζονται, τόσο περισσότεροι πολίτες αντιτίθενται στην

ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ενώ η δημόσια στάση απέναντι στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση επηρεάζεται έντονα από την έκθεση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα πρότυπα με τα οποία τα άτομα αξιολογούν την ένταξη δυνητικών υποψήφιων χωρών (Lim, 2017).

Άλλοι πολιτικοί αναλυτές όπως ο Armingeon and Ceka το 2014 ερεύνησαν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μετά από την τεράστια ύφεση του 2007 και κατά πόσο η οικονομική κρίση αλλά και η λιτότητα που επιβλήθηκε από την ΕΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) σε πολλές χώρες της Ευρώπης παρουσίασαν αντιευρωπαϊκή στάση (Γούγας, 2016). Τα αποτελέσματα ήταν πως ο βασικότερος παράγοντας εμπιστοσύνης και φυσικά αναμενόμενης υποστήριξης στην ΕΕ είναι η εμπιστοσύνη στις εθνικές κυβερνήσεις και με βάση την πρόσφατη οικονομική κρίση παρουσιάστηκε μια μεγάλη αύξηση του αριθμού αυτών που έδειξαν την απογοήτευσή τους σε κάθε επίπεδο (Lim, 2017).

Η εκστρατεία για την παραμονή στην ΕΕ τόνισε με έμφαση το υψηλό οικονομικό κόστος και τους σημαντικούς κινδύνους που θα επακολουθούσαν του Brexit. Η επίσημη εκστρατεία για να παραμείνει το Ηνωμένο Βασίλειο ισχυρότερο στην Ευρώπη στηρίχθηκε, εκτός από τον πρωθυπουργό Κάμερον, από τον κυβερνήτη της Τράπεζας της Αγγλίας, συνδικαλιστικές οργανώσεις και πολυάριθμες επιχειρήσεις, οι οποίοι προειδοποίησαν ποικιλοτρόπως ότι το Brexit θα αφήσει τα νοικοκυριά με 4.300 στερλίνες λιγότερα έσοδα τον χρόνο και τους εργαζόμενους με 38 στερλίνες λιγότερες την εβδομάδα, ενώ οι τιμές των κατοικιών θα μπορούσαν να μειωθούν κατά 10-18%. Ανεξάρτητα από την πλευρά της συζήτησης για την ένταξη που υποστήριξε η βρετανική ηγεσία, η διατήρηση της στερλίνας ως αυτόνομου νομίσματος είχε πρωταρχική σημασία. Λίγες ημέρες πριν την ψηφοφορία ο Τζορτζ Οσμπόρν του Συντηρητικού Κόμματος ισχυρίστηκε ότι το Brexit θα παράγει «μαύρη τρύπα» ύψους 30 δισεκατομμυρίων στερλινών στον προϋπολογισμό και αυτό θα απαιτούσε αυστηρές περικοπές των δημόσιων δαπανών και αύξηση των φόρων. Ομοίως, η Κριστίν Λαγκάρντ, επικεφαλής του ΔΝΤ, προειδοποίησε ότι το Brexit συνεπάγεται σοβαρές ζημιές σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ θα μπορούσε να οδηγήσει σε μείωση του ΑΕΠ του Ηνωμένου Βασιλείου κατά 5,6% έως το 2019. Τέλος, ο Αμερικανός Πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα ενημέρωσε τους ψηφοφόρους ότι μετά το Brexit το Ηνωμένο Βασίλειο θα ήταν τελευταίο στην σειρά στις εμπορικές συνομιλίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες (Chang, 2017).

Το δημοψήφισμα των Βρετανών για την έξοδο του από την ΕΕ προκάλεσε έκπληξη τόσο στον πολιτικό όσο και στον επαγγελματικό αλλά και τον χρηματοοικονομικό τομέα. Με βάση λοιπόν την έξοδο της χώρας από την ΕΕ η στερλίνα επανήλθε μέσα σε πολλές διαταραχές στην βρετανική αγορά παρουσιάζοντας μεγάλη απώλεια μετά το δημοψήφισμα (Chang, 2017).

Επιπλέον, ακόμα χειρότερη ήταν η ισοτιμία της στερλίνας με το δολάριο σε σύγκριση με πιο αδύναμα νομίσματα όπως, για παράδειγμα, το πέσο της Αργεντινής. Στις 15 Οκτωβρίου του 2016, η ισοτιμία του πέσο με το δολάριο ήταν στα 0,066 δολάρια, ενώ η ισοτιμία της στερλίνας με το δολάριο ήταν 1,22 δολάρια. Με την ισοτιμία αυτή, η στερλίνα έγινε το χειρότερο από τα ισχυρά νομίσματα μετά το δημοψήφισμα για Brexit (Bollen et al., 2016)

Αφού ανακοινώθηκε το αποτέλεσμα της εξόδου της χώρας από την ΕΕ ο δείκτης Nikkei 225 της Ιαπωνίας έκλεισε με πτώση 7,9%, ενώ ο δείκτης Kospi της Νότιας Κορέας υποχώρησε 3,1% σημειώνοντας την μεγαλύτερη πτώση μέσα σε τέσσερα χρόνια. Ο δείκτης Hang Seng του Χονγκ Κονγκ υποχώρησε 4,4%, ενώ ο δείκτης S&P/ASX 200 της Αυστραλίας υποχώρησε 3,2%. Οι επενδυτές έσπευσαν να πουλήσουν ευρωπαϊκές μετοχές μετά από τις πτώσεις στην Ασία και εν αναμονή της πτώσης και στην Wall Street λόγω ανησυχιών για τις οικονομικές συνέπειες της ψηφοφορίας για Brexit. Η κίνηση θα μπορούσε να αποδυναμώσει την εμπιστοσύνη μεταξύ των επιχειρήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ευρωπαϊκή Ένωση, οδηγώντας σε ακόμα μεγαλύτερες απώλειες. Η μαζική πώληση των ευρωπαϊκών μετοχών οδήγησε σε πτώση του δείκτη FTSE 100 κατά 8% (Lim, 2017).

1.4: Το άρθρο 50 της Συνθήκης της ΕΕ

Το άρθρο 50 είναι ο μοναδικός νομικός μηχανισμός για την αποχώρηση ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Μια σύντομη παράγραφο της Συνθήκης της Λισαβόνας που συμφωνήθηκε από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ το 2009, καθορίζει τα βήματα που πρέπει να περάσει μια χώρα για να αποσυρθεί από τις υποχρεώσεις της βάσει της συνθήκης (Balwin, 2016).

Μόνο η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου μπορεί να αποφασίσει να ενεργοποιήσει το άρθρο 50. Δεν μπορεί να αναγκαστεί να το κάνει αυτό από τα άλλα κράτη της ΕΕ. Η απόφαση θα μπορούσε να ληφθεί μόνο από τον πρωθυπουργό σύμφωνα με το «βασιλικό προνόμιο» για τις εξωτερικές υποθέσεις ή σε συνεννόηση με το υπουργικό συμβούλιο. Η Τερέζα Μέι δήλωσε ότι το Κοινοβούλιο είχε την ευκαιρία να συζητήσει την έναρξη του άρθρου 50 πριν από τη λήψη της απόφασης.

Ωστόσο, τόνισε ότι η τελική απόφαση ήταν της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου και ότι το Κοινοβούλιο δεν θα είχε την ευκαιρία να λάβει δεσμευτική απόφαση επί του θέματος. Τα δικαστήρια εξέτασαν ορισμένες υποθέσεις που υποστηρίζαν ότι το Κοινοβούλιο πρέπει να έχει αυτή την ευκαιρία (Barrett et al., 2015).

Το πρώτο βήμα ήταν η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου να αποφάσιζε το Brexit. Το δημοψήφισμα δεν αποτελούσε απόφαση για τους σκοπούς του Άρθρου 50 - νόμιμα δεν ήταν δεσμευτική - ανακοίνοντας τη βούληση του βρετανικού λαού στην Κυβέρνηση (Barrett et al., 2015).

Μόνο μία φορά η κυβέρνηση με βάση το άρθρο αυτό λαμβάνει μια επίσημη απόφαση ότι υποχρεούται να ενημερώσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Αυτό θα γίνει από τον πρωθυπουργό, είτε προφορικά είτε σε συνάντηση είτε γραπτώς. Δεν μπορεί να γίνει τυχαία - πρέπει να αποτελεί τυπική πράξη που αποσκοπεί ρητώς στην εφαρμογή του άρθρου 50 (Bourne, 2016).

Η Μει δήλωσε ότι θα ενεργοποιούσε το άρθρο 50 έως τα τέλη Μαρτίου 2017. Η κυβέρνηση θεώρησε ότι ο πρωθυπουργός μπορεί να αποφασίσει να ενεργοποιήσει το άρθρο 50 σύμφωνα με το «βασιλικό προνόμιο» για τις εξωτερικές υποθέσεις (Bergin, 2016).

Ωστόσο, αρκετοί νομικοί εμπειρογνώμονες αμφισβήτησαν το γεγονός αυτό και ισχυρίζονται ότι το Κοινοβούλιο έπρεπε να συγκατατεθεί στην ενεργοποίηση του άρθρου 50. Κάποιοι υποστηρίζαν ότι η ψηφοφορία επί μιας ουσιαστικής πρότασης θα ήταν επαρκής, ενώ άλλοι υποστηρίζαν ότι απαιτείται πρωτογενής νομοθεσία (Bourne, 2016).

Οι ενδιαφερόμενοι εμπειρογνώμονες υποστηρίζαν ότι η κυβέρνηση δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τη δικαιοδοσία της για την κατάργηση των δικαιωμάτων ή την κατάργηση ή την τροποποίηση του υφιστάμενου καθεστώτος (εκτός εάν δοθεί ρητή εξουσία). Η ενεργοποίηση του άρθρου 50 έθεσε σε κίνηση μια διαδικασία που αναπόφευκτα είχε το αποτέλεσμα το Ηνωμένο Βασίλειο να παύσει να είναι μέλος της ΕΕ. Αυτό σημαίνει την κατάργηση της Πράξης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του 1972, η οποία ψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο προκειμένου να αποδώσει ισχύ στο κοινοτικό δίκαιο στο Ηνωμένο Βασίλειο - διαδικασία που η πρωθυπουργός το ξεκίνησε το 2017. Καταργήθηκαν επίσης τα δικαιώματα των βρετανών πολιτών να ψηφίζουν και να παρίστανται στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Το Δεκέμβριο του 2016 οι ηγέτες των 27 χωρών αλλά και η προεδρία του ευρωπαϊκού συμβουλίου και της Επιτροπής εξέδωσαν ανακοίνωση με την οποία δήλωσαν ότι είναι έτοιμοι να αρχίσουν διαπραγματεύσεις με το Ηνωμένο Βασίλειο αμέσως μόλις το Ηνωμένο Βασίλειο κοινοποιήσει το άρθρο 50. Συμφώνησαν επίσης για την ακόλουθη διαδικασία για επερχόμενες συζητήσεις του Brexit: 1. Το Ηνωμένο Βασίλειο προώθησε το άρθρο 50, κοινοποιώντας στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την πρόθεσή του να αποχωρήσει. 2. Οι ηγέτες της ΕΕ των 27 υιοθέτησαν «κατευθυντήριες γραμμές», συμπεριλαμβανομένων των αρχών και των γενικών θέσεων, για τις διαπραγματεύσεις και είχαν την υποχρέωση να ενημερώσουν αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. 3. Μετά από σύσταση της Επιτροπής, το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων ενέκρινε την έναρξη διαπραγματεύσεων. 4. Το Συμβούλιο εξέδωσε οδηγίες διαπραγμάτευσης σχετικά με την ουσία και τις λεπτομερείς θεσμικές ρυθμίσεις, οι οποίες τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων (Balwin, 2016).

Το Συμβούλιο διόρισε την Επιτροπή ως διαπραγματευτή της Ένωσης, ο οποίος θα διαπραγματευτεί εξ ονόματος της Επιτροπής. Το Συμβούλιο και τα προπαρασκευαστικά του όργανα μερίμνησαν ώστε οι διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ των 27 (Balwin, 2016).

Το 2017 και συγκεκριμένα τον μήνα Μάρτιο, η πρωθυπουργός Μει με τη επίκληση του άρθρου αυτού ξεκίνησε και επισήμως την διαδικασία της εξόδου της χώρας από την ΕΕ. Το άρθρο αυτό ήταν μια ρήτρα στη Συνθήκη της Λισαβόνας που ορίζει τη διαδικασία για την περίπτωση που ένα κράτος-μέλος τερματίζει τη σύνδεσή του με την Ένωση. Πριν από τη Συνθήκη αυτή, δεν υπήρχε επίσημος μηχανισμός για την αποχώρηση μιας χώρας από την ΕΕ. Το άρθρο περιλαμβάνει πέντε παραγράφους, οι οποίες εξηγούν ότι οποιοδήποτε κράτος μέλος της ΕΕ να αποφασίσει να εγκαταλείψει την Ένωση πρέπει να ειδοποιήσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και να διαπραγματευτεί την απόσυρσή του από την ΕΕ. Προβλέπονται δύο χρόνια για να επιτευχθεί συμφωνία και το εξερχόμενο κράτος δεν μπορεί να συμμετάσχει στις εσωτερικές συζητήσεις της ΕΕ σχετικά με την αναχώρησή του (Pappas, 2017).

2 Αίτια αποχώρησης της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ

2.1: Υπεράσπιση εθνικών συμφερόντων και κυριαρχία του κράτους

Μετά την έκβαση των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος σχετικά με την έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ το αμέσως επόμενο αποτέλεσμα ήταν οι σκληρές διαπραγματεύσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα γινόταν μετά την απόφαση της εξόδου της χώρας, τη διαδικασία εν ολίγοις. Με βάση τον Whiteman το 2016 τόσο η Μεγάλη Βρετανία όσο και η ΕΕ έπρεπε να κάνουν συμφωνίες και να συννενοηθούν μέσω της διαπραγμάτευσης για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα (Baldwin, 2016).

Ο Wallace (2016) αναφέρει στο άρθρο του πως οι διαπραγματεύσεις πρέπει να βασιστούν στις σχέσεις που θα έχει η Μεγάλη Βρετανία με τις αγορές, το εμπόριο αλλά και την ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών εντός και εκτός της Μεγάλης Βρετανίας. Αν προκύψει συνεννόηση μεταξύ των δύο πλευρών, η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την Ε.Ε. θα είναι ομαλή (Soft Brexit), ενώ αν δεν μπορέσουν να διαπραγματευτούν σε σημαντικά θέματα (π.χ. συνεισφορά της Μεγάλης Βρετανίας στον Ευρωπαϊκό προϋπολογισμό), θα προκύψουν ποικίλα προβλήματα που θα καταστήσουν την έξοδο αρκετά πολύπλοκη (Hard Brexit). Επίσης ο ίδιος αναλυτής κατέγραψε πως υπήρχαν πολλές διαφορές οι οποίες προέκυψαν από τις ένθεν και ένθεν διαπραγματεύσεις και από τις δυο πλευρές (Γούγας, 2016).

Επίσης ένας άλλος πολιτικός αναλυτής ο Burns et al το 2016 συμπλήρωσαν πως η έξοδος από την ΕΕ της Μεγάλης Βρετανίας είχε τρία σενάρια. Το ένα ήταν ότι θα υπάρξει έξοδος της χώρας τύπου Νορβηγίας με την διατήρηση των προνομίων των συναλλαγών του εμπορίου. Το δεύτερο ήταν έξοδος της χώρας του τύπου Ελβετίας με ελαττωμένη πρόσβαση στο ελεύθερο εμπόριο και το τρίτο σενάριο ήταν η ύπαρξη μιας πλήρους ρήξης και των διαπραγματεύσεων από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Burns et al., 2016).

Σύμφωνα με τον Piris (2016), η Μεγάλη Βρετανία ίσως να μην μπορέσει να αποφύγει την επιβολή δασμού στις εμπορικές συναλλαγές της, με συνέπεια να έρθει αντιμέτωπη με μεγαλύτερα κόστη και λιγότερα κέρδη. Αρκετές μελέτες έχουν δείξει ότι η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την Ε.Ε. θα επιφέρει σημαντικές μακροοικονομικές συνέπειες στις χώρες που ανήκουν στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, μία από τις οποίες είναι και η Ελλάδα (Giles, 2017).

Με βάση τις έρευνες και τις μελέτες του Bollen et al, το 2016 και των Bergin et al, το 2016 καταγράφηκαν οι επιπτώσεις των χωρών από την έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας όπως της Ολλανδίας και της Ιρλανδίας. Με βάση τις ανωτέρω θεωρίες τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων έδωσαν τροφή για διαφορετικά και ποικίλα σενάρια σχετικά με το εγγύς μέλλον της χώρας μετά την έξοδο. Για παράδειγμα, διαφορετικά αποτελέσματα θα παρουσιαστούν αν βρεθεί μια λύση τύπου Νορβηγίας, όπως προαναφέρθηκε, και διαφορετικά θα υπάρξουν αν ο παγκόσμιος οργανισμός εμπορίου επιβάλει δασμούς (Hard Brexit), κάτι το οποίο, όπως δήλωσε η τότε πρωθυπουργός Μέι, πρόκειται να αποφευχθεί. (Amorsson & Zoega, 2016).

Συνοψίζοντας, αν προκύψει ένα δυσμενές σενάριο λόγω της εξόδου της Μεγάλης Βρετανίας από την Ε.Ε., οι συνέπειες για την οικονομία της μπορεί να είναι πολύ σοβαρές και τα αποτελέσματα αυτών να επηρεάσουν τόσο τους ίδιους/-ες τους/τις πολίτες της όσο και τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.(Giles, 2017).

2.2: Ευρωσκεπτικισμός

Η ΕΕ προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που δημιουργήθηκαν με αρνητικά αποτελέσματα και έτσι ο ευρωσκεπτικισμός έγινε τροχοπέδη για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την εμφάνιση αρνητικού κλίματος για το ευρωπαϊκό μέλλον (Bollen et al., 2016).

Έτσι και στη Μεγάλη Βρετανία οι πολίτες έδειξαν την αντίθεσή τους σε πολλές από τις πολιτικές που εφάρμοζε η Ευρώπη και αμφισβήτησαν τη γενικότερη ιδέα της ενωμένης Ευρώπης. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Dennison και Carl (2016) η συνεχής ροή μεταναστών στην Ευρωζώνη τα τελευταία χρόνια σε συνδυασμό με την κρίση χρέους του 2007 ώθησε τους Συντηρητικούς στη διάδοση μιας ρητορικής κατά της Ε.Ε. και υπέρ της αυτονομίας της Μεγάλης Βρετανίας. Αυτό το γεγονός επηρέασε αρκετά την άποψη και τη συνείδηση του βρετανικού λαού με αποτέλεσμα το δημοψήφισμα της εξόδου να φέρει την αποχώρηση της χώρας του από την Ευρώπη(Bollen et al., 2016).

2.3: Μετανάστευση

Οι πολίτες της Μεγάλης Βρετανίας ήταν έντονα επηρεασμένοι από την ανησυχία για το μεταναστευτικό κίνημα που παρουσιάζεται συνολικά σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Διάφορες μελέτες καταδεικνύουν τη σημασία των ανησυχιών σχετικά με την ταυτότητα για την εξήγηση της εχθρότητας προς την ΕΕ, την ένταξη, και την περαιτέρω διεύρυνση. Τρίτον, το ότι η μετανάστευση είναι σημαντική για την κατανόηση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος για το Brexit υπογραμμίζεται και από το πολιτικό πλαίσιο της ψηφοφορίας (Portes & Forte, 2017).

Η μετανάστευση ήταν το αντικείμενο πολλών από τις πολιτικές εκστρατείες αυτά τα χρόνια. Μεταδόθηκε έτσι το μήνυμα ότι η μετανάστευση συμβάλει αρνητικά δημιουργώντας προβλήματα σε πολλές υπηρεσίες και υποδομές σε συνδυασμό με την τότε υπάρχουσα κατάσταση στη χώρα. Οι Goodwin and Milazzo (2017) επισημαίνουν τη σημασία της μετανάστευσης ως βασικής κινητήριας δύναμης στην ψηφοφορία για το Brexit, μολονότι ο τρόπος με τον οποίο η μετανάστευση επηρέασε την ψηφοφορία παραμένει ασαφής. Τα ευρήματα δείχνουν ότι το αυξανόμενο ποσοστό μετανάστευσης σε τοπικό επίπεδο και τα συναισθήματα σχετικά με τον έλεγχο της μετανάστευσης ήταν βασικοί παράγοντες πρόβλεψης της ψηφοφορίας με αποτέλεσμα ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των Βρετανών να υποστηρίζει την έξοδο από την ΕΕ (Portes & Forte, 2017).

Με βάση την Hobolt (2016), η αντιμετώπιση της μετανάστευσης και τα συναισθήματα που προκάλεσε το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ενισχύονται σε όλη την Ευρώπη. Υπέρ του Brexit φαίνεται να ψήφισαν άτομα με χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο ή χαμηλού εισοδήματος αλλά και όσοι εξέφρασαν ανησυχίες για τη μετανάστευση και την πολυπολιτισμικότητα. Παρόλο που δεν υπάρχουν στοιχεία για ένα βραχυπρόθεσμο φαινόμενο εξάπλωσης του φαινομένου με παρόμοια δημοψηφίσματα αποχώρησης σε άλλες χώρες, η ψηφοφορία του Brexit αποτελεί μια σοβαρή πρόκληση πολιτικού χαρακτήρα σε ολόκληρη την Ευρώπη (Portes & Forte, 2017).

2.4: Λαϊκισμός

Επίσης με βάση τον Ward (2015), η ικανοποίηση η οποία παρατηρούνταν στους ψηφοφόρους σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση της καθημερινότητάς τους ήταν επηρεασμένη κατά πολύ με βάση τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος. Επίσης με βάση τους Matti και Zhou (2017), η έκβαση των αποτελεσμάτων μπορεί να μη βασίστηκε στα οικονομικά οφέλη που θα επέρχονταν από μια έξοδο, αλλά είχαν περισσότερο δημογραφικό υπόβαθρο. Όπως είναι γνωστό κάθε βρετανική ψήφος είχε μια στάση διαμαρτυρίας από τους/τις πολίτες της χώρας. Επομένως,

τα υψηλά επίπεδα ανεργίας και οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν κάποιοι/-ες από τους/τις πολίτες έως έναν βαθμό επηρέασαν τα αποτελέσματα και ώθησαν στην επικράτηση του Brexit (Lim, 2017).

2.5: Ευρωπαϊκές ελίτ

Ακόμη ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι πως ο πληθυσμός της χώρας επηρεάστηκε εναντίον της ΕΕ και ειδικότερα με τους νόμους της, οι οποίοι είτε υπερίσχυαν είτε κάλυπταν πολλές φορές τους νόμους του βρετανικού κοινοβουλίου. Γι αυτό και η πρόθεση ψήφου ήταν διαφορετική με βάση την γεωγραφική περιοχή της χώρας και τα πιστεύω των κατοίκων αυτής. Σύμφωνα με αυτήν την παρατήρηση υπήρξαν διαφορετικές απόψεις στο θέμα της μετανάστευσης και σε περιοχές που η ροή των μεταναστών ήταν έντονη υπερίσχυσε η αποδοχή του Brexit. Επιπροσθέτως, οι Gancia κ.α. (2016) υποστηρίζουν ότι οι υπέρμαχοι/-ες του Brexit θεωρούσαν πως η κυβέρνησή τους μέσα στο πλαίσιο της Ε.Ε. δεν εξυπηρετούσε πλέον τα συμφέροντα των ίδιων των Βρετανών/-ίδων αλλά μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Η τακτική αυτή της εξάλειψης των συνόρων εκ μέρους της Ε.Ε. οδήγησε πολλούς/-ές πολίτες της Μεγάλης Βρετανίας στην άποψη ότι η δύναμη της χώρας τους μπορούσε να μειωθεί σημαντικά (Bourne, 2016).

2.6: Ανάγκη για νέα ευρωπαϊκή πολιτική

Οι λόγοι που οδήγησαν στην απόφαση με την σύμφωνη γνώμη του λαού της χώρας στην έξοδο της από την ΕΕ, ήταν η εξάπλωση της διεθνούς οικονομικής κρίσης, οι πολιτικές λιτότητας που εφάρμοσε η Ε.Ε., η προσφυγική κρίση αλλά και το δημοκρατικό έλλειμμα της Ε.Ε, υπήρξαν η αφορμή της εξάπλωσης για το ευρωσκεπτικιστικό ρεύμα (Bergin et al., 2016). Ειδικότερα με βάση τους παραπάνω λόγους τα ευρωσκεπτικιστικά κόμματα βρήκαν ευκαιρία και σύμφωνα με το οικονομικό καθεστώς της εποχής εκείνης να αδράξουν την ευκαιρία των πολιτικών και κυβερνητικών ηνίων της χώρας και να προωθήσουν τα δικά τους μηνύματα και πιστεύω στον βρετανικό λαό με συνέπεια να τους πείσουν σε ένα μεγάλο βαθμό (Bollen et al., 2016).

3. Επιπτώσεις από την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ

3.1: Πολιτικές επιπτώσεις στα εσωτερικά ζητήματα της Μ. Βρετανίας (Ιρλανδία, ενδεχόμενη αύξηση της φτώχειας, δικαιώματα μεταναστών, άνοδος λαϊκισμού)

Τον Ιούλιο του 2016, το ΔΝΤ δημοσίευσε μια έκθεση που προειδοποιεί ότι «το Brexit» σηματοδοτεί την υλοποίηση ενός σημαντικού κινδύνου μείωσης της παγκόσμιας ανάπτυξης» και ότι λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα αβεβαιότητα ως προς τον τρόπο με τον οποίο η Μεγάλη Βρετανία θα εγκαταλείψει την ΕΕ, τα πιο αρνητικά αποτελέσματα χρήζουν ξεχωριστής ανάλυσης (Baldwin, 2016).

Η Ιρλανδία εκτίθεται αποκλειστικά στο Brexit λόγω της σχέσης του τομέα του εμπορίου της με τη Μεγάλη Βρετανία. Περίπου το 15% των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών της Ιρλανδίας προορίζονται για τη Μεγάλη Βρετανία. Σε ορισμένους τομείς, η Μεγάλη Βρετανία είναι μια ιδιαίτερα σημαντική αγορά, όπως ο τομέας των γεωργικών ειδών διατροφής όπου περίπου το 40% των εξαγωγών προορίζονται για αυτή. Επιπλέον, τα δύο τρίτα των Ιρλανδών εξαγωγέων χρησιμοποιούν τη γέφυρα εδάφους της Μεγάλης Βρετανίας για πρόσβαση σε ηπειρωτικές αγορές (Barrett et al., 2015).

Σχετικές εκθέσεις αναλύουν πώς οι αλλαγές στην εμπορική σχέση ΕΕ-Βρετανίας θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ιρλανδική οικονομία. Ποσοτικοποιούν πώς διάφοροι τύποι εμπορικών σεναρίων ΕΕ-Βρετανίας θα μπορούσαν να επηρεάσουν το εμπόριο της Ιρλανδίας με τη Βρετανία και άλλους εμπορικούς εταίρους. Τέλος, αναλύσεις παρέχουν μια εκτίμηση των σχετικών μακροοικονομικών επιπτώσεων καθώς και των επιπτώσεων του εμπορικού κυρίως κλάδου στην Ιρλανδία για μια σειρά σεναρίων με διαφορετικούς συνδυασμούς δασμών και άλλων εμπορικών δαπανών για το εμπόριο ΕΕ-Βρετανίας (Bergin et al., 2016).

Σε όλα τα σενάρια, το Brexit θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο ιρλανδικό εμπόριο με αρνητικές επιπτώσεις στην ιρλανδική παραγωγή και τελικά το Ιρλανδικό ΑΕΠ. Τα μελλοντικά γεγονότα θα είναι τα εξής (Bergin et al., 2016):

- Το αυξημένο εμπορικό κόστος θα μειώσει τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών της Ιρλανδίας κατά περίπου 3-8% το 2030.

- Το Brexit θα μειώσει το ΑΕΠ της Ιρλανδίας κατά περίπου 3-7% το 2030.
- Τα ευρήματα βασίζονται σε βάθος μοντελοποίηση και εκτεταμένη εμπλοκή των ενδιαφερομένων. Όλα τα σενάρια και οι αναλύσεις προϋποθέτουν «καμία αλλαγή πολιτικής» - δηλαδή προτού ληφθούν μέτρα άμβλυνσης από την ιρλανδική κυβέρνηση.

Ο όγκος των συναλλαγών μεταξύ Ιρλανδίας και Μεγάλης Βρετανίας, που εκτιμάται σε πάνω από 1 δισεκατομμύριο ευρώ σε αγαθά και υπηρεσίες που ανταλλάσσονται μεταξύ των χωρών σε εβδομαδιαία βάση, σημαίνει ότι η Ιρλανδία θα επιθυμεί να διατηρήσει το εμπόριο με την Βρετανία όσο το δυνατόν πιο ανοιχτό. Ταυτόχρονα, είναι πιθανό να υπάρχει η επιθυμία να επωφεληθεί από τη μετακίνηση πολυεθνικών από τη Βρετανία, εάν προκύψει αυτό. Έχει γίνει μια πρώτη επαφή της IDA (Φορέας προώθησης ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ιρλανδία) η οποία πλησίασε 1.200 πολυεθνικές για να τους διαβεβαιώσει ότι το μέλλον της Ιρλανδίας παραμένει ευθυγραμμισμένο με την ΕΕ. Κυβερνητικές πηγές επανέλαβαν επίσης τη δέσμευση της Ιρλανδίας για τον συντελεστή φόρου εταιρειών στο 12,5% (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Βασικά πλεονεκτήματα της Ιρλανδίας που μπορεί να επισημανθούν σε πολυεθνικές με έδρα την Βρετανία περιλαμβάνουν τον ελκυστικό τίτλο της εταιρικής φορολογίας στο 12,5%, με ένα ολοκληρωμένο δίκτυο φορολογικών συνθηκών, το καθεστώς του οποίου ως δικαιοδοσία κοινού δικαίου είναι παρόμοιο με το νομικό σύστημα της Βρετανίας. Το καθεστώς της ως η ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία στην ΕΕ · το πολύ εξειδικευμένο και μορφωμένο εργατικό δυναμικό του συνδέεται με σταθερό κόστος εργασίας. Η Ιρλανδία είναι πολύ κοντά στην Βρετανία, το καθεστώς της ως αγγλόφωνου κράτους μέλους της ΕΕ με στενούς δεσμούς με τις ΗΠΑ και την φιλική προς τις επιχειρήσεις κυβέρνηση (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Ορισμένοι σχολιαστές τονίζουν τη δυνατότητα των επενδύσεων και των εταιριών να μετακινηθούν από το Λονδίνο σε άλλα κέντρα, όπως το Δουβλίνο και η Φρανκφούρτη. Μια έκθεση στους Financial Times προσφάτως έδειξε ότι ορισμένες κινήσεις είναι επικείμενες. Λόγοι για αυτό, καθώς και για κινήσεις άλλων εταιρειών στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των ασφαλιστικών εταιρειών, είναι η ικανότητα ορισμένων χρηματοοικονομικών εταιρειών που έχουν βάση και έχουν ρυθμιστεί σε μια χώρα της ΕΕ να δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη την ΕΕ χωρίς να χρειάζεται να λάβουν άδεια ανά χώρα (Wright et al., 2019).

Τον Σεπτέμβριο του 2018 το ΔΝΤ δήλωσε ότι το Brexit πιθανότατα "συνεπάγεται κόστος", αλλά μια άτακτη αποχώρηση θα μπορούσε να οδηγήσει σε "ένα πολύ χειρότερο αποτέλεσμα". Η Χριστίνα Λαγκάρντ δήλωσε πως οποιαδήποτε συμφωνία δεν θα ήταν τόσο καλή όσο η ομαλή διαδικασία υπό την οποία τα αγαθά, οι υπηρεσίες, οι άνθρωποι και τα κεφάλαια μετακινούνται μεταξύ της ΕΕ και της Μεγάλης Βρετανίας χωρίς εμπόδια. Ανέφερε επίσης την έγκαιρη συμφωνία με την ΕΕ σε ευρεία κλίμακα με ομαλή ενιαία αγορά και με μικρό κόστος για την οικονομία της χώρας και σε μικρότερο βαθμό και για την ΕΕ. Η Λαγκάρτ δήλωσε επίσης ότι το Brexit θα έχει πολλά αποτελέσματα, συμπεριλαμβανομένων των περικοπών στην ανάπτυξη, του επιδεινούμενου ελλείμματος και της υποτίμησης της στερλίνας, με αποτέλεσμα να μειωθεί το μέγεθος της οικονομίας του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και όσο μεγαλύτερα θα ήταν τα εμπόδια για το εμπόριο στη νέα σχέση, τόσο πιο δαπανηρή θα γινόταν (Crowley et al., 2019).

Η συνάντηση κορυφής των υπουργών οικονομικών 20 μεγάλων οικονομιών που πραγματοποιήθηκε στα τέλη Ιουλίου του 2016 στο Τσενγκντού της Κίνας προειδοποίησε ότι η προγραμματισμένη αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ προσέφερε αβεβαιότητα στην παγκόσμια οικονομία και προέτρεψε ότι η χώρα πρέπει να παραμείνει κοντά στην ΕΕ για να μειωθεί η αναταραχή. Ενώ η G20 συμφώνησε ότι και άλλοι παγκόσμιοι παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των τρομοκρατικών ενεργειών, δημιουργούσαν προβλήματα, το Brexit βρισκόταν στην πρώτη γραμμή των ανησυχιών τους (Wright et al., 2019).

Σε συνεντεύξεις, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής των G20, ο Philip Hammond, ο τότε διορισμένος υπουργός Οικονομικών της χώρας, δήλωσε ότι η χώρα θα προσπαθούσε να ελαχιστοποιήσει την αβεβαιότητα εξηγώντας στο εγγύς μέλλον και το είδος της συμφωνίας που σκοπεύουν να προχωρήσουν με την ΕΕ είχε ως στόχο το παραπάνω. Τόνισε ότι η αβεβαιότητα θα τελείωνε μόνο όταν ολοκληρωνόταν η συμφωνία ελπίζοντας ότι η Μεγάλη Βρετανία και η ΕΕ θα ανακοίνωναν κάποια συμφωνία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιούνταν η έξοδος. Ο Hammond επανέλαβε επίσης προηγούμενα σχόλια της κυβέρνησης, σύμφωνα με τα οποία θα λαμβανόταν μέτρα για την τόνωση της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων των φορολογικών περικοπών ή των αυξημένων δαπανών, αν και χωρίς συγκεκριμένες λεπτομέρειες. Η Μεγάλη Βρετανία σχεδίαζε επίσης να αυξήσει το διμερές εμπόριο με την Κίνα σύμφωνα με πηγές της τότε κυβέρνησης. Σκοπός τους ήταν να εδραιώσουν τη σχέση αυτή σε μια πιο σταθερή δομή με διμερή τρόπο που είναι κατάλληλος (Bourne, 2016).

Παρόλο που δεν ασχολήθηκε μόνο με την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ, ο Mark Carney, πρόεδρος του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (και Διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας), έστειλε επιστολή στα τέλη Ιουλίου 2016 στους υπουργούς Οικονομικών που συμμετείχαν στη Σύνοδο Κορυφής της G20 και στην Κεντρική Τράπεζα Κυβερνήτες σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετώπισε η παγκόσμια οικονομία (συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων της Brexit) και τα βήματα που έλαβε η FSB. Η επιστολή ανέφερε ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα «συνέχισε να λειτουργεί αποτελεσματικά», παρά τις «αιχμές της αβεβαιότητας και της αποστροφής κινδύνου», επιβεβαιώνοντας ότι «αυτή η ανθεκτικότητα ενάντια στο άγχος καταδεικνύει τα διαρκή οφέλη των μεταρρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων της G20». Υπογράμμισε την αξία συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων που είχαν τεθεί σε εφαρμογή από το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, δηλώνοντας ότι αυτές «μείωσαν τις μετασεισμούς από τα γεγονότα αυτά [παγκόσμιες κρίσεις] αντί να τις ενισχύσουν». Εξέφρασε την εμπιστοσύνη στις στρατηγικές του FSB: "Αυτή η ανθεκτικότητα ενάντια στο άγχος καταδεικνύει τα διαρκή οφέλη των μεταρρυθμίσεων μετά τη κρίση της G20" όπως ανέφερε χαρακτηριστικά (Chang, 2017).

Η αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ δεν θα αλλάξει μόνο το εσωτερικό πολιτικό κλίμα, αλλά θα μπορούσε να έχει σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις εντός της ΕΕ, αλλά και στις σχέσεις της με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Επίσης, θα μπορούσε να παροτρύνει τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ να επανεξετάσουν τους όρους και τις προϋποθέσεις της συμμετοχής τους. Το ίδιο ισχύει εάν η Μεγάλη Βρετανία δεν επαναδιαπραγματευτεί τους παρόντες όρους και προϋποθέσεις διατηρώντας ταυτόχρονα το καθεστώς του μέλους της ΕΕ. Μια προτεραιότητα για τη χώρα είναι η διατήρηση στενών εμπορικών σχέσεων με την ΕΕ, ακόμη και αν πολιτικά θα επέλεγε την απόσυρση. Σε περίπτωση πιθανής αποχώρησης από την ΕΕ, η Μεγάλη Βρετανία θα μπορούσε να συνάψει συμφωνία με την ΕΕ ακολουθώντας το παράδειγμα μιας τελωνειακής ένωσης (μετά το μοντέλο της Τουρκίας). Σε αυτή την περίπτωση, δεν θα ήταν υποχρεωμένη να συνεισφέρει στον προϋπολογισμό της ΕΕ ή να αποδεχθεί τη μετανάστευση από τα κράτη μέλη της ΕΕ. Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, από γεωπολιτική άποψη, η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ θα μπορούσε να θεωρηθεί εξωτερικά ως ένδειξη παρακμής και η ΕΕ να χάσει την οικονομική, πολιτική και στρατιωτική δύναμη της. Από αυτή την άποψη, η ίδια η ΕΕ έχει σημαντικό πολιτικό και οικονομικό συμφέρον να συνάψει μια αμοιβαία επωφελή συμφωνία με τη Μεγάλη Βρετανία, δεδομένου ότι θα μπορούσε να τερματίσει την ένταξή της στην ΕΕ (Crowley et al., 2019).

Η Μεγάλη Βρετανία αποτελεί μείζονα παράγοντα στην ΕΕ, το οποίο αποτελεί πλεονέκτημα τόσο για την Ένωση όσο και εμπόδιο για όσους υποστήριζαν μια κατεύθυνση με την οποία διαφωνούσε

σθεναρά η βρετανική κυβέρνηση. Ως το τρίτο πολυπληθέστερο κράτος της ΕΕ, με ποσοστό άνω του 12% του πληθυσμού της Ένωσης, η Μεγάλη Βρετανία είναι σημαντικός παράγοντας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο της ΕΕ. Η απουσία της θα επηρεάσει την ιδεολογική ισορροπία στα θεσμικά όργανα της ΕΕ (Crowley et al., 2019).

Στο Συμβούλιο, κατά τη διάρκεια της ένταξης της χώρας υπήρξαν δύο ομάδες, κάθε μια από τις οποίες μπορούσε να σχηματίσει μια μειοψηφία αποκλεισμού έναντι του άλλου. Η προστατευτική ομάδα κυρίως των νότιων κρατών και η φιλελεύθερη ομάδα κυρίως των βόρειων κρατών. Ως μέλος του τελευταίου, η αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας θα αποδυνάμωνε το φιλελεύθερο μπλοκ, καθώς αυτή ήταν ένας σημαντικός και ένθερμος υποστηρικτής μιας οικονομικά φιλελεύθερης Ευρώπης, με τις μεγαλύτερες εμπορικές συμφωνίες με τρίτες χώρες και περαιτέρω διεύρυνση της ΕΕ. Παράλληλα με την αποδυνάμωση του φιλελεύθερου μπλοκ, θα ενίσχυε επίσης την ατομική θέση της Γερμανίας στο Συμβούλιο χάνοντας ένα βασικό αντίβαρο. Ωστόσο, η Γερμανία παραμένει ανυπόμονη για το ρόλο αυτό, διότι άλλα κράτη μέλη δεν ανησυχούν για τη γερμανική κυριαρχία (Giles, 2017).

Βρετανικές έδρες σε ομάδες του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου επισημάνθηκαν με κόκκινο τον Δεκέμβριο του 2017. Ομοίως, η πλειοψηφία των εκπροσώπων της Μεγάλης Βρετανίας συνεδρίασε με ομάδες με ορθή κλίση, δηλαδή με τους Ευρωπαίους Συντηρητικούς και Μεταρρυθμιστές και την Ευρώπη της Ελευθερίας και της Απευθείας Δημοκρατίας, και οι δύο είναι χτισμένες γύρω από το Βρετανικό Συντηρητικό Κόμμα και το UKIP. Η Προοδευτική Συμμαχία Σοσιαλιστών και Δημοκρατών που έχασε τα μέλη της από το Εργατικό Κόμμα της χώρας, αλλά στο σύνολό της ήταν αποδυναμωμένη από τη μεγαλύτερη απώλεια στα δεξιά και, συνεπώς, δεν μπόρεσε να σχηματίσει πλειοψηφίες χωρίς να ζητήσει υποστήριξη από το (συντηρητικό) Κόμμα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ένα Κοινοβούλιο το οποίο μπορεί (Crowley et al., 2019):

- να είναι πιο πρόθυμο να περάσει επιπλέον κανονισμούς.
- έχει λιγότερη υποστήριξη για ισχυρή προστασία πνευματικών δικαιωμάτων, μικρότερο προϋπολογισμό, αλλά με αυξημένες συνεισφορές των κρατών μελών ·
- να υποστηρίξει τη φορολογική εναρμόνιση και τον φόρο επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών (η φορολογία είναι εκτός των ισχυουσών συνθηκών) ·
- να δίνει λιγότερη υποστήριξη στην πυρηνική ενέργεια και στο σχιστόλιθο υπέρ των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η Μεγάλη Βρετανία αποτελεί βασικό πλεονέκτημα για την ΕΕ στους τομείς των εξωτερικών υποθέσεων και της άμυνας δεδομένου ότι είναι με τη Γαλλία μία από τις δύο μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις της ΕΕ και ένα εκτεταμένο διπλωματικό δίκτυο. Χωρίς την Μεγάλη Βρετανία, η εξωτερική πολιτική της ΕΕ θα μπορούσε να έχει μικρότερη επιρροή. Οι ΗΠΑ είδαν τη χώρα ως γέφυρα μεταξύ των ΗΠΑ και της Ευρώπης και αυτή βοήθησε να ευθυγραμμιστούν οι θέσεις της ΕΕ με τις ΗΠΑ και να δοθούν αυστηρότερες απαντήσεις στη Ρωσία (Pappas, 2017).

Ωστόσο, το Brexit παρήγαγε επίσης νέες ευκαιρίες για την ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία, καθώς η χώρα άσκησε βέτο σε βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, υποστηρίζοντας ότι θα υπονόμει το North Atlantic Treaty Organization (NATO). Με την απόσυρση της Μεγάλης Βρετανίας και την αίσθηση ότι οι ΗΠΑ υπό τον Donald J. Trump ενδέχεται να μην τιμήσουν τις δεσμεύσεις του NATO, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε την αμυντική συνεργασία ως σημαντικό έργο στις δηλώσεις της του στη Μπρατισλάβα και τη Ρώμη και προχώρησε στη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας και την ενεργοποίηση μόνιμης δομημένης συνεργασίας (ρήτρα άμυνας στη Συνθήκη της Λισαβόνας) (Kostadinova, 2017).

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της ΕΕ και αποτελεί θεμέλιο των ιδανικών της ΕΕ. Επιπλέον, η συμφωνία του Σένγκεν καταργεί την ανάγκη διαβατηρίων και θεωρήσεων για ταξίδια εντός των χωρών για τις οποίες ισχύει η συνθήκη του Σένγκεν, επιτρέποντας έτσι την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Η ιδέα αυτή έχει ως στόχο να ωφελήσει την οικονομία και την κοινωνία των διαφόρων κρατών μελών, επιτρέποντας στις επιχειρήσεις να ευημερούν στην Ευρώπη και επίσης να είναι περισσότερο πολιτιστικά διασυνδεδεμένη με την ΕΕ. (Οι επισκέπτες εκτός του χωρών της συνθήκης υπόκεινται στους συνήθεις ελέγχους διαβατηρίων και θεωρήσεων στα εξωτερικά σύνορα οποιουδήποτε κράτους μέλους της περιοχής. Δεν είναι όλα μέλη της ΕΕ μέλη της συνθήκης του Σένγκεν και όχι όλα τα μέλη της συνθήκης του Σένγκεν είναι μέλη της ΕΕ). Η σχέση μεταξύ του ευρώ και των χωρών που δεν ανήκουν στην ευρωζώνη συζητήθηκε τόσο κατά τη διάρκεια της ένταξης της Μεγάλης Βρετανίας όσο και λόγω της προγραμματισμένης απόσυρσής της από την ΕΕ. Το ερώτημα είναι πώς το Brexit μπορεί να επηρεάσει την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ εκείνων που εισέρχονται και εξέρχονται από το ευρώ, δηλαδή την αποφυγή των χωρών εκτός ευρωζώνης που είναι μέλη της ευρωζώνης (Burns et al., 2016).

Η Μεγάλη Βρετανία είχε ζητήσει να τροποποιηθούν οι Συνθήκες της ΕΕ ώστε να δηλωθεί ότι η ΕΕ είναι μια "πολυεθνική ένωση", γεγονός που προκάλεσε ανησυχίες ότι ενδέχεται να υπονομεύσει την πρόοδο της υιοθέτησης του ευρώ στις υπόλοιπες χώρες. Ο καθηγητής Simon Hix υποστήριξε ότι το Brexit θα ενίσχυε την Ευρωζώνη, η οποία μπορεί να αντικαταστήσει την ενιαία αγορά ως τον πυρήνα και την κινητήρια δύναμη της ΕΕ. Στη διαπραγμάτευση πριν από το δημοψήφισμα, ο David Cameron υπογράμμισε τη σημασία (κατά την άποψή του) ότι η ευρωζώνη είναι σαφώς διαφορετική από την ΕΕ. Μετά από μια βρετανική απόσυρση, η πίεση αυτή μπορεί να διαλυθεί (Crowley et al., 2019).

3.2: Οικονομικές επιπτώσεις (εμπόριο, τουρισμός, τραπεζικός κλάδος, Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, τελωνειακή ένωση- δασμοί, παραγωγικότητα)

Οι οικονομικές επιπτώσεις του Brexit αποτέλεσαν σημαντικό θέμα συζήτησης κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος σχετικά με την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας στην ΕΕ μετά την ψηφοφορία του «Brexit». Υπάρχει ευρεία συναίνεση μεταξύ των οικονομολόγων ότι το Brexit θα μειώσει πιθανώς το πραγματικό επίπεδο εισοδήματος ανά κάτοικο στη Μεγάλη Βρετανία (Amorsson & Zoega, 2016).

Οι υποστηρικτές της παραμονής στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Υπουργείου Οικονομικών της Μεγάλης Βρετανίας, υποστήριζαν ότι η παραμονή στην ΕΕ έχει έντονο θετικό αντίκτυπο στο εμπόριο. Οι υποστηρικτές της αποχώρησης από την ΕΕ υποστήριζαν ότι η παύση των καθαρών συνεισφορών στην ΕΕ θα επέτρεπε ορισμένες περικοπές φόρων ή αύξηση των κρατικών δαπανών (Baldwin, 2016).

Οι βραχυπρόθεσμες μακροοικονομικές προβλέψεις της Τράπεζας της Αγγλίας και άλλων τραπεζών για το τι θα συνέβαινε αμέσως μετά το δημοψήφισμα του Brexit ήταν πολύ απαισιόδοξες. Οι αξιολογήσεις υπέθεταν ότι τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος θα δημιουργούσαν μεγαλύτερη αβεβαιότητα στις αγορές και θα μειώνονταν η εμπιστοσύνη των καταναλωτών περισσότερο. Ορισμένοι οικονομολόγοι σημείωσαν ότι οι βραχυπρόθεσμες μακροοικονομικές προβλέψεις θεωρούνται γενικά αναξιόπιστες, καθώς είναι κάτι που οι ακαδημαϊκοί οικονομολόγοι δεν κάνουν, αλλά οι τράπεζες. Οι οικονομολόγοι έχουν συγκρίνει βραχυπρόθεσμες οικονομικές προβλέψεις με τις προβλέψεις για τις καιρικές συνθήκες, ενώ οι μακροπρόθεσμες οικονομικές προβλέψεις είναι παρόμοιες με τις προβλέψεις για το κλίμα: οι μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται στις

μακροπρόθεσμες προβλέψεις είναι «καθιερωμένες και ισχυρές» (Matti & Zhou, 2017).

Σύμφωνα με τους περισσότερους οικονομολόγους, η παραμονή στην ΕΕ έχει ισχυρό θετικό αντίκτυπο στο εμπόριο και, ως εκ τούτου, το εμπόριο της Μεγάλης Βρετανίας θα ήταν χειρότερο αν έφευγε από την ΕΕ. Σύμφωνα με μια μελέτη από τους οικονομολόγους του Πανεπιστημίου του Cambridge, κάτω από ένα σκληρό Brexit, όπου η Μεγάλη Βρετανία επανέρχεται στους κανόνες της ΕΕ, το ένα τρίτο των εξαγωγών της Μεγάλης Βρετανίας προς την ΕΕ θα ήταν χωρίς δασμούς, το ένα τέταρτο θα αντιμετώπιζε υψηλά εμπόδια στο εμπόριο τιμολόγια στην περιοχή 1-10% (Crowley et al., 2019).

Σύμφωνα με τον οικονομολόγο Paul Krugman, οι ισχυρισμοί των Brexiteers ότι η έξοδος από την ενιαία αγορά και την τελωνειακή ένωση ενδέχεται να αυξήσουν τις εξαγωγές της Μεγάλης Βρετανίας στον υπόλοιπο κόσμο είναι λάθος. Θεωρεί ότι το κόστος της Brexit μπορεί να είναι περίπου 2% του ΑΕΠ (Crowley et al., 2019).

Δεδομένου ότι οι δημοσιονομικές επιπτώσεις διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην έκβαση του Brexit, η Τερέζα Μέι δήλωσε ότι τα χρήματα θα πάρουν την πρώτη θέση ως βασική σημασία που περιβάλλει το Brexit, ενώ τα άλλα είναι σύνορα και νόμοι. Το νομοσχέδιο διαζυγίου είναι ουσιαστικά ένας οικονομικός διακανονισμός στον οποίο η Μεγάλη Βρετανία πρέπει να εξοφλήσει τις υποχρεώσεις της προς την ΕΕ. Αυτό περιλαμβάνει, για παράδειγμα, μη καταβληθείσες συνεισφορές στα πολυετή οικονομικά της ΕΕ. Δεν υπάρχει αριθμητικό στοιχείο για το νομοσχέδιο, αλλά εκτιμήσεις έχουν δείξει ότι είναι τουλάχιστον £ 39bn που θα μπορούσαν να δουν αυξήσεις μέχρι το 2022. Τα έξοδα πρώτου έτους (2018-2019) αναμένεται να είναι κοντά στα £ 14 δισ. Και να μειωθούν στα £ 7 δισ. Μέχρι το 2022-2023 (Wright et al., 2019).

Μετά το δημοψήφισμα του Brexit, πολλές εταιρείες μετατόπισαν περιουσιακά στοιχεία, γραφεία ή επιχειρήσεις από τη Βρετανία και την ηπειρωτική Ευρώπη. Στις αρχές Απριλίου του 2019, οι τράπεζες είχαν μεταφέρει πάνω από 1 τρισεκατομμύριο δολάρια από τη Βρετανία, ενώ οι εταιρείες διαχείρισης κεφαλαίων και ασφαλιστικών εταιρειών μεταβίβασαν από τη Βρετανία 130 δισεκατομμυρίων δολαρίων (Crowley et al., 2019).

Σε έκθεση του ανεξάρτητου ερευνητικού ινστιτούτου New Financial εντοπίστηκαν 269 εταιρείες στον τραπεζικό τομέα ή στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που είχαν μετεγκαταστήσει τμήματα των επιχειρήσεων ή του προσωπικού τους μετά την Brexit. από αυτές τις κινήσεις, 239 επιβεβαιώθηκαν ως Brexit-related. Ο μεγαλύτερος αριθμός κινήσεων ήταν στο Δουβλίνο (30%), ακολουθούμενο από το Λουξεμβούργο (18%), τη Φρανκφούρτη (12%), το Παρίσι (12%) και το Άμστερνταμ (10%) (Crowley et al., 2019)

Με βάση τα στοιχεία του Δημοσίου, το 2014 η ακαθάριστη εθνική συνεισφορά της Μεγάλης Βρετανίας (αγνοώντας την έκπτωση) ήταν £ 18,8 δισ., Περίπου 1% του ΑΕΠ ή £ 350 εκατ. Την εβδομάδα. Επειδή η Μεγάλη Βρετανία λαμβάνει (κατά κεφαλήν) λιγότερες δαπάνες της ΕΕ από ό, τι άλλα κράτη μέλη, διαπραγματεύθηκε μια έκπτωση. Χωρίς την έκπτωση αυτή, η συνεισφορά θα ανερχόταν σε 14,4 δισεκατομμύρια λίρες Αγγλίας, περίπου 0,8% του ΑΕΠ ή 275 εκατομμύρια λίρες την εβδομάδα (Sampson, 2017).

Εάν ληφθούν επίσης υπόψη οι δαπάνες της Βρετανίας στην ΕΕ, η μέση καθαρή συνεισφορά για τα επόμενα πέντε έτη εκτιμάται σε περίπου 8 δισεκατομμύρια λίρες στερλίνες ετησίως, δηλαδή περίπου 0,4% του εθνικού εισοδήματος ή 150 εκατομμύρια λίρες στερλίνες εβδομαδιαίως. Το Ινστιτούτο Δημοσιονομικών Μελετών δήλωσε ότι η πλειονοψία των προβλέψεων για τον αντίκτυπο του Brexit στην οικονομία της Μεγάλης Βρετανίας έδειξε ότι η κυβέρνηση θα είχε λιγότερα χρήματα για να δαπανήσει, ακόμη και αν δεν έπρεπε πλέον να πληρώνει στην ΕΕ (Mayhew, 2017).

Ο Bruce Morley, καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο του Bath, ανέφερε πως τα μακροπρόθεσμα οφέλη για την Μεγάλη Βρετανία από την αποχώρηση από την Ένωση, όπως η λιγότερη ρύθμιση και ο μεγαλύτερος έλεγχος της εμπορικής πολιτικής της Βρετανίας, θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τη βραχυπρόθεσμη αβεβαιότητα που παρατηρείται στις βαθμολογίες [κινδύνου χώρας] (Johnson & Mitchell, 2017).

Η επικρατούσα σημασία της παραμονής της Μεγάλης Βρετανίας στην ΕΕ ως δέλεαρ για άμεσες ξένες επενδύσεις έχει τονισθεί εδώ και καιρό από υποστηρικτές της συνεχιζόμενης συμμετοχής της Μεγάλης Βρετανίας στην ΕΕ. Από την άποψη αυτή, οι ξένες επιχειρήσεις βλέπουν τη Μεγάλη Βρετανία ως πύλη προς άλλες αγορές της ΕΕ, με την οικονομία της να επωφελείται από την ελκυστικότητα που προκύπτει ως τόπο δραστηριότητας (Crowley et al., 2019).

Οι Ευρωπαίοι εμπειρογνώμονες από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Συντάξεων και το Πανεπιστήμιο του Bath έχουν υποστηρίξει ότι, πέρα από τη βραχυπρόθεσμη μεταβλητότητα των αγορών, οι μακροπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της Βρετανίας παραμένουν υψηλές, κυρίως όσον αφορά την ελκυστικότητα των χωρών και τις ξένες άμεσες επενδύσεις. Οι εμπειρογνώμονες σε θέματα κινδύνου χωρών είναι πεπεισμένοι ότι η οικονομία της Μεγάλης Βρετανίας θα παραμείνει ισχυρή σε περίπτωση εξόδου από την ΕΕ. Η οικονομική ελκυστικότητα της Βρετανίας δεν θα μειωθεί και ένας εμπορικός πόλεμος με το Λονδίνο δεν είναι προς το συμφέρον του με βάση τις εκτιμήσεις των εμπειρογνομόνων (Chang, 2017).

Η Μεγάλη Βρετανία είναι σίγουρα ένας σημαντικός αποδέκτης των άμεσων ξένων επενδύσεων. Το 2014 κατείχε το δεύτερο μεγαλύτερο απόθεμα εσωτερικών επενδύσεων στον κόσμο, που ανήλθε σε λίγο περισσότερο από 1 τρισεκατομμύριο λίρες. Αυτό ήταν περισσότερο από το διπλάσιο του 3% που αντιπροσώπευαν η Γερμανία και η Γαλλία. Σε μια κατά κεφαλήν βάση, η Μεγάλη Βρετανία είναι ο σαφής πρωταγωνιστής μεταξύ των μεγάλων οικονομιών με ένα απόθεμα περίπου τριπλάσιο από το επίπεδο σε άλλες μεγάλες ευρωπαϊκές οικονομίες και κατά 50% μεγαλύτερο από ό, τι στις ΗΠΑ (Bollen et al., 2016).

Το BBC ανέφερε στις 28 Απριλίου 2017 ότι τα στοιχεία των επενδυτικών εταιρειών JLL (εταιρείας) δείχνουν ότι οι ασιατικής προέλευσης επενδυτές αντιπροσώπευαν το 28% των συναλλαγών στην αγορά ακινήτων της Μεγάλης Βρετανίας το 2016, από 17% το προηγούμενο έτος - επενδυτές ακινήτων. Το BBC ανέφερε επίσης την κινεζική διεθνή πύλη ιδιοκτησίας Juwai.com, η οποία ανέφερε αύξηση κατά 60% στις έρευνες για ακίνητα της Μεγάλης Βρετανίας τους προηγούμενους 12 μήνες. Η εταιρεία ακινήτων όμιλος CBRE δήλωσε τον Ιανουάριο του 2017 ότι το Brexit έχει αυξήσει τον κίνδυνο στις αγορές ακινήτων της Μεγάλης Βρετανίας δημιουργώντας νέες αβεβαιότητες (Giles, 2017).

Στις 27 Ιουνίου, ο υπουργός Οικονομικών George Osborne προσπάθησε να καθησυχάσει τις χρηματοπιστωτικές αγορές ότι η οικονομία της Μεγάλης Βρετανίας δεν αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα. Αυτό έρχεται μετά την αναφορά των μέσω ενημέρωσης ότι μια έρευνα από το Ινστιτούτο Διοικητικών Συμβούλων έδειξε ότι τα δύο τρίτα των επιχειρήσεων πίστευαν ότι το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος θα είχε αρνητικά αποτελέσματα καθώς και πτώση της αξίας της στερλίνας και του FTSE 100. Ορισμένες βρετανικές επιχειρήσεις είχαν επίσης προβλέψει ότι οι περικοπές των επενδύσεων, η δέσμευση των μισθώσεων και οι απολύσεις θα ήταν απαραίτητες για την αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος (Ginsburgh et al., 2017).

Ο Osborne ανέφερε ότι η Βρετανία αντιμετώπιζε το μέλλον "από μια θέση ισχύος" και ότι δεν υπήρχε καμία ανάγκη για έναν προϋπολογισμό έκτακτης ανάγκης. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά: *"Κανένας δεν πρέπει να αμφισβητεί τη βούλησή μας να διατηρήσουμε τη δημοσιονομική σταθερότητα που έχουμε παραδώσει για τη χώρα αυτή ... Και σε μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις, θα έλεγα αυτό: η βρετανική οικονομία είναι θεμελιωδώς ισχυρή, εξαιρετικά ανταγωνιστική και είμαστε ανοικτοί για επιχειρήσεις >>>(Crowley et al., 2019).*

Στις 14 Ιουλίου ο Φίλιπ Χάμμοντ, διάδοχος του Osborne δήλωσε στο BBC News ότι το

αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος είχε προκαλέσει αβεβαιότητα στις επιχειρήσεις και ότι ήταν σημαντικό να στείλουν "σήματα διαβεβαίωσης" για να ενθαρρύνουν τις επενδύσεις και τις δαπάνες. Επιβεβαίωσε επίσης ότι δεν θα υπάρξει προϋπολογισμός έκτακτης ανάγκης και ότι θα συνεργαζόταν στενά με τον κυβερνήτη της Τράπεζας της Αγγλίας και άλλους κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού για την προετοιμασία για τη φθινοπωρινή δήλωση, όταν θα καθοριστούν τα σχέδια για την οικονομία προχωρώντας σε αυτές τις πολύ διαφορετικές περιστάσεις και τα σχέδια αυτά θα εφαρμοζόταν στον προϋπολογισμό την άνοιξη με τον συνήθη τρόπο (Crowley et al., 2019).

Αναμενόταν ότι η ασθενέστερη λίρα θα ωφελούσε επίσης τις αεροδιαστημικές και αμυντικές επιχειρήσεις, τις φαρμακευτικές εταιρείες και τις εταιρείες επαγγελματικών υπηρεσιών. Οι τιμές των μετοχών αυτών των εταιρειών ενισχύθηκαν μετά το δημοψήφισμα της ΕΕ. Στις 12 Ιουλίου, η παγκόσμια εταιρεία διαχείρισης επενδύσεων Blackrock προέβλεψε ότι η Μεγάλη Βρετανία θα βιώσει ύφεση στα τέλη του 2016 ή στις αρχές του 2017 ως αποτέλεσμα της ψηφοφορίας για έξοδο από την ΕΕ και ότι η οικονομική ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί για τουλάχιστον πέντε χρόνια λόγω της μείωσης σε επενδύσεις (Bourne, 2017).

Στις 18 Ιουλίου, 2016 η ομάδα οικονομικών προβλέψεων της Μεγάλης Βρετανίας ανέφερε ότι η χώρα αντιμετώπισε μια «μικρή ρηχή ύφεση» καθώς η οικονομία υπέστη «σοβαρές επιπτώσεις εμπιστοσύνης στις δαπάνες και τις επιχειρήσεις». Μείωσε επίσης τις προβλέψεις οικονομικής ανάπτυξης για τη χώρα από 2,6% σε 0,4% το 2017 και 2,4% στο 1,4% για το 2018. Ο επικεφαλής οικονομικός σύμβουλος του ομίλου, Peter Soencer, το 2017 ισχυρίστηκε επίσης ότι θα υπάρξουν πιο μακροπρόθεσμες επιπτώσεις και ότι η Μεγάλη Βρετανία ίσως χρειαστεί να προσαρμοστεί σε μόνιμη μείωση του μεγέθους της οικονομίας, σε σύγκριση με την τάση που φάνηκε δυνατή πριν από την ψηφοφορία. Ο μεγάλος επενδυτής του City Richard Buxton υποστήριξε το 2017 επίσης ότι θα υπάρξει "ήπια ύφεση". Στις 19 Ιουλίου, το ΔΝΤ μείωσε τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης του 2017 για τη Μεγάλη Βρετανία από 2,2% σε 1,3%, αλλά αναμενόταν ότι η Βρετανία θα ήταν δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία της G7 κατά το 2016. Το ΔΝΤ επίσης σταμάτησε τις προβλέψεις του για παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη κατά 0,1% έως 3,1% το 2016 και 3,4% το 2017, ως αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, για το οποίο είχε αναφέρει ότι "είχε ρίξει ένα κλειδί στις εργασίες" της παγκόσμιας ανάκαμψης (Crowley et al., 2019).

Στις 20 Ιουλίου, μια έκθεση που εξέδωσε η Τράπεζα της Αγγλίας ανέφερε ότι, παρόλο που η αβεβαιότητα είχε αυξηθεί "αισθητά" από το δημοψήφισμα, δεν υπήρχαν ακόμα αποδείξεις απότομης οικονομικής ύφεσης ως συνέπεια. Ωστόσο, περίπου το ένα τρίτο των ερωτηθέντων που

έλαβαν μέρος στην έρευνα αναμένεται ότι θα παρουσιάσουν "κάποιες αρνητικές απαντήσεις" κατά το επόμενο έτος (Lim, 2017).

Τον Σεπτέμβριο του 2016, μετά από τρεις μήνες θετικών οικονομικών στοιχείων μετά το δημοψήφισμα, οι σχολιαστές πρότειναν ότι πολλές αρνητικές δηλώσεις και προβλέψεις που προωθήθηκαν από το στρατόπεδο "παραμονής" δεν είχαν υλοποιηθεί, αλλά μέχρι τον Δεκέμβριο, η ανάλυση άρχισε να δείχνει ότι το Brexit είχε επιπτώσεις στον πληθωρισμό (Bollen et al., 2016).

Η έρευνα του «Κέντρου για την ευρωπαϊκή μεταρρύθμιση» το 2017 υποδηλώνει ότι η οικονομία της Μεγάλης Βρετανίας είναι 2,5% μικρότερη από ό, τι θα ήταν εάν το Remain είχε κερδίσει το δημοψήφισμα. Τα δημόσια οικονομικά μειώθηκαν κατά 26 δισ. Λίρες ετησίως. Αυτό ανέρχεται σε £ 500 εκατομμύρια την εβδομάδα και αυξάνεται. Σύμφωνα με μια εκτίμηση, η οικονομία της Βρετανίας είναι 2,1% μικρότερη από ό, τι θα ήταν μετά το πρώτο τρίμηνο του 2018 (Crowley et al., 2019).

Η Toyota αποφάσισε μία μέρα παύση παραγωγής στο εργοστάσιο της Burnaston την 1η Νοεμβρίου. Ο κατασκευαστής αυτοκινήτων ανέφερε την αβεβαιότητα σχετικά με την πραγματική κατάσταση της προσφοράς στην "πρώτη ημέρα του Brexit. Την επομένη του δημοψηφίσματος, ο κυβερνήτης της Τράπεζας της Αγγλίας Mark Carney δήλωσε σε συνέντευξη Τύπου πως οι κεφαλαιακές απαιτήσεις των μεγαλύτερων τραπεζών είναι τώρα 10 φορές υψηλότερες από ό, τι πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση (Crowley et al., 2019).

Η Τράπεζα της Αγγλίας είχε εξετάσει με προσοχή αυτές τις τράπεζες έναντι σεναρίων πολύ πιο σοβαρών από την πραγματικότητα. Ως αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών, οι τράπεζες της Μεγάλης Βρετανίας είχαν συγκεντρώσει πάνω από 130 δισεκατομμύρια λίρες στερλίνες νέου κεφαλαίου και διέθεταν πάνω από £ 600 δις υψηλής ποιότητας ρευστά περιουσιακά στοιχεία. Αυτό το ουσιαστικό κεφάλαιο και η τεράστια ρευστότητα έδωσαν στις τράπεζες την ευελιξία που χρειαζόταν για να συνεχίσουν να δανείζουν στις βρετανικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά ακόμη και σε δύσκολες στιγμές (Crowley et al., 2019).

Επιπλέον, η Τράπεζα της Αγγλίας ήταν έτοιμη να παράσχει επιπλέον κεφάλαια ύψους 250 δισεκατομμυρίων λιρών στερλινών μέσω των συνήθων πράξεων της αγοράς, για να στήριζε τη λειτουργία των αγορών. Η Τράπεζα της Αγγλίας ήταν επίσης σε θέση να παρέχει σημαντική ρευστότητα σε ξένο νόμισμα, εφόσον απαιτούνταν. Αναμένεται από τα θεσμικά όργανα να αντλούν από αυτή τη χρηματοδότηση εάν και όταν ενδείκνυται (Wright et al., 2019).

Θα χρειαστεί λίγος χρόνος για τη Μεγάλη Βρετανία να δημιουργήσει μια νέα σχέση με την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Επομένως, αναμένεται κάποια αναντιστοιχία της αγοράς και της οικονομίας καθώς εκτυλίσσεται αυτή η διαδικασία, αλλά όπως θεωρούν πολιτικοί και οικονομικοί αναλυτές είναι καλά προετοιμασμένοι γι' αυτό. Το Υπουργείο Οικονομικών και η Τράπεζα της Αγγλίας ασχολήθηκαν με τον εκτεταμένο προγραμματισμό έκτακτης ανάγκης και έτσι η Τράπεζα της Αγγλίας δεν θα διστάσει να λάβει πρόσθετα μέτρα όπως απαιτείται, καθώς οι αγορές προσαρμόζονται (Crowley et al., 2019).

Ωστόσο, οι τιμές των μετοχών των πέντε μεγαλύτερων βρετανικών τραπεζών υποχώρησαν κατά μέσο όρο 21% το πρωί μετά το δημοψήφισμα. Οι μετοχές σε πολλές άλλες μη βρετανικές τράπεζες μειώθηκαν επίσης κατά περισσότερο από 10%. Μέχρι το τέλος της διαπραγμάτευσης της Παρασκευής, τόσο η HSBC όσο και η Standard Chartered είχαν ανακάμψει πλήρως, ενώ οι Lloyds, RBS Group και Barclays παρέμειναν πάνω από 10% χαμηλότερες. Όλοι οι μεγάλοι τρεις οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας αντέδρασαν αρνητικά στην ψηφοφορία: η Standard & Poor's μείωσε την πιστοληπτική ικανότητα της Μεγάλης Βρετανίας από την AAA στην AA, ο όμιλος Fitch μειώθηκε από AA + σε AA και η Moody's μείωσε τις προοπτικές της σε αρνητικές (Crowley et al., 2019).

Για να αυξήσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, στις 5 Ιουλίου, η Τράπεζα της Αγγλίας απελευθέρωσε £ 150 δισ. Δανεισμού μειώνοντας τα αντικυκλικά κεφαλαιακά αποθέματα που υποχρεούνται να κρατούν οι τράπεζες (Eichengreen, 2019).

Οι φόβοι για πτώση των τιμών των εμπορικών ακινήτων οδήγησαν τους επενδυτές να ξεκινήσουν να εξαργυρώνουν τις επενδύσεις σε ακίνητα, γεγονός που ώθησε την Standard Life να ανακαλέσει τις αποσύρσεις στις 4 Ιουλίου και η Aviva ακολούθησε την επόμενη ημέρα. Άλλες εταιρείες επενδύσεων, όπως η Henderson Group και η M & G Investments, μείωσαν το ποσό που θα εισέπρατταν οι επενδυτές. Στις επόμενες εβδομάδες, αναβλήθηκε η αναστολή των εξαγορών από διάφορες εταιρείες, αντικαταστάθηκαν από κυρώσεις εξόδου και οι ποινές εξόδου μειώθηκαν διαδοχικά (Wright et al., 2019).

Στις 4 Οκτωβρίου 2016, οι Financial Times αξιολόγησαν την πιθανή επίδραση του Brexit στον τραπεζικό τομέα. Ο Δήμος του Λονδίνου κατέχει ηγετική θέση παγκοσμίως στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, ιδίως σε συναλλαγές σε συνάλλαγμα, συμπεριλαμβανομένων των ευρώ. Η θέση αυτή

καθίσταται δυνατή από την πανευρωπαϊκή συμφωνία "passporting" για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Σε περίπτωση που λήξει η συμφωνία διαβατηρίου όπως στο Brexit, ο βρετανικός κλάδος των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ενδέχεται να χάσει έως και 35.000 από τα 1 εκατομμύριο θέσεις εργασίας του και το Δημόσιο θα μπορούσε να χάσει 5 δισεκατομμύρια λίρες ετησίως στα φορολογικά έσοδα. Οι έμμεσες επιπτώσεις θα μπορούσαν να αυξήσουν αυτούς τους αριθμούς σε 71.000 θέσεις εργασίας και 10 δισ. Λίρες σε φόρο ετησίως. Το τελευταίο θα αντιστοιχούσε περίπου στο 2% των ετήσιων βρετανικών φορολογικών εσόδων (Dennison & Carl, 2016).

Μέχρι τον Ιούλιο του 2016, η Γερουσία του Βερολίνου είχε στείλει πρόσκληση επιστολών που ενθάρρυναν τις νεοϊδρυόμενες εταιρίες της Μεγάλης Βρετανίας να επανατοποθετηθούν στο Βερολίνο. Ο Anthony Browne της British Banking Association, είχε καθησυχάσει τότε την κατάσταση και διαβεβαίωσε την ασφάλεια της παραμονής των εταιρών στην χώρα (Lawless & Morgenroth, 2016).

Αλλά η κατάσταση ήταν διαφορετική όσον αφορά τη βιομηχανία διαχείρισης κεφαλαίων, καθώς οι βρετανοί ιδιοκτήτες περιουσιακών στοιχείων, ιδίως τα συνταξιοδοτικά ταμεία της Μεγάλης Βρετανίας, συχνά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του συνολικού κύκλου εργασιών για Γερμανούς, Γάλλους, Ολλανδούς και άλλους διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων της ηπειρωτικής Ευρώπης (Marthiils, 2017).

Αυτή η ανισορροπία θα μπορούσε ενδεχομένως να δώσει στη Βρετανία κάποια διαπραγματευτική μόχλευση, π.χ. δύναμη αντίστασης σε περίπτωση που η ΕΕ επιχειρήσει να επιβάλει μια απότομη ακύρωση των αμοιβαία δεσμευτικών υποχρεώσεων και πλεονεκτημάτων που σχετίζονται με την Οδηγία για τις Αγορές Χρηματοπιστωτικών Μέσων 2004 ("διαμετακόμιση αμοιβαίων κεφαλαίων"). Η έρευνα που διεξήχθη από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Συντάξεων έδειξε ότι τα περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν στα συνταξιοδοτικά ταμεία της Μεγάλης Βρετανίας είναι περισσότερα από 11 φορές μεγαλύτερα από αυτά όλων των γερμανικών και γαλλικών συνταξιοδοτικών ταμείων που συγκεντρώνονται και αν χρειαστεί, στην πρώτη ένδειξη απειλής για τον Δήμο του Λονδίνου, θα ανταποκριθούν (Crowley et al., 2019).

Όταν άνοιξε το Χρηματιστήριο του Λονδίνου την Παρασκευή 24 Ιουνίου 2016, ο δείκτης FTSE 100 υποχώρησε από τα 6338,10 σε 5806,13 τα πρώτα δέκα λεπτά διαπραγμάτευσης. Ανακτήθηκε στο 6091,27 μετά από άλλα 90 λεπτά πριν από την περαιτέρω ανάκτηση στο 6162,97 μέχρι το τέλος της ημέρας διαπραγμάτευσης. Αυτό ισοδυναμούσε με πτώση του 3% μέχρι το κλείσιμο των

συναλλαγών. Όταν οι αγορές άνοιξαν εκ νέου την επόμενη Δευτέρα, ο δείκτης FTSE 100 παρουσίασε σταθερή πτώση, χάνοντας πάνω από 2% μέχρι τα μέσα του απόγευμα. Με το άνοιγμα αργότερα την Παρασκευή μετά το δημοψήφισμα, ο αμερικανικός δείκτης Dow Jones Industrial Average υποχώρησε σχεδόν 450 μονάδες ή περίπου 2,5% σε λιγότερο από μισή ώρα. Το Associated Press κάλεσε την ξαφνική παγκόσμια μείωση της χρηματιστηριακής αγοράς σε συντριβή χρηματιστηρίου. Σε διεθνές επίπεδο, περισσότερα από 2 τρισεκατομμύρια δολάρια του πλούτου στις αγορές μετοχών καταστράφηκαν στην υψηλότερη ημερήσια πώληση σε ιστορικό, σε απόλυτες τιμές. Οι απώλειες στη χρηματιστηριακή αγορά ανήλθαν συνολικά σε 3 τρισεκατομμύρια δολάρια μέχρι τις 27 Ιουνίου · μέχρι την ίδια ημερομηνία, ο δείκτης FTSE 100 είχε χάσει £ 85 δισ. Κοντά στο κλείσιμο των συναλλαγών στις 27 Ιουνίου, ο εγχώριος δείκτης FTSE 250 υποχώρησε περίπου 14% σε σύγκριση με την ημέρα που δημοσιεύτηκαν τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος (Baldwin, 2016).

Ωστόσο, μέχρι την 1η Ιουλίου, ο δείκτης FTSE 100 ανέβηκε πάνω από τα επίπεδα πριν από το δημοψήφισμα, το επόμενο δεκαήμερο. Λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη πτώση, αυτό αντιπροσώπευε τη μεγαλύτερη αύξηση της εβδομάδας από το 2011. Στις 11 Ιουλίου, εισήλθε επισήμως στην αγορά, αφού αυξήθηκε κατά περισσότερο από 20% από τον Φεβρουάριο. Ο FTSE 250 κινήθηκε πάνω από το επίπεδο πριν από το δημοψήφισμα στις 27 Ιουλίου. Στις ΗΠΑ, το S & P 500, μια ευρύτερη αγορά από το Dow Jones, έφθασε σε υψηλό επίπεδο στις 11 Ιουλίου (Amorsson & Zoega, 2016).

Το πρωί της 24ης Ιουνίου, η λίρα στερλίνα έπεσε στο χαμηλότερο επίπεδο έναντι του δολαρίου από το 1985, σημειώνοντας μείωση της λίρας κατά 10% έναντι του δολαρίου ΗΠΑ και κατά 7% έναντι του ευρώ. Η πτώση από \$ 1,50 σε \$ 1,37 ήταν η μεγαλύτερη κίνηση για το νόμισμα σε οποιαδήποτε περίοδο δύο ωρών στην ιστορία. Η λίρα παρέμεινε χαμηλή και στις 8 Ιουλίου έγινε το χειρότερο νόμισμα της χρονιάς, έναντι 31 άλλων σημαντικών νομισμάτων, όπως το αργεντίνικο πέσο, το προηγούμενο χαμηλότερο νόμισμα. (Sampson, 2017).

Ο αντίκτυπος αυτού του γεγονότος ήταν αρνητικός στα κράτη μέλη της Ανατολικής Ευρώπης τα οποία απασχολούσαν περίπου 1,2 εκατομμύρια εργαζόμενους στη Μεγάλη Βρετανία μέχρι τα τέλη του 2015. Το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν από την Πολωνία (853.000), τη Ρουμανία (175.000) και τη Λιθουανία (155.000). Ένα χρόνο μετά την ψηφοφορία στο Brexit, η καθαρή ετήσια μετανάστευση στη Μεγάλη Βρετανία μειώθηκε κατά 106.000, παρατηρώντας τους πολίτες της χώρας να μεταναστεύουν σε άλλες χώρες της ΕΕ (Burns et al., 2016).

Η πολωνική κυβέρνηση ενθάρρυνε το νεαρό μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό της να επιστρέψει στην Πολωνία, αλλά λόγω ρυθμιστικών ή πολιτικών λόγων πολλοί είτε έμειναν στην χώρα είτε μετακόμισαν σε άλλες δυτικές πόλεις όπως το Άμστερνταμ ή το Βερολίνο. Άλλα κράτη μέλη της Δυτικής Ευρώπης παρατήρησαν μεγάλο μέρος της ροής που προερχόταν από τα ανατολικά κράτη. Η εισροή εργαζομένων από την ανατολή μπορεί να είναι οικονομικά επωφελής για χώρες όπως η Γερμανία, αλλά μπορεί να είναι πολιτικά προβληματική (Lim, 2017).

Ενώ οι εμπορικές επιπτώσεις του Brexit στην χώρα είναι πιθανό να είναι σημαντικά αρνητικές, ο αντίκτυπός της στην ΕΕ αναμένεται επίσης να είναι αρνητικός, αλλά μικρός. Η Μεγάλη Βρετανία και η ΕΕ αναμένονται να γίνουν ο ένας ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος του άλλου, αλλά ορισμένα κράτη μέλη, ιδίως το Βέλγιο, η Κύπρος, η Ιρλανδία, η Γερμανία και οι Κάτω Χώρες, εκτίθενται περισσότερο σε ένα οικονομικό σοκ που προκαλείται από το Brexit. Η οικονομία της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη λόγω των κοινών χερσαίων συνόρων της την χώρα και της στενής ενοποίησής της με τη Βόρεια Ιρλανδία. Η επανεισαγωγή τελωνειακών συνόρων θα ήταν οικονομικά και πολιτικά επιζήμια και για τις δύο πλευρές ιδίως λόγω του κινδύνου για την ειρηνευτική διαδικασία στη Βόρεια Ιρλανδία που παρουσιάζει φυσικά σύνορα. Παρά τις διαμαρτυρίες καλής θέλησης και από τις δύο πλευρές, δεν είναι προφανές πώς μπορούν να αποφευχθούν οι συνοριακοί έλεγχοι εκτός αν η Μεγάλη Βρετανία έχει τελωνειακή ένωση με την ΕΕ. Οι συμφωνίες που θα γίνουν για τη διευκόλυνση του διασυνοριακού εμπορίου στην Ιρλανδία θα ισχύουν εξίσου για το εμπόριο διαμέσου της Μάγχης, αλλά οι λεπτομέρειες παραμένουν ασαφείς (Barrett et al., 2015).

Οι τομείς σε ολόκληρη την ΕΕ που θα πληγούν περισσότερο από την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας είναι τα μηχανοκίνητα οχήματα και τα εξαρτήματα (είναι μεγάλος κατασκευαστής και εξαρτάται από την αλυσίδα εφοδιασμού της ΕΕ με ανταλλακτικά) το 2017, τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό και τα επεξεργασμένα τρόφιμα. Η εξαγωγή πρώτων υλών από την κοιλάδα του Ρουρ θα επηρεαστεί επίσης (Bergin et al., 2016).

3.3: Εργασιακό ζήτημα

Σύμφωνα με μια μελέτη, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος είχε αυξήσει τον πληθωρισμό της Μεγάλης Βρετανίας κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες το 2017, οδηγώντας σε ετήσιο κόστος £ 404 για

το μέσο βρετανικό νοικοκυριό. Μια ανάλυση 2018 του Πανεπιστημίου Stanford και του Nottingham University το 2017 εκτιμά ότι η αβεβαιότητα γύρω από το Brexit μείωσε τις επενδύσεις των επιχειρήσεων κατά περίπου 6 εκατοστιαίες μονάδες και προκάλεσε μείωση της απασχόλησης κατά 1,5 εκατοστιαίες μονάδες με ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας. Ορισμένες μελέτες διαπίστωσαν ότι η αβεβαιότητα που προκαλείται από το Brexit σχετικά με τη μελλοντική εμπορική πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας μείωσε το βρετανικό διεθνές εμπόριο από τον Ιούνιο του 2016 και μετά. Μια ανάλυση του 2019 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι βρετανικές επιχειρήσεις αύξησαν σημαντικά την προσφορά τους στην ΕΕ μετά το δημοψήφισμα για το Brexit, ενώ οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις μείωσαν τις νέες επενδύσεις στη Μεγάλη Βρετανία με συνέπεια την μελλοντική αύξηση περισσότερο της ανεργίας(Wright et al., 2019) .

Υπάρχει συντριπτική ή σχεδόν ομόφωνη συμφωνία μεταξύ των οικονομολόγων ότι η εγκατάλειψη της ΕΕ θα επηρεάσει δυσμενώς τη βρετανική οικονομία μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Οι έρευνες οικονομολόγων το 2016 έδειξαν συντριπτική συμφωνία ότι το Brexit θα μειώσει πιθανώς το πραγματικό επίπεδο εισοδήματος ανά κάτοικο της Μεγάλης Βρετανίας. Οι έρευνες για τις υπάρχουσες ακαδημαϊκές έρευνες του 2019 και του 2017 διαπίστωσαν ότι οι αξιόπιστες εκτιμήσεις κυμαίνονταν μεταξύ απώλειας του ΑΕΠ κατά 1,2-4,5% της Μεγάλης Βρετανίας και κόστους μεταξύ 1-10% του κατά κεφαλήν εισοδήματος/ Αυτές οι εκτιμήσεις διαφέρουν ανάλογα με το αν η Μεγάλη Βρετανία έκανε σκληρό ή ήπιο Brexit. Τον Ιανουάριο του 2018, παρουσιάστηκε η ανάλυση Brexit της βρετανικής κυβέρνησης, η οποία έδειξε ότι η οικονομική ανάπτυξη της Μεγάλης Βρετανίας θα υποχωρούσε κατά 2-8% για τουλάχιστον 15 χρόνια μετά από το Brexit (Crowley et al., 2019).

3.4: Οι επιδράσεις εκτός ΗΒ

Πώς μπορεί το Brexit να επηρεάσει τις πολιτικές της ΕΕ; Υπάρχουν τέσσερις πιθανοί τομείς αλλαγής: το σύστημα νομισμάτων του ευρώ, ο προϋπολογισμός και η ελευθέρωση της ΕΕ, ο σύνδεσμος της μετανάστευσης και της διαχείρισης των συνόρων και της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας ευρύτερα(Crowley et al., 2019).

Πρώτον, μετά το Brexit, υπάρχει κίνδυνος υποτίμησης του ευρώ. Μακροπρόθεσμα, ωστόσο, η

ευρωζώνη θα έχει περισσότερη δύναμη να οδηγήσει την οικονομική και χρηματοπιστωτική πολιτική στην ΕΕ. Η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία όλοι λένε ότι θέλουν να κάνουν το σύστημα του ευρώ πιο ισχυρό από τη δημοσιονομική πλευρά, αλλά πίσω από αυτήν την απλή δήλωση βρίσκονται βαθιές διαφωνίες, με την Ιταλία να θέλει ευρωομόλογα, την Γερμανία να εμποδίζει οτιδήποτε χτυπά μια ένωση μεταφορών και την Γαλλία να κάνει ομιλίες για την ανάγκη ενός «υπουργού Οικονομικών» της ΕΕ. Η πρόοδος προς μια ένωση κεφαλαιαγορών θα συνεχιστεί επίσης, αν και με βραδύτερο ρυθμό και σε διαφορετική κατεύθυνση από την προτιμώμενη προσέγγιση του Λονδίνου. Ορισμένες μεγάλες τράπεζες των ΗΠΑ έχουν ήδη δηλώσει ότι ενδέχεται να μεταφέρουν τα ευρωπαϊκά καταστήματά τους από το Λονδίνο στην Ευρώπη (Lawless & Morgenroth, 2016).

Δεύτερον, χωρίς την Μεγάλη Βρετανία, ο προϋπολογισμός της ΕΕ θα πρέπει να διαμορφωθεί χωρίς την καθαρή ετήσια συνεισφορά 10,5 δισεκατομμυρίων ευρώ της χώρας. Αυτό θα απαιτούσε σίγουρα μια εμπεριστατωμένη αναθεώρηση των πιστώσεων του προϋπολογισμού και θα αναζωογονήσει μια συζήτηση σχετικά με τη συγκέντρωση νέων πόρων για την ΕΕ. Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίζεται με τις σημαντικές προτάσεις της Επιτροπής για το νέο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027 (Παπαδάκη2020) Επίσης, το βάρος του «οικονομικά φιλελεύθερου» μπλοκ στην ΕΕ (επί του παρόντος μαζί με την Μεγάλη Βρετανία, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία, τη Δανία και την Εσθονία) θα μειωθεί. Εξαιτίας αυτού, οι ειδικοί έχουν προτείνει ότι μια ΕΕ μετά το Brexit θα μπορούσε πιθανώς να γίνει πιο προστατευτική, ωστόσο υπήρξε μια αυξανόμενη συναίνεση σε ολόκληρη την Ένωση υπέρ της ελευθέρωσης των εσωτερικών αγορών αγαθών, υπηρεσιών και εργασίας (Marthils, 2017).

Τρίτον, στο μέτωπο της μετανάστευσης πρέπει να γίνουν πολλά. Η προσφυγική κρίση του περασμένου έτους κατέδειξε σαφώς ότι η ΕΕ πρέπει να κινηθεί προς έναν κεντρικό μηχανισμό ελέγχου των συνόρων και ασύλου. Αν και τέτοιες σημαντικές κινήσεις είναι απίθανες στο προβλέψιμο μέλλον, η ανάγκη για κοινή δράση θα αυξηθεί μόνο όταν η μεταναστευτική πίεση από την Αφρική προστεθεί στις τρέχουσες κινήσεις από την ευρύτερη Μέση Ανατολή, δημιουργώντας μια ολοένα και μεγαλύτερη πρόκληση. Ταυτόχρονα, ένα Brexit θα μειώσει την ικανότητα της ΕΕ να αντιμετωπίσει το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα και τη διακρατική τρομοκρατία, εκτός εάν μπορούν να δημιουργηθούν νέοι μηχανισμοί συντονισμού και συνεργασίας με την Μεγάλη Βρετανία (Crowley et al., 2019).

Είναι αναμφισβήτητο ότι το Brexit θα απειλούσε σοβαρά την παγκόσμια κατάσταση της ΕΕ και την

ισχύ, την ικανότητά της να διαδραματίζει μεγαλύτερο ρόλο σε θέματα παγκόσμιας ασφάλειας και την πιθανότητα σύναψης της συμφωνίας υπερατλαντικού εμπορίου και επενδύσεων (TTIP) με τις ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, η λήψη αποφάσεων της ΕΕ χωρίς την ιστορικά «απείθαρχη» μεγάλη Βρετανία θα γίνει απλούστερη και θα οδηγούσε σε μια πιο αληθινά κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας. Πράγματι, χωρίς την Μεγάλη Βρετανία, θα υπήρχε λιγότερη αντίθεση στη δημιουργία μόνιμης δομής για την αμυντική συνεργασία, με περισσότερη συγκέντρωση και ανταλλαγή δυνατοτήτων, περισσότερη συνεργασία στον αμυντικό σχεδιασμό και τη δημιουργία ενιαίας στρατιωτικής έδρας στις Βρυξέλλες (Crowley et al., 2019).

Και τα δύο μέρη, τόσο η Μ. Βρετανία όσο και η ΕΕ θα μπορούσαν να χάσουν χρόνια διαπραγματευόμενες μια νέα σχέση.

3.5: Αμυντικά ζητήματα (διατλαντική ασφάλεια)

Το Brexit αντιπροσωπεύει μια δυνητικά σημαντική αλλαγή στην ισορροπία ισχύος στην ήπειρο. Όσο η ΕΕ είναι σε θέση να αποτρέψει τη μετάδοση μετά το Brexit, η αποχώρηση της χώρας από την ΕΕ είναι πιθανό να μεταμορφώσει τις διατλαντικές σχέσεις τις επόμενες δεκαετίες. Εάν το ευρωπαϊκό σχέδιο είναι σε θέση να προχωρήσει και τα κράτη μέλη επιτύχουν να ξεκινήσουν εκ νέου τη διαδικασία της «ολοένα και πιο στενής ένωσης», τότε οι ΗΠΑ θα πρέπει να τροποποιήσουν τον τρόπο με τον οποίο αλληλοεπιδρούν με τους ευρωπαίους εταίρους τους. Ένα νέο σύστημα πολλαπλών συνεργασιών και συμμαχιών είναι πιθανό να αναπτυχθεί με την πάροδο του χρόνου. Ενώ ο τωρινός και οι επόμενοι πρόεδροι των ΗΠΑ θα είναι πρόθυμοι να διατηρήσουν τη στενή σχέση με τη χώρα, δεν θα έχουν άλλη επιλογή παρά να ενισχύσουν τους δεσμούς με άλλους συμμάχους της ΕΕ, ιδίως τον γαλλο-γερμανικό άξονα ως πυλώνα του ευρωπαϊκού σχεδίου (Pappas, 2017).

Για παράδειγμα, μετά το Brexit, οι ΗΠΑ πιθανότατα θα επιταχύνουν την προσέγγισή τους με τη Γερμανία ως κυρίαρχη οικονομική δύναμη στην ΕΕ. Ο Ομπάμα στηρίχθηκε στην χώρα υπό τον Πρωθυπουργό Κάμερον για να υποστηρίξει την αμερικανική άποψη με τους συμμάχους του στην ΕΕ κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων για τη Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων (TTIP), με στόχο τη δημιουργία μιας Διατλαντικής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών

(TAFTA). Με το Brexit, οι ΗΠΑ θα πρέπει να συνεργαστούν πολύ πιο στενά με τη Γερμανία για να επιτευχθεί οποιαδήποτε συμφωνία. Η Γαλλία και η Ιταλία, ως η δεύτερη και τρίτη μεγαλύτερη οικονομία στην ΕΕ, αντίστοιχα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Ωστόσο, λόγω σημαντικών και συνεχιζόμενων οικονομικών δυσκολιών, είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό πώς θα μπορούσαν να εκτοπίσουν τη Γερμανία ως τον μη αμφισβητούμενο ηγέτη της ΕΕ σε αυτόν τον τομέα πολιτικής. Επιπλέον, η Γαλλία και η Ιταλία παραδοσιακά δεν συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις για το ελεύθερο εμπόριο με τις ΗΠΑ, και ο Γάλλος πρόεδρος αντιτάχθηκε έντονα στην TAFTA στην τρέχουσα μορφή της, απειλώντας να ασκήσει βέτο στη συνέχιση των διαπραγματεύσεων εάν οι ΗΠΑ δεν συμβιβαστούν. Το γερμανικό συντηρητικό κόμμα είναι πολύ πιο κοντά στις απόψεις των ΗΠΑ σχετικά με το ελεύθερο εμπόριο, ενισχύοντας τη θέση της Μέρκελ ως συνομιλήτη πρώτης επιλογής του αμερικανικού προέδρου στις διατλαντικές οικονομικές και εμπορικές συζητήσεις. Ομοίως, λόγω της οικονομικής τους σημασίας, οι ΗΠΑ ακόμη επί Ομπάμα συνεργάστηκαν επίσης στενά με άλλα μέλη της ΕΕ κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της TAFTA, όπως η Ισπανία, οι Κάτω Χώρες, η Σουηδία και η Πολωνία, μια διαδικασία που ενδέχεται να συνεχιστεί μετά την αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ (Crowley et al., 2019).

Επιπλέον, η Φρανκφούρτη είναι σε καλύτερη θέση από το Παρίσι ή τη Ρώμη για να αντικαταστήσει το Λονδίνο ως το νέο χρηματοοικονομικό κεφάλαιο της ΕΕ, λόγω ενός πιο ανταγωνιστικού και ελκυστικού φορολογικού καθεστώτος, ευέλικτων κανονισμών και εργατικών νόμων. Πολλά εξαρτήθηκαν από τους όρους που διαπραγματεύτηκε η τότε Βρετανίδα πρωθυπουργός σχετικά με το Brexit και αν η χώρα θα διατηρεί πλήρη πρόσβαση στην ενιαία αγορά. Ενώ Η Μεγάλη Βρετανία θα παραμείνει ένας σημαντικός χρηματοοικονομικός εταίρος για τις ΗΠΑ, είναι πιθανό η Γερμανία, αντί της Γαλλίας, να καταστεί το νέο σημείο εισόδου για τις αμερικανικές εταιρείες που θέλουν να έχουν πρόσβαση στην αγορά της ΕΕ. Ομοίως, το Δουβλίνο, πρωτεύουσα της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας είναι σε θέση να αντικαταστήσει το Λονδίνο ως πιθανό σημείο μετεγκατάστασης για αμερικανικές εταιρείες που αναζητούν εισόδο, λόγω της ένταξής της στην ΕΕ και της χρήσης της αγγλικής γλώσσας (Kostadinova, 2017).

Η αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ μπορεί επίσης να ανοίξει ένα κενό ασφάλειας και στρατιωτικής πολιτικής στην Ευρώπη. Μολονότι η Συνθήκη της Λισαβόνας ενίσχυσε την ικανότητα της ΕΕ να παρέμβει ως διεθνής φορέας, όρισε επίσης θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας ως διακυβερνητικούς τομείς πολιτικής. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη μέλη διατηρούν την εξουσία βέτο τους, καθώς και την ικανότητά τους να εφαρμόζουν τις δικές τους εθνικές πολιτικές σε αυτούς τους τομείς. Έτσι, σημαντικές εξωτερικές πολιτικές και στρατιωτικές αποφάσεις εξακολουθούν να λαμβάνονται από τα ίδια τα κράτη μέλη, στη συνέχεια επιδιώκουν να

συντονίσουν τις απαντήσεις τους σε διεθνείς κρίσεις μέσω μηχανισμών όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (μεταξύ αρχηγών κρατών) ή το Συμβούλιο της ΕΕ σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών ή Άμυνας. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο η Ευρώπη ανταποκρίθηκε σε πολλές από τις σημαντικότερες διεθνείς κρίσεις τα τελευταία χρόνια, όπου οι διμερείς και πολυμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών μελών στις Βρυξέλλες ήταν απαραίτητες για τον συντονισμό μιας κοινής απόκρισης, σε συνεργασία με μεγάλους συμμάχους όπως οι ΗΠΑ (Crowley et al., 2019).

Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ομπάμα θέλησε να τονίσει τότε ότι, παρά το Brexit, θα διατηρηθεί ο ρόλος ασφαλείας της Μεγάλης Βρετανίας στην Ευρώπη. Ομοίως, ο τότε Βρετανός υπουργός Άμυνας, τόνισε ότι το Brexit δεν θα τροποποιούσε με κανέναν τρόπο τις στρατιωτικές δεσμεύσεις της χώρας ως βασικό σύμμαχο του NATO και εγγυητή της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Πράγματι, παρά την ψηφοφορία για το Brexit, η χώρα ενίσχυσε τη στρατιωτική της παρουσία στην Εσθονία για να υπερασπιστεί το ανατολικό μέτωπο του NATO, ανανέωσε το πυρηνικό υποβρύχιο πρόγραμμα Trident και ενίσχυσε τη συνεργασία με βασικούς συμμάχους της ΕΕ όπως η Γαλλία στον αγώνα κατά του Ισλαμικού Κράτους το 2017. Μαζί με τους ιστορικούς δεσμούς της με την Κοινοπολιτεία και μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η χώρα βασίστηκε στην παγκόσμια επιρροή της για να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στην επιρροή του τρόπου με τον οποίο η Ευρώπη ανταποκρίθηκε σε διάφορες διεθνείς κρίσεις από τότε (Crowley et al., 2019).

Ωστόσο, η αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ σημαίνει ότι δεν θα έχει πλέον έδρα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όπου λαμβάνονται ορισμένες βασικές αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Έτσι, το πεδίο της προηγούμενης επιρροής της είναι πιθανό να μειωθεί. Με κάθε βεβαιότητα, η Βρετανία θα συνεχίσει να γνωμοδοτεί ως εξέχων σύμμαχος και είναι σημαντικό για την ΕΕ και τις ΗΠΑ να διατηρήσουν στενή συνεργασία με αυτή μετά το Brexit προκειμένου να διατηρηθεί η συνοχή και η αποτελεσματικότητα της συμμαχίας του NATO (Crowley et al., 2019).

Ωστόσο, το γεγονός ότι η Βρετανία δεν θα βρίσκεται πλέον στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων στις Βρυξέλλες σημαίνει ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν αναμφισβήτητα άλλη επιλογή παρά να ενισχύσουν την αμυντική συνεργασία με άλλους συμμάχους της ΕΕ. Ως αποτέλεσμα, ένα νέο σύστημα πολλαπλών συνεργασιών και συμμαχιών πιθανότατα θα αναπτυχθεί για τις διατλαντικές σχέσεις ασφαλείας τα επόμενα χρόνια. Ενώ ο ιστορικός δεσμός μεταξύ ΗΠΑ και Βρετανίας θα παραμείνει, το Brexit προσφέρει στις χώρες της ΕΕ μια ευκαιρία για ενισχυμένη συνεργασία με τις ΗΠΑ στο πλαίσιο του NATO (Wright et al., 2019).

Για παράδειγμα, από την επανένωση, η Γερμανία κατάφερε να τοποθετηθεί ως στρατηγικός εταίρος για τις ΗΠΑ. Η πρώτη ξένη στρατιωτική δέσμευση της Γερμανίας από τον Β 'Παγκόσμιο Πόλεμο πραγματοποιήθηκε κατά τη δεκαετία του 1990, όταν η Luftwaffe συμμετείχε σε αεροπορικές επιθέσεις του NATO εναντίον σερβικών δυνάμεων στη Βοσνία και το Κοσσυφοπέδιο. Σε απάντηση στο ασταθές διεθνές πλαίσιο τα τελευταία χρόνια, φαίνεται ότι υπήρξε μια καμπή στη στάση της Γερμανίας απέναντι στις ένοπλες δυνάμεις της, τερματίζοντας ένα ταμπού που χρονολογείται από τον Β 'Παγκόσμιο Πόλεμο. Για την επερχόμενη οικονομική χρήση, η γερμανική κυβέρνηση πρότεινε αύξηση των αμυντικών δαπανών κατά 1,7 δισεκατομμύρια ευρώ, αντιπροσωπεύοντας αύξηση 6,8% σε σύγκριση με το τρέχον έτος. Δεν πρόκειται για βραχυπρόθεσμη πολιτική, καθώς η κυβέρνηση στοχεύει να δαπανήσει 39,18 δισεκατομμύρια ευρώ για την άμυνα έως το 2020, να προσθέσει περίπου 7000 στρατιώτες στο γερμανικό στρατό έως το 2023 και να δαπανήσει 130 δισεκατομμύρια ευρώ σε νέο εξοπλισμό έως το 2030. Ήδη, η Γερμανία έχει αρχίσει να διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο στην παγκόσμια σκηνή, συμπεριλαμβανομένης της συμβολής της στην ενίσχυση της άμυνας της Ανατολικής Ευρώπης του NATO ως απάντηση στη ρωσική επιθετικότητα, περισσότερα στρατεύματα για την κοινή αμυντική πολιτική της ΕΕ για την υποστήριξη των γαλλικών παρεμβάσεων στην Αφρική, καθώς και την ενίσχυση συμμετοχή στις αεροπορικές επιθέσεις του συνασπισμού υπό την ηγεσία των ΗΠΑ που καταπολεμά το Ισλαμικό Κράτος. Ομοίως, η Ιταλία και η Ισπανία είναι και οι δύο στρατιωτικές δυνάμεις που φιλοξενούν υπερπόντιες στρατιωτικές βάσεις των ΗΠΑ, οι οποίες έχουν χρησιμεύσει ως βασικές πλατφόρμες για επιχειρήσεις του NATO στη Μεσόγειο, Κίνα και τη Βόρεια Αφρική. Και οι δύο παρείχαν συνεισφορές στην επέμβαση υπό την ηγεσία των ΗΠΑ το 2003 στο Ιράκ, και πιο πρόσφατα στην επιχείρηση του NATO το 2011 στη Λιβύη, ενισχύοντας τη θέση τους ως πολύτιμων συμμάχων των ΗΠΑ στην Ευρώπη (Lu et al., 2016).

Ομοίως, ο πρόσφατος ρωσικός παρεμβατισμός στην Ουκρανία ενθάρρυνε χώρες της Ανατολικής και Βόρειας Ευρώπης να αυξήσουν σημαντικά τις στρατιωτικές τους δαπάνες και να ενισχύσουν τη συνεργασία με τις ΗΠΑ μέσω τακτικής κοινής στρατιωτικής εκπαίδευσης. Τα κράτη της Βαλτικής, που έχουν σύνορα με τη Ρωσία, αντέδρασαν έντονα, με τη Λετονία να αυξάνει τον αμυντικό προϋπολογισμό της κατά 60% φέτος, ακολουθούμενη από τη Λιθουανία με αύξηση 35% και την Εσθονία με αύξηση 9%. Η Πολωνία, η οποία βρίσκεται σήμερα ως η κύρια στρατιωτική δύναμη στην Ανατολική Ευρώπη, έχει επίσης αυξήσει την άμυνα κατά 9% και η Σουηδία συζητά σοβαρά την πιθανότητα ένταξης στο NATO αφού σκιαγραφήσει ένα σχέδιο αύξησης των στρατιωτικών δαπανών κατά 11% τα επόμενα πέντε χρόνια (Crowley et al., 2019).

Όλα αυτά συμπίπτουν με μια δραματική αντιστροφή της αμερικανικής στρατιωτικής αποδέσμευσης

από την Ευρώπη από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία τον Μάρτιο του 2014, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ομπάμα ανακοίνωσε τον Ιούνιο του 2014 την έναρξη μιας «Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Διαβεβαίωσης» (ERI), μιας ετήσιας απάντησης έκτακτης ανάγκης ύψους 1 δισεκατομμυρίου δολαρίων για την ενίσχυση της ανατολικής άμυνας του NATO. Μετά τη συνεχιζόμενη κλιμάκωση των εντάσεων με τη Ρωσία, όχι μόνο στην Ουκρανία αλλά και στη Συρία, το Κογκρέσο των ΗΠΑ ενέκρινε την πρόταση του Ομπάμα να τετραπλασιαστεί η χρηματοδότηση σε 3,4 δισεκατομμύρια δολάρια το 2017, από 789 εκατομμύρια δολάρια το 2016. Επιπλέον, να υπάρχει διμερής υποστήριξη από το Κογκρέσο, που σημαίνει ότι έχει γίνει μια μακροπρόθεσμη δέσμευση, που αποτελεί μέρος ενός πολυετούς σχεδίου για "διαβεβαίωση των συμμάχων της δέσμευσης των ΗΠΑ για την ασφάλεια και την εδαφική τους ακεραιότητα ως μέλη της Συμμαχίας του NATO". Έτσι, δεδομένου του επιπέδου της τρέχουσας δέσμευσής τους για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, οι ΗΠΑ θα πρέπει να ενισχύσουν την αμυντική συνεργασία με τις ηπειρωτικές ευρωπαϊκές χώρες μετά την αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ προκειμένου να διατηρηθεί η ενότητα και η ισχύς της συμμαχίας του NATO. Αυτές οι εξελίξεις καθιστούν τη Γαλλία πιθανό σύμμαχο επιλογής για τη μελλοντική εξέλιξη των σχέσεων ασφαλείας μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ. Αν και όλα τα μέλη του NATO κάνουν πολύτιμες συνεισφορές στη συμμαχία, η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία υπήρξαν ιστορικά οι κυρίαρχες στρατιωτικές δυνάμεις στην Ευρώπη από τον Β 'Παγκόσμιο Πόλεμο. Επομένως, μετά το Brexit, οι ΗΠΑ θα πρέπει να συνεργαστούν στενότερα με τη Γαλλία για τη στρατιωτική συνεργασία της ΕΕ. Πράγματι, παρά τις πρόσφατες αυξήσεις, οι δαπάνες της Γερμανίας για την άμυνα εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν μόνο το 1,2% του ΑΕΠ της με 34,9 δισεκατομμύρια δολάρια το 2015, και οι προβλεπόμενες αυξήσεις τα επόμενα χρόνια είναι πιθανό να παραμείνουν πολύ κάτω από τον στόχο του NATO 2% (Wright et al., 2019).

Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη Γαλλία, η οποία δαπάνησε το 2,1% του ΑΕΠ της στην άμυνα το 2015 (50,9 δισεκατομμύρια δολάρια) και τη Βρετανία, η οποία δαπάνησε το 2% του ΑΕΠ της για την άμυνα τον ίδιο χρόνο (55,5 δισεκατομμύρια δολάρια). Για ιστορικούς λόγους, η Γερμανία δεν ήταν πρόθυμη να επενδύσει για να γίνει μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη στο ίδιο επίπεδο με τη Γαλλία ή την Μεγάλη Βρετανία, με την κοινή γνώμη να προτιμά να επενδύει σε εγχώριες υποδομές ή εκπαίδευση. Ομοίως, όλες οι άλλες χώρες της ΕΕ δεν πλησιάζουν την ισορροπία του γαλλικού στρατιωτικού δυναμικού ή του αμυντικού προϋπολογισμού, ενώ η πλησιέστερη είναι η Ιταλία, η οποία ξοδεύει λιγότερο από το ήμισυ των δαπανών της Γαλλίας για την άμυνα (23,8 δισεκατομμύρια δολάρια το 2015, αντιπροσωπεύοντας μόνο το 1,3% του μερίδιου στο ΑΕΠ)(Crowley et al., 2019).

Ένα άλλο πλεονέκτημα που απολαμβάνει η Γαλλία είναι ότι δεν χρειάζεται να βασίζεται στην κοινοβουλευτική έγκριση για ξένη στρατιωτική επέμβαση, επιτρέποντας στον γαλλικό στρατό να επεμβαίνει γρήγορα, αποτελεσματικά και σύντομα. Ο Γάλλος Πρόεδρος διαθέτει πολύ περισσότερες εξουσίες από πολλούς από τους ομολόγους του, ειδικά σε σύγκριση με τα κοινοβουλευτικά καθεστώτα όπως η Μεγάλη Βρετανία, μια κατάσταση που απεικονίστηκε σαφώς κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2013, καθώς ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ομπάμα αμφέβαλλε για το εάν θα ξεκινούσαν ή όχι αεροπορικές επιθέσεις στη Συρία. Μετά τη χρήση χημικών όπλων από τον Άσαντ, το Κοινοβούλιο της Μεγάλης Βρετανίας ψήφισε κατά της παρέμβασης των ΗΠΑ στη Συρία. Αντίθετα, ο τότε Γάλλος Πρόεδρος είχε τον γαλλικό στρατό έτοιμο να παρέμβει σε σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να χρειάζεται κοινοβουλευτική αναθεώρηση (Bragoudakis & Sideris, 2016).

4. Η Μ. Βρετανία και το μέλλον της ΕΕ

4.1: Το μέλλον της Μ. Βρετανίας μετά την αποχώρηση της από την ΕΕ

Οι βραχυπρόθεσμες μακροοικονομικές προβλέψεις της Τράπεζας της Αγγλίας και άλλων τραπεζών για το τι θα συνέβαινε αμέσως μετά το δημοψήφισμα του Brexit ήταν πολύ απαισιόδοξες. Οι εκτιμήσεις υποθέτουν ότι τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος θα δημιουργούσαν μεγαλύτερη αβεβαιότητα στις αγορές και θα μείωναν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών περισσότερο (Crowley et al., 2019).

Ορισμένοι οικονομολόγοι σημείωσαν ότι οι βραχυπρόθεσμες μακροοικονομικές προβλέψεις θεωρούνται γενικά αναξιόπιστες και ότι είναι κάτι που οι ακαδημαϊκοί οικονομολόγοι δεν κάνουν, σε αντίθεση με τις τράπεζες. Οι οικονομολόγοι συνέκριναν τις βραχυπρόθεσμες οικονομικές προβλέψεις με τις προβλέψεις του καιρού, ενώ οι μακροπρόθεσμες οικονομικές προβλέψεις είναι παρόμοιες με τις προβλέψεις για τις κλιματικές αλλαγές: οι μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται στις μακροπρόθεσμες προβλέψεις είναι «καθιερωμένες και ισχυρές»(Eichengreen, 2019).

Υπάρχει συντριπτική ή σχεδόν ομόφωνη συμφωνία μεταξύ των οικονομολόγων και των πολιτικών αναλυτών ότι η εγκατάλειψη της ΕΕ θα επηρεάσει δυσμενώς τη βρετανική οικονομία

μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Οι έρευνες οικονομολόγων το 2016 έδειξαν συντριπτική συμφωνία ότι το Brexit θα μπορούσε να μειώσει το πραγματικό επίπεδο εισοδήματος ανά κάτοικο στη χώρα (Crowley et al., 2019).

Σύμφωνα με τους περισσότερους οικονομολόγους, η παραμονή στην ΕΕ έχει ισχυρό θετικό αντίκτυπο στο εμπόριο και ως εκ τούτου το εμπόριο της χώρας θα χειροτερέψει με το Brexit. Μια μελέτη του 2017 διαπίστωσε ότι "όλες σχεδόν οι περιοχές της χώρας είναι συστηματικά πιο ευάλωτες στο Brexit από τις περιφέρειες οποιασδήποτε άλλης χώρας". Μια μελέτη του 2017 που εξέτασε τον οικονομικό αντίκτυπο των μειώσεων που προκαλούνται από το Brexit στη μετανάστευση "διαπίστωσε ότι οι αλλαγές στο εμπόριο και στις ξένες επενδύσεις θα αλληλεπιδράσουν με τη μετανάστευση με αρνητικά αποτελέσματα (Wright et al., 2019).

Με το Brexit, η ΕΕ θα χάσει τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία της, τη χώρα με τον τρίτο μεγαλύτερο πληθυσμό και την «οικονομική πρωτεύουσα του κόσμου», όπως το έθεσε η γερμανική εφημερίδα Münchner Merkur. Επιπλέον, η ΕΕ θα χάσει τον δεύτερο μεγαλύτερο καθαρό συνεισφέροντα στον προϋπολογισμό της ΕΕ (2015: Γερμανία 14,3 δισεκατομμύρια ευρώ, Μεγάλη Βρετανία 11,5 δισεκατομμύρια ευρώ, Γαλλία 5,5 δισεκατομμύρια ευρώ). Έτσι, η αποχώρηση της Βρετανίας θα οδηγήσει σε πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση για τους υπόλοιπους καθαρούς συνεισφέροντες. Επιπλέον, η χώρα δεν θα είναι πλέον μέτοχος στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, στην οποία μπορούν να συμμετάσχουν μόνο τα μέλη της ΕΕ. Το μερίδιο της Βρετανίας ανέρχεται στο 16%, 39,2 δισ. Ευρώ (2013), το οποίο και δεν δικαιούται αν η Βρετανία αποσυρθεί και δεν υπάρξει μεταβολή της συνθήκης ΕΕ (Crowley et al., 2019).

Μετά το Brexit, η Μεγάλη Βρετανία θα μπορούσε να ελέγξει τη μετανάστευση από την ΕΕ. Η συμμετοχή στην ΕΕ σημαίνει ότι οι πολίτες οποιουδήποτε κράτους μέλους μπορούν να μετακομίσουν εκεί για να ζήσουν και να εργαστούν με πολύ λίγους περιορισμούς (ελεύθερη κυκλοφορία). Ο νόμος του 2018 (απόσυρση) της ΕΕ διατηρεί την ελεύθερη κυκλοφορία ως βρετανικό δίκαιο έως ότου καταργηθεί. Ο νόμος για το συντονισμό της μετανάστευσης και της κοινωνικής ασφάλισης (απόσυρση από την ΕΕ) θα καταργήσει την ελεύθερη κυκλοφορία και θα επιβάλλει την κοινοτική μετανάστευση στο βρετανικό δίκαιο. Η σημερινή βρετανική κυβέρνηση σκοπεύει να την αντικαταστήσει με ένα νέο σύστημα. Η λευκή βίβλος της κυβέρνησης για το 2018 προτείνει ένα "σύστημα μετανάστευσης βασισμένο σε δεξιότητες" που δίνει προτεραιότητα στους ειδικευμένους μετανάστες, περιορίζει το χρονικό διάστημα που οι μετανάστες με χαμηλή ειδικευση μπορούν να εργαστούν στη χώρα και εφαρμόζει αυστηρότερο όριο εγκληματικότητας. Οι πολίτες

της ΕΕ που ζουν ήδη εκεί μπορούν να συνεχίσουν να ζουν εκεί μετά το Brexit εφαρμόζοντας στο Σχέδιο Διακανονισμού της ΕΕ, το οποίο ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2019. Οι ιρλανδοί πολίτες δεν θα χρειαστεί να υποβάλουν αίτηση στο σύστημα. Εάν δεν υπάρχει συμφωνία για το Brexit, οι πολίτες της ΕΕ που φθάνουν στην χώρα πριν από το τέλος του 2020 μπορούν να ζητήσουν να παραμείνουν μέχρι το τέλος του 2023 (Wright et al., 2019).

Μελέτες που εκτιμούν τον μακροπρόθεσμο αντίκτυπο του Brexit στη μετανάστευση επισημαίνουν ότι πολλοί παράγοντες επηρεάζουν τις μελλοντικές μεταναστευτικές ροές, αλλά ότι το Brexit και ο τερματισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας θα οδηγήσουν πιθανώς σε μια μεγάλη πτώση της μετανάστευσης προς τη χώρα. Το Ινστιτούτο Πολιτικής Μετανάστευσης εκτιμά αμέσως μετά το δημοψήφισμα ότι η χώρα "θα συνεχίσει να δέχεται 500.000 ή περισσότερους μετανάστες (από χώρες της ΕΕ και από χώρες εκτός ΕΕ) ανά έτος, με ετήσια καθαρή μετανάστευση περίπου 200.000"(Crowley et al., 2019).

Τα επίσημα στοιχεία για τον Ιούνιο του 2016 έως τον Ιούνιο του 2017 έδειξαν ότι η μετανάστευση στην ΕΕ επιβραδύνθηκε σε περίπου 100.000 μετανάστες ετησίως (που αντιστοιχεί στο επίπεδο μετανάστευσης του 2014) ενώ η μετανάστευση από χώρες εκτός της ΕΕ αυξήθηκε. Συνολικά, οι δύο εισροές στη χώρα οδήγησαν σε μια μόνο ελαφρώς μειωμένη καθαρή μετανάστευση 230.000 νέων. Ο επικεφαλής του Γραφείου Εθνικής Στατιστικής πρότεινε ότι το Brexit θα μπορούσε να αποτελέσει παράγοντα επιβράδυνσης της μετανάστευσης της ΕΕ, αλλά προειδοποίησε ότι ενδέχεται να υπάρχουν άλλοι λόγοι. Ο αριθμός των μη βρετανών νοσηλευτών της ΕΕ που εγγράφονται στο NHS μειώθηκε από 1.304 τον Ιούλιο του 2016 σε 46 τον Απρίλιο του 2017 (Giles, 2017).

Από το δημοψήφισμα, ορισμένοι Βρετανοί πολίτες προσπάθησαν να διατηρήσουν την ιδιότητα του πολίτη της ΕΕ, υποβάλλοντας αίτηση σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ για την ιθαγένεια, και υπέβαλαν αναφορά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σήμερα, οι αθλητές χωρών εκτός ΕΕ αντιμετωπίζουν ελάχιστη γραφειοκρατία για να παίξουν σε αθλητικές ομάδες επαγγελματικά στη χώρα. Μετά το Brexit, οποιοσδήποτε αλλοδαπός που επιθυμεί να κάνει κάτι παραπάνω από το να μείνει προσωρινά μπορεί να χρειαστεί άδεια εργασίας. Τέτοιες άδειες εργασίας μπορεί είναι δύσκολο να επιτευχθούν, ειδικά για νέους ή λιγότερο διάσημους παίκτες. Αντιστρόφως, οι Βρετανοί υπήκοοι που παίζουν στα κράτη εκτός ΕΕ ενδέχεται να συναντήσουν παρόμοια εμπόδια όπου δεν υπάρχουν σήμερα (Portes & Fonte, 2017).

4.2: Το μέλλον της ΕΕ μετά την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ

Για την υπόλοιπη ΕΕ, οι συνέπειες του Brexit δεν θα περιορίζονται στην Μεγάλη Βρετανία. Το Brexit θα ενθαρρύνει τις φλόγες του αυξανόμενου αντι-ΕΕ συναισθήματος στην Ευρώπη, ενθαρρύνοντας τα εθνικιστικά και ευρωσκεπτικιστικά κινήματα και οδηγεί σε μια υποχώρηση από λύσεις σε επίπεδο ΕΕ για διασυννοριακές προκλήσεις. Το Brexit μπορεί επίσης να ενισχύσει μια νέα γενιά εθνικιστών ηγετών (πιθανότατα στη Γαλλία, την Ουγγαρία και την Πολωνία) για να αντιγράψει τις «τακτικές εκβιασμού» που χρησιμοποίησε ο David Cameron για να λάβει παραχωρήσεις από την υπόλοιπη ΕΕ. Ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας Βίκτορ Ορμπάν έχει ήδη μιμηθεί αυτές τις τακτικές ζητώντας ένα εθνικό δημοψήφισμα με την ελπίδα να λάβει μια λαϊκή εντολή, ώστε να αντισταθεί καλύτερα στις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αποδεχθεί την ποσόστωσή της στο πλαίσιο ενός νέου συστήματος μετεγκατάστασης προσφύγων (Burns, 2016).

Επιπλέον, αφαιρώντας μια μεγάλη δύναμη από την ΕΕ, το Brexit θα αυξήσει την ήδη κυρίαρχη επιρροή της Γερμανίας στην Ένωση. Αυτό με τη σειρά του θα μπορούσε να αυξήσει τις εντάσεις σε χώρες που είναι επιφυλακτικές για το Βερολίνο - συμπεριλαμβανομένης της Γαλλίας, όπου η Marine Le Pen και το κόμμα της ακροδεξιού Εθνικού Μετώπου έχουν αποκτήσει δύναμη πριν από τις προεδρικές εκλογές του 2017 (Ginsburgh et al., 2017).

4.3: Οι σχέσεις ΕΕ και Μ. Βρετανίας μετά την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ

Όπως μια πεταλούδα χτυπά τα φτερά της, προκαλώντας έναν ανεμοστρόβιλο αρκετά μίλια μακριά και εβδομάδες αργότερα ξεκινώντας απρόβλεπτες αλυσιδωτές αντιδράσεις, όπως λέει η Θεωρία του Χάους έτσι και το Brexit μπορεί να παίξει το ρόλο μιας τέτοιας πεταλούδας, ξεκινώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις που μπορεί να επηρεάσουν την πολιτική σε παγκόσμιο επίπεδο σε βαθμό που λίγοι θα πίστευαν όταν το δημοψήφισμα του Brexit συνέβη το 2016. Παρόλο που η Βρετανία είναι απλώς μια σκιά του πρώην εαυτού της, εξακολουθεί να είναι σημαντικός παράγοντας στην παγκόσμια πολιτική (Eichegreen, 2019).

Ο στρατηγικός ρόλος και η γεωπολιτική θέση που διαδραματίζει η Βρετανία στην ΕΕ, και στο NATO, της δίνει περισσότερη παγκόσμια επιρροή από ό, τι θα υπονοούσε το απλό οικονομικό, στρατιωτικό και δημογραφικό της βάρος. Μπορούν να παρακολουθηθούν γεγονότα που

πυροδοτούνται από το Brexit, τα οποία πιθανότατα θα αντιπροσωπεύουν την έναρξη νέων τάσεων που μπορούν να έχουν επίσης εκτεταμένες επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο (Crowley et al., 2019).

Οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη αυτή την περίοδο μεταξύ των ΗΠΑ και της Βρετανίας για την επίτευξη συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών πριν από το τέλος του τρέχοντος έτους, όπως επιβεβαιώθηκε σε συνάντηση μεταξύ του Steve Mnuchin και του Sajid Javid στο Λονδίνο τον Ιανουάριο του 2020. Η Μεγάλη Βρετανία δεν έχει κανένα λόγο να αρνηθεί την προσφορά των ΗΠΑ. Μια τέτοια συμφωνία ελεύθερου εμπορίου θα αντικαταστήσει τις εισαγωγές τροφίμων από την ΕΕ με τις εισαγωγές τροφίμων που προέρχονται από τις ΗΠΑ, επιλύοντας ένα θέμα που συζητείται συχνά σχετικά με το Brexit. Παράλληλα με τη συμφωνία ελεύθερου εμπορίου ΗΠΑ-Βρετανίας που βρίσκεται ήδη υπό διαπραγμάτευση, η άλλη κύρια προοπτική είναι προφανώς η πρόταση CANZUK το 2017 που υποστηρίζει τη δημιουργία κάποιου είδους οικονομικής ευθυγράμμισης μεταξύ Αυστραλίας, Καναδά, Νέας Ζηλανδίας και Βρετανίας, με το φάσμα των πιθανών αποτελεσμάτων να φθάνουν από απλώς την ελεύθερη κυκλοφορία σε μια πλήρη οικονομική κοινότητα παρόμοια με την ΕΕ (Denisson & Carl, 2017).

Σε αντίθεση με τις συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις για το ελεύθερο εμπόριο με τις ΗΠΑ, η πρόταση CANZUK εξακολουθεί να υφίσταται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο, αν και η υποστήριξη της έχει ήδη εκφραστεί μεταξύ των πολιτικών ελίτ των τεσσάρων χωρών. Το 2016, ο Υπατος Αρμοστής της Αυστραλίας στην χώρα εξέφρασε την υποστήριξή του για την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ Αυστραλίας και Βρετανίας, και σε μια σύμβαση του 2018, το Καναδικό Συντηρητικό Κόμμα ψήφισε να εγκρίνει την πρόταση CANZUK ως επίσημη πολιτική. Ο Μπόρις Τζόνσον έχει ήδη εκφράσει το ενδιαφέρον του. Η πρόταση απολαμβάνει επίσης συντριπτική δημόσια υποστήριξη μεταξύ των πληθυσμών των τεσσάρων χωρών. Σύμφωνα με δημοσκόπηση του 2018, το 82% των Νέων Ζηλανδών, το 76% των Καναδών, το 73% των Αυστραλών και το 68% των Βρετανών θα υποστήριζαν την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ των τεσσάρων χωρών. Για τη Βρετανία, η ένταξή της στην ΕΕ ήταν το κύριο εμπόδιο στην πρόταση μέχρι τώρα, καθώς οι κανόνες της ΕΕ δεν θα επέτρεπαν στην Βρετανία να χορηγήσει τέτοια προνόμια σε χώρες εκτός ΕΕ. Με το Brexit, ωστόσο, αυτό το εμπόδιο έχει ήδη αφαιρεθεί και η χώρα δεν έχει λόγο να μην εμπλακεί (Crowley et al., 2019).

Εάν η CANZUK και η συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών ΗΠΑ-Βρετανίας εφαρμοστούν και οι δύο, τότε ακόμη και αν δεν υπάρχει επίσημη συνολική συμφωνία οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των ΗΠΑ και της CANZUK, οι δύο συνδυασμοί θα εξακολουθήσουν να αποτελούν ένα de

facto οικονομικό μπλοκ, όπως εξ ονόματος της CANZUK, η Βρετανία θα συνδέεται με τις ΗΠΑ με τη δική τους συμφωνία ελεύθερου εμπορίου και ο Καναδάς είναι ήδη συνδεδεμένος με τις ΗΠΑ από τη NAFTA. Εάν τόσο ο Καναδάς όσο και η Βρετανία, οι δύο μεγαλύτερες οικονομίες του CANZUK θα συνδεθούν ήδη με τις ΗΠΑ κατά τον σχηματισμό τους, τότε πιθανότατα θα είναι μόνο θέμα χρόνου προτού η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία εμπλακούν με τις ΗΠΑ με έναν τρόπο ή το άλλο επίσης (Crowley et al., 2019).

Όπως και όσον αφορά τη στρατιωτική συμμαχία, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία συνδέονται ήδη με τις ΗΠΑ υπό την ANZUS, το 2017 ενώ ο Καναδάς και η Βρετανία βρίσκονται υπό το NATO, και οι υπηρεσίες πληροφοριών των πέντε σχηματίζουν επίσης συμμαχία βάσει της συμφωνίας Five Eyes, το 2017 ενώ οι συνδυασμένες ένοπλες δυνάμεις συνεργάζονται ήδη βάσει των συμφωνιών ABCANZ, AUSCANNZUKUS, ASIC και TTCP. Με άλλα λόγια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι πέντε χώρες ήδη σχηματίζουν μια de facto στρατιωτική συμμαχία.. Ωστόσο, η αναβάθμιση αυτής της εκ των πραγμάτων στρατιωτικής συμμαχίας και με οικονομική ευθυγράμμιση, θα έκανε αυτήν την, μέχρι στιγμής μάλλον ανεπίσημη ομάδα, ένα πλήρες διεθνές μπλοκ, με πολλούς τρόπους παρόμοια με την ΕΕ, ακόμη και αν όχι de jure, αλλά de facto σίγουρα. Αυτό θα ανέβαζε το ρόλο της Αγγλόσφαιρας ως προνομιούχου εσωτερικού κύκλου του συστήματος συμμαχίας των ΗΠΑ σε ένα εντελώς νέο επίπεδο, συνδέοντας την Αγγλοσφαιρία πιο κοντά στις ΗΠΑ από ποτέ, αλλά ταυτόχρονα, κάνοντας τη διάκριση μεταξύ αυτού του προνομιούχου εσωτερικού κύκλου των υπολοίπων συμμάχων των ΗΠΑ όλο και πιο εμφανή (Wright et al., 2019).

Ένα τέτοιο de facto μπλοκ θα συνδυάζει τη δύναμη των βρετανικών ναυτικών και των πυρηνικών οπλοστασίων, την επισιτιστική ασφάλεια που χορηγείται από τη συνδυασμένη χωρητικότητα των γεωργών της Αυστραλίας, του Καναδά και των ΗΠΑ, την ενεργειακή ασφάλεια που παρέχεται από τα συνδυασμένα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου του Καναδά και των ΗΠΑ όπως και από τα συνδυασμένα αποθέματα ουρανίου της Αυστραλίας, του Καναδά και των ΗΠΑ, με την στρατιωτική παρουσία όχι μόνο στην Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική και την Αυστραλασία, αλλά και μέσω του δικτύου στρατιωτικών βάσεων ΗΠΑ και Ηνωμένου Βασιλείου σε όλο τον κόσμο. Το γεγονός ότι η Βόρεια Αμερική, οι Βρετανικές Νήσοι και η Αυστραλία είναι όλα de facto νησιά θα παρείχε επίσης ένα μοναδικό δυναμικό γεωγραφικής άμυνας (Crowley et al., 2019).

Ένας τέτοιος αναβαθμισμένος εσωτερικός κύκλος πιθανότατα να γίνει κορυφαία προτεραιότητα στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ μακροπρόθεσμα, ενδεχομένως να επισκιάσει άλλες ηγετικές συμμαχίες των ΗΠΑ, όπως το NATO ή η συμμαχία με την Ιαπωνία, μειώνοντας τη σημασία τους για τις ΗΠΑ. Έτσι, οι συνέπειες της συνδυασμένης σύναψης συμφωνίας ελεύθερων συναλλαγών

ΗΠΑ-Βρετανίας και μιας οικονομικής ολοκλήρωσης CANZUK είναι πιθανό να είναι εκτεταμένες (Crowley et al., 2019).

Ακόμη και στην περίπτωση δημοψηφισμάτων στη Σκωτία και τη Βόρεια Ιρλανδία για την αποχώρησή τους από την Βρετανία, αυτό θα άλλαζε λίγο από τη μεγάλη εικόνα. Πρώτον, οι δύο συνδυασμοί αποτελούν λίγο περισσότερο από το 10% του πληθυσμού και του ΑΕΠ της χώρας. Δεύτερον, δεδομένης της πολυάριθμης σκωτσέζικης διασποράς στην Αυστραλία, τον Καναδά και τη Νέα Ζηλανδία, ακόμα και αν επιτευχθεί ανεξαρτησία της Σκωτίας, αλλά εν τω μεταξύ σχηματίζεται κάποιο είδος οικονομικής κοινότητας CANZUK, τότε ακόμη και η πρόσφατα ανεξάρτητη Σκωτία μπορεί να βρει την ένταξη στο CANZUK μια πιο ελκυστική επιλογή από ό, τι - την συμμετοχή στην ΕΕ. Στην πραγματικότητα, η δημιουργία μιας κοινότητας CANZUK θα μπορούσε ακόμη και να δημιουργήσει ένα τέτοιο δίλημμα για την Ιρλανδία (ακόμη και για μια ενωμένη Ιρλανδία), δεδομένης της πολυάριθμης ιρλανδικής διασποράς σε αυτές τις χώρες (Crowley et al., 2019).

Στην κυλιόμενη έρευνα για τον αντίκτυπο του Brexit στις χώρες της ΕΕ, η Standard & Poor's εφαρμόζει έναν δείκτη ευαισθησίας Brexit (BSI). Αυτός ο δείκτης μετρά τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην χώρα, τις αμφίδρομες μεταναστευτικές ροές, τις αξιώσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα έναντι των αντισυμβαλλομένων στην Βρετανία σε απόλυτη βάση κινδύνου και τις άμεσες ξένες επενδύσεις σε αυτή. Το BSI είναι το άθροισμα αυτών των τεσσάρων σημείων δεδομένων όλα κανονικοποιημένα και μετατρέπονται σε κλίμακα από 0 έως 1. Όσο υψηλότερο είναι το άθροισμα, τόσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση. Σύμφωνα με την τελευταία BSI, οι πέντε ευρωπαϊκές χώρες που αναμένεται να υποστούν τις βαρύτερες συνέπειες είναι η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες, η Κύπρος και η Ελβετία. Η Γαλλία και η Γερμανία κατέχουν τη δέκατη και τη δωδέκατη θέση στον κατάλογο, ενώ η Ελλάδα πιθανόν να βρεθεί στην πρώτη δεκάδα (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Οι περικοπές του προϋπολογισμού της ΕΕ ως αποτέλεσμα του Brexit θα είναι πιο οδυνηρές. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της κυβέρνησης, το συνολικό κόστος του Brexit για την ελληνική οικονομία αναμένεται να κυμαίνεται μεταξύ 0,3% και 1% του ΑΕΠ για μια δεκαετία. Αυτό το κόστος είναι συνέπεια της μείωσης των ελληνικών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στην Βρετανία και της πτώσης των βρετανικών επενδύσεων που προκλήθηκε από την υποτίμηση της βρετανικής λίρας, αλλά και από την αύξηση της συμμετοχής της Ελλάδας στα έσοδα του προϋπολογισμού της ΕΕ (Pappas, 2017).

Συγκεκριμένα, οι ελληνικές εξαγωγές ορισμένων κατηγοριών αγαθών (π.χ. τρόφιμα, φαρμακευτικά

προϊόντα) αναμένεται να επηρεαστούν αρνητικά, ενώ οι επιπτώσεις στον τουρισμό αναμένεται να είναι λιγότερο έντονες. Ταυτόχρονα, η πιθανή διαταραχή στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο δανεισμού και τα επιτόκια, με επακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στα ελληνικά ομόλογα. Τέτοιες αρνητικές εκτιμήσεις έρχονται σε αντίθεση με ορισμένες αισιόδοξες προβλέψεις, όπως ο ενισχυμένος ρόλος για τον Πειραιά ως διεθνές ναυτιλιακό κέντρο ή οι προοπτικές επενδυτικών ευκαιριών για την Ελλάδα στον αμυντικό κλάδο, στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας ως αποτέλεσμα του Brexit. Ωστόσο, αυτή η αισιοδοξία για την Ελλάδα δεν φαίνεται δικαιολογημένη δεδομένου του σκληρού ανταγωνισμού, που βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, μεταξύ Παρισιού, Άμστερνταμ, Φρανκφούρτης, Βερολίνου και Λουξεμβούργου για την «κληρονομιά» του Λονδίνου (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Όσον αφορά την αντιστάθμιση του «κενού» που θα αφήσει ο Brexit στον προϋπολογισμό της ΕΕ, το Ινστιτούτο Bruegel εκτιμά ότι, μόνο για το 2019-2020, το κενό που θα αντισταθμιστεί θα είναι περίπου 16,5 δισεκατομμύρια ευρώ. Εκτιμάται επίσης ότι, μετά την αφαίρεση του ποσού που θα εισπράξει η ΕΕ από τους φόρους που θα επιβληθούν στα βρετανικά προϊόντα μετά το Brexit, το ποσό αυτό θα μειωθεί στα 15,7 δισεκατομμύρια ευρώ. Όσον αφορά τους κύριους «καθαρούς συνεισφέροντες» στον προϋπολογισμό της ΕΕ, η πρόσθετη επιβάρυνση για τη Γερμανία θα φθάσει τα 4,2 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ η Γαλλία και η Ιταλία θα επιβαρυνθούν με 2,9 δισεκατομμύρια ευρώ και 2,1 δισεκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα (Wright et al., 2019).

Είναι λογικό να υποθεθεί ότι, ελλείψει του Brexit, θα υπήρχε πολύ μεγαλύτερη - και πιο αποτελεσματική - πίεση για να διασφαλιστεί ότι οι νέες προτεραιότητες θα χρηματοδοτηθούν μόνο με νέους πόρους και όχι μέσω της μείωσης των υφιστάμενων σημαντικών πολιτικών (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Αυτό σημαίνει πολλά για την Πολιτική Συνοχής, η οποία για την Ελλάδα έχει μεγάλη σημασία, και για τα βασικά εργαλεία της πολιτικής - τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία - που παρέχουν χρηματοδότηση για τις Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης, πιο γνωστές στην Ελλάδα με το ακρωνύμιο «ESPA» . Σύμφωνα με τις προτάσεις της Επιτροπής για την περίοδο 2021-2027, η κατανομή των πόρων συνοχής για την Ελλάδα ανέρχεται σε 21,7 δισεκατομμύρια ευρώ (σε τρέχουσες τιμές), αντιπροσωπεύοντας αύξηση 8% σε σύγκριση με τους πόρους για την περίοδο 2014-2020. Δεν θα έπρεπε λοιπόν η Ελλάδα να είναι ευχαριστημένη με αυτήν την αύξηση όταν μειώνονται οι συνολικοί πόροι της Ευρωπαϊκής Συνοχής (Pappas, 2017);

Η απάντηση είναι όχι. Ακολουθούν οι λόγοι: Μεταξύ άλλων συνεπειών, η μείωση του Brexit στο σύνολο των πόρων συνοχής οδήγησε στην επιβολή δύο «ανώτατων ορίων»: (i) η αύξηση της χρηματοδότησης της συνοχής για κάθε κράτος μέλος δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από 8% σε σύγκριση στους πόρους για την περίοδο 2014-2020, και (ii) οι συνολικοί πόροι Συνοχής, για την κατηγορία χωρών στις οποίες ανήκει η Ελλάδα, δεν μπορούν να υπερβαίνουν ετησίως το 1,55% του ΑΕΠ τους (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Έτσι, η Ελλάδα, η οποία αδικήθηκε κατά την κατανομή των πόρων για την περίοδο 2014-2020, καθώς βασίστηκε σε στατιστικά στοιχεία για την περίοδο 2007-2009 (δηλαδή πριν εμφανιστούν οι επιπτώσεις της κρίσης), «τιμωρείται» για άλλη μια φορά, καθώς η μείωση των πόρων που διατέθηκαν στην Ελλάδα για την περίοδο 2014-2020 δεν μπορούν να αυξηθούν περισσότερο από 8%. Ωστόσο, δεν είναι βέβαιο ότι ακόμη και αυτή η αύξηση 8% θα επιτευχθεί πλήρως, όταν ληφθεί υπόψη το ετήσιο «ανώτατο όριο» του 1,55% του ΑΕΠ. Η Επιτροπή αιτιολογεί τα «ανώτατα όρια» υποστηρίζοντας ότι η συνολική μείωση των πόρων συνοχής δεν πρέπει να οδηγήσει σε δραστικές μειώσεις της συνολικής χρηματοδότησης οποιουδήποτε κράτους μέλους, ανεξάρτητα από τις αλλαγές στις στατιστικές, ώστε να αποφευχθεί η διακοπή της αναπτυξιακής διαδικασίας των κρατών μελών (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Με το ανώτατο όριο, η Επιτροπή εξοικονομεί πόρους για να εξυπηρετήσει αυτόν τον σκοπό. Αυτό, ωστόσο, αναπόφευκτα αδικεί άλλα κράτη μέλη, καθώς δεν απολαμβάνουν τις αυξήσεις που δικαιούνται και τις οποίες επιβάλλουν οι ανάγκες τους (Pappas, 2017).

Ως εκ τούτου, πέρα από τις απώλειες της Ελλάδας λόγω του Brexit, που συνίστανται (i) στην αύξηση κατά 224 εκατομμύρια ευρώ στη συνεισφορά της στον προϋπολογισμό της ΕΕ για τη διετή περίοδο 2019-2020 και (ii) στην αναμενόμενη μείωση του ΑΕΠ της κατά 0,3 % έως 1% κατά την ίδια περίοδο, πρέπει να προστεθούν οι απώλειες στις πιστώσεις συνοχής, εκτιμώμενες μεταξύ 2 και 4 δισεκατομμυρίων ευρώ για την επταετή περίοδο 2021-2027. Εν ολίγοις, το Brexit έχει αποδειχθεί κάπως ακριβό για την Ελλάδα. Θα μπορούσαν αυτές οι απώλειες για την Ελλάδα να μειωθούν ή ακόμη και να εξαιρεθούν εντελώς; Η απάντηση είναι όχι - τουλάχιστον όχι πλήρως. Ωστόσο, θα υπήρχε περιθώριο βελτίωσης της κατάστασης όσον αφορά τις πιστώσεις συνοχής, ακόμη και με τη μορφή εξαιρέσεων υπέρ της Ελλάδας (από την άποψη αυτή, πρέπει να σημειωθεί ότι οι εξαιρέσεις από τη διάρθρωση των διαρθρωτικών ταμείων είχαν πράγματι γίνει ο κανόνας στον προηγούμενο προγραμματισμό). Υπάρχουν πολλά επιχειρήματα για αυτό, κυρίως η βαθιά κρίση που έχει περάσει η χώρα και η άνευ προηγουμένου πτώση κατά 25% του ΑΕΠ της, η οποία δεν θα πρέπει να της

επιτρέπει να έχει λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση, όπως για παράδειγμα, η Πορτογαλία (Bragoudakis & Sideris, 2016).

Ένα φλέγον εξήσου ζήτημα που οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ε.Ε. και Η. Βασιλείου οφείλουν να διαλευκάνουν είναι αυτό που αφορά στην αλιεία . Για την ΕΕ, μια αλιευτική συμφωνία που βασίζεται στην αμοιβαία πρόσβαση και τα μερίδια των ποσοστώσεων αποτελεί προϋπόθεση για μια συνολική εμπορική συμφωνία, συμπεριλαμβανομένων των αλιευτικών προϊόντων, συνδέοντας έτσι την πρόσβαση σε αγορές με πρόσβαση στα ύδατα, στοχεύει σε «σταθερά μερίδια ποσοστώσεων, τα οποία μπορούν να προσαρμοστούν μόνο με τη συγκατάθεση και των δύο μερών» τα οποία θα πρέπει να είναι «σύμφωνα με την αρχή της σχετικής σταθερότητας που ισχύει»

Στον αντίποδα το Η. Βασίλειο ως ανεξάρτητο παράκτιο κράτος στο τέλος της μεταβατικής περιόδου, υποστηρίζει πως ο ισχύον καθεστώς που βασίζεται στον σταθερό επιμερισμό των ποσοστώσεων θα τερματιστεί , και η εφαρμογή αυτής της αρχής μπορεί να συνεπάγεται ότι τα μερίδια ποσοστώσεων θα υπόκεινται σε ετήσιες διαπραγματεύσεις και όχι μόνο στα συνολικά επίπεδα αλιευμάτων. Σε αυτό το σενάριο, τα αλιευτικά σκάφη της ΕΕ κινδυνεύουν να χάσουν την πρόσβασή τους στα ύδατα του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ οι τρέχουσες αλιευτικές δυνατότητες του Ηνωμένου Βασιλείου στα ύδατα της ΕΕ θα ανακατανεμηθούν μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Σε αντάλλαγμα, το Ηνωμένο Βασίλειο θα έχανε την προτιμησιακή πρόσβασή του στην προσοδοφόρα αγορά ψαριών της ΕΕ και θα εφαρμόζονταν οι κανόνες του ΠΟΕ.

Επιπρόσθετα στους τομείς της εργασίας, του περιβάλλοντος και στο κλίμα ,στόχευση της Ε.Ε. αποτελεί η εφαρμογή της αρχής της μη οπισθοδρόμησης ,μη παλινδρόμησης , δεν πρέπει να υποχωρήσει το υπάρχον επίπεδο (ευθυγράμμιση). Αυτό θεωρείται από το Η. Βασίλειο ως παραβίαση της κυριαρχίας του και, ως εκ τούτου, την απορρίπτει. Για το περιβάλλον συγκεκριμένα , επιμένει στο «δικαίωμα ρύθμισης» κάθε μέρους, δηλαδή να θέτει τις δικές του περιβαλλοντικές προτεραιότητες και να υιοθετεί αναλόγως τους νόμους και τις πολιτικές του και κατά τρόπο σύμφωνο με τις «πολυμερείς περιβαλλοντικές συμφωνίες» Εν συνεχεία για την κλιματική αλλαγή, το Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρεται στην καταπολέμησή της ,αναγνωρίζει τη σημασία της επίτευξης του τελικού στόχου της σύμβασης πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος (της 9^{ης} Μαΐου 1992)και της συμφωνίας του Παρισιού (της 12^{ης} Δεκεμβρίου του 2015),με τη δέσμευση των μερών να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τη συμφωνία του Παρισιού. Ωστόσο, «κάθε μέρος διατηρεί το δικαίωμα να καθορίζει τις δικές του προτεραιότητες για την αλλαγή του κλίματος και να εγκρίνει ή να τροποποιεί τους νόμους και τις πολιτικές του κατά τρόπο σύμφωνο με τις διεθνείς συμφωνίες για την αλλαγή του κλίματος στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος .

Ενότητα 3: Μέθοδος και εργαλεία

Χρησιμοποιήθηκαν ελληνικά και ξενόγλωσσα συγγράμματα αλλά και άρθρα από ηλεκτρονικά περιοδικά σε έγκυρες βάσεις δεδομένων όπως το Google Scholar.

Ενότητα 4: Ευρήματα

Από τις 23 Ιουνίου, όταν πραγματοποιήθηκε το δημοψήφισμα για την παραμονή της Βρετανίας στην ΕΕ έχει περάσει αρκετός χρόνος ώστε ορισμένα συμπεράσματα να μπορέσουν να καταγραφούν. Ενώ η παράταση της μεταβατικής περιόδου, με περιθώριο συμφωνίας της έως τις 30 Ιουνίου 2020, θα μπορούσε να δώσει περισσότερα περιθώρια για διαπραγματεύσεις. Ωστόσο, ο νόμος περί συμφωνίας αποχώρησης από την ΕΕ του Η. Βασιλείου (άρθρο 33) απαγορεύει ρητά οποιαδήποτε παράταση της περιόδου. Συνεπώς, η παράταση θα απαιτούσε μια περεταίρω πράξη του βρετανικού κοινοβουλίου για την κατάργηση αυτής της διάταξης, η οποία θεωρείται ευρέως πολιτικά δύσκολη.

Το πρώτο είναι ότι η απόφαση ενός από τα «μεγάλα» κράτη μέλη να εγκαταλείψει την ΕΕ είναι άνευ προηγουμένου. Επομένως, οι διαπραγματεύσεις για την αποχώρηση, σε κάποιο βαθμό σαν διαζύγιο, πρέπει να διεξαχθούν με όλες τις απαραίτητες εγγυήσεις, ώστε να μην προσθέσει περισσότερη αβεβαιότητα στην ήδη αβέβαιη τρέχουσα θέση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η ΕΕ πρέπει να συμβάλει στη δημιουργία σταθερότητας και εμπιστοσύνης εντός και εκτός των συνόρων της, αλλά ούτε το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ούτε αυτό που συνέβη μέχρι στιγμής οδηγεί σε αυτό.

Δεύτερον, όπως έχουν ήδη ειπωθεί από τους προέδρους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Επιτροπής, καθώς και από ηγέτες των σημαντικότερων χωρών της ΕΕ, είναι ότι χωρίς επίσημη ειδοποίηση από τη χώρα, δεν θα υπάρξουν διαπραγματεύσεις, ούτε καν διερευνητικές συνομιλίες. Αυτό είναι θεμελιώδες, δεδομένου ότι κάτι τόσο υπερβατικό πρέπει να αντιμετωπιστεί με σεβασμό που ορίζεται στο άρθρο 50 της Συνθήκης για την ΕΕ, το οποίο ορίζει ότι το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνει ένα κράτος μέλος που αποφασίζει να αποχωρήσει είναι «να κοινοποιήσει την πρόθεσή του στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. »

Οι επιπτώσεις στον νομοθετικό τομέα οδηγούν σε ένα τρίτο συμπέρασμα: ότι μετά από 43 χρόνια ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής νομοθεσίας στο νομικό σύστημα της χώρας, θα δημιουργήσει έναν διαχωρισμό τέτοιου μεγέθους που δεν θα είναι, καταρχάς, εύκολο να επιτύχει και να το ολοκληρώσει πλήρως εντός του διετούς χρονικού πλαισίου που είχε αρχικά προβλεφθεί στο προαναφερθέν άρθρο 50.

Το τέταρτο συμπέρασμα είναι οικονομικού χαρακτήρα, καθώς πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ΕΕ είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Μεγάλης Βρετανίας. Το σαράντα τέσσερα τοις εκατό των βρετανικών εξαγωγών προορίζονται για την Ένωση και η ευρωπαϊκή ενιαία αγορά αντιπροσωπεύει έναν πρωταρχικό οικονομικό και εμπορικό χώρο για τις βρετανικές εταιρείες. Ως αποτέλεσμα, η αποχώρηση από την Ένωση θα επηρεάσει σημαντικά τις εταιρείες που βρίσκονται στο βρετανικό έδαφος, επηρεάζοντας όλους τους τομείς δραστηριότητας αλλά, ιδιαίτερα, εκείνους του χρηματοπιστωτικού τομέα λόγω της σημασίας του Λονδίνου. Δεν μπορεί να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ της Βρετανίας και της ΕΕ που θα της επέτρεπε να επωφεληθεί από την πρόσβαση στην εσωτερική ευρωπαϊκή αγορά.

Το πέμπτο συμπέρασμα αναφέρεται στο γεγονός ότι οι συμφωνίες που υπέγραψε η ΕΕ για τη ρύθμιση των εμπορικών και επενδυτικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών της και άλλων χωρών ή ομάδων χωρών θα παύσουν να ισχύουν στην Βρετανία, επηρεάζοντας σαφώς το παραγωγικό και εμπορικό δυναμικό της.

Ως έκτο συμπέρασμα, είναι πως η έξοδος από την ΕΕ θα έχει σαφή αντίκτυπο στη χώρα όσον αφορά τη στρατηγική της για την ασφάλεια και, ιδίως, τα μέτρα της κατά της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς θα χάσει όλα τα μέτρα που έχουν ληφθεί σε σχέση με τη δικαιοσύνη και τις εσωτερικές Υποθέσεις και πρέπει επίσης να φύγουν από την Europol.

Η απόχώρηση από την ΕΕ δημιουργεί ένα έβδομο συμπέρασμα, σχετικά με το ευαίσθητο ζήτημα της εσωτερικής περιφερειακής συνοχής της χώρας. Πρώτα απ' όλα, υπάρχει το ζήτημα της Σκωτίας, η οποία διεξήγαγε δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της πριν από λιγότερο από δύο χρόνια, το αποτέλεσμα της οποίας επηρεάστηκε αποφασιστικά από το καθεστώς της Βρετανίας ως κράτους μέλους της ΕΕ.

Επιπλέον, το όγδοο συμπέρασμα είναι πως η Βόρεια Ιρλανδία θα βρεθεί σε μια περίπλοκη κατάσταση όσον αφορά την Ιρλανδία, η οποία θα συνεχίσει να είναι μέλος της ΕΕ και ως εκ τούτου

θα πρέπει να επιβάλει ελέγχους στα σύνορα με το βόρειο τμήμα του νησιού. Το Γιβραλτάρ θα υποστεί επίσης μια σαφή αλλαγή ως αποτέλεσμα του ότι η Βρετανία παύει να είναι μέλος της ΕΕ, καθώς θα είναι και πάλι σε μια κατάσταση όπως εκείνη που βρισκόταν πριν η Ισπανία γίνει κράτος μέλος της ΕΕ. Οι κάτοικοί της θα χάσουν το προνόμιο να ταξιδεύουν και να εγκαθίστανται στην Ισπανία. Η συνοχή θα επηρεαστεί επίσης μετά τις πολύ διαφορετικές συνήθειες ψήφου στο δημοψήφισμα από νεότερους και ηλικιωμένους.

Με την έξοδο της Βρετανίας, οι Βρετανοί πολίτες δεν θα είναι πλέον υπήκοοι κράτους μέλους. Ως εκ τούτου, το ένατο συμπέρασμα είναι ότι θα πάψουν να είναι πολίτες της Ένωσης και εκείνοι από τα άλλα 27 μέλη της ΕΕ θα πάψουν να μπορούν να πολίτες της χώρας καθώς θα είναι χώρα εκτός ΕΕ. Επομένως, θα χάσουν τα οφέλη που συνδέονται με την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, όπως τα δικαιώματα διαβίωσης, εργασίας και ιδιοκτησίας σε κράτη μέλη της ΕΕ. Δεν θα μπορούν να μεταβούν για να ζήσουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από το δικό τους, να λαμβάνουν παροχές υγείας χρησιμοποιώντας την Ευρωπαϊκή Κάρτα Ασφάλισης Υγείας σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τον Συντονισμό των Συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης, ψηφοφορία στις τοπικές εκλογές άλλων κρατών μελών · κι άλλα.

Δεδομένης της γεωγραφικής εγγύτητας και της οικονομικής αλληλεξάρτησης της Ένωσης και του Ηνωμένου Βασιλείου, η μελλοντική σχέση πρέπει να διασφαλίζει ανοικτό και θεμιτό ανταγωνισμό, ο οποίος θα περιλαμβάνει ισχυρές δεσμεύσεις για τη διασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού. Για το σκοπό αυτό, τα μέρη θα πρέπει να τηρούν τα κοινά υψηλά πρότυπα που ισχύουν στην Ένωση και στο Βασίλειο των Ηνωμένων Εθνών στο τέλος της μεταβατικής περιόδου στους τομείς των κρατικών ενισχύσεων, του ανταγωνισμού, των κοινωνικών προτύπων και των προτύπων απασχόλησης, του περιβάλλοντος, της κλιματικής αλλαγής και των σχετικών φορολογικών θεμάτων. Ενώ οικονομικά, κρίνεται απαραίτητη και η διευθέτηση του ζητήματος της αλιείας Η κοινή αλιευτική πολιτική (ΚΑΠ), δημιουργήθηκε το 1983ο Michel Barnier δήλωσε ότι ξεκίνησε ο διάλογος για την αλιεία ,αλλά ότι οι θέσεις παρέμειναν «πολύ μακριά» και ότι ορισμένοι Βρετανοί επαγγελματίες δε θα μπορούσαν να λάβουν ευνοϊκές συνθήκες πρόσβασης στην αγορά εάν οι ευρωπαίοι αλιείς αποκλείονταν από τα βρετανικά ύδατα και κινδύνευαν να χάσουν τα προς το ζην. Το μέγεθος της μελλοντικής αλιευτικής συμφωνίας δεν μπορεί να υποτιμηθεί.

Τέλος η διευθέτηση ζητημάτων που αφορούν στα εργασιακά κεκτημένα ώστε να επιτευχθεί η διατήρηση του υπάρχοντος επιπέδου ,στο περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή αποτελούν μείζονος σημασίας στόχους των διαπραγματεύσεων .Ενώ θετική έκπληξη αποτελεί το γεγονός πως

οι διαπραγματεύσεις όσον αφορά στον προϋπολογισμό είχαν ιδιαίτερος θετική έκβαση .

Μόλις ενεργοποίησε το άρθρο 50 της Συνθήκης της Ένωσης και άρχισε να διαπραγματεύεται τη συμφωνία αποχώρησης, στις αρχές της άνοιξης του 2017 η Μεγάλη Βρετανία ξεκίνησε την αντίστροφη μέτρηση για την απόσπασή της από την ΕΕ. Το δέκατο συμπέρασμα είναι η απώλεια της ικανότητάς της πλέον να επηρεάζει την ΕΕ. Ως απερχόμενο μέλος, η αξιοπιστία της θα μειωθεί σημαντικά.

Ενότητα 5: Συζήτηση

Οι κριτικές και οι αναλύσεις ακόμη πριν από το δημοψήφισμα έχουν ένα κοινό θέμα: υπάρχουν σημαντικές αβεβαιότητες σχετικά με την έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ. Ο αντίκτυπος για την ΕΕ και ιδιαίτερα για την Ιρλανδία λόγω των στενών οικονομικών και γεωγραφικών σχέσεων θα είναι σημαντικός. Η διαχείριση των αβεβαιοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της πιθανής αστάθειας της στερλίνας και των επιπτώσεων στη βάση του κόστους τους, ενώ ταυτόχρονα η συνέχιση των αναπτυξιακών σχεδίων είναι πιθανό να είναι μεταξύ των βασικών προκλήσεων για τις επιχειρήσεις. Το ανταγωνιστικό φορολογικό καθεστώς της Ιρλανδίας, η διαθεσιμότητα ταλαντούχων εργαζομένων από εντός και εκτός ΕΕ και η πρόσβασή της στις αγορές της ΕΕ θα διασφαλίσει ότι θα είναι μια πιο ελκυστική τοποθεσία για παραγωγικές εταιρίες σε σύγκριση με τη Μεγάλη Βρετανία.

Εκτός από τις αρνητικές συνέπειές του, το Brexit μπορεί - σε ορισμένες περιπτώσεις - να ωφελήσει ορισμένες χώρες της ΕΕ. Για παράδειγμα, χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία ή η Ιταλία ευλόγως αναμένεται να δουν τις ενδοκοινοτικές εξαγωγές τους να αυξάνονται, ακριβώς επειδή η Μεγάλη Βρετανία θα έχει εγκαταλείψει την ΕΕ και την τελωνειακή ένωση και, επομένως, η πρόσβασή της στην αγορά της ΕΕ θα είναι κάτω από περισσότερο δυσμενείς συνθήκες. Ίσως αυτό να εξηγήσει την «άνεση» με την οποία, για παράδειγμα, η Γαλλία αντιμετωπίζει το Brexit, χωρίς να παραμελήσει την προσδοκία της να παραμείνει η μόνη πυρηνική δύναμη στην ΕΕ, με όλες τις επιπτώσεις για την επιρροή της στη λήψη αποφάσεων της ΕΕ. Σε αυτήν την περίπτωση, θα ήταν λογικό να αναμένεται ένα μέρος των ωφελειών που θα αποκομίσουν οι χώρες αυτές να μετατραπούν σε πρόσθετες συνεισφορές στον προϋπολογισμό της ΕΕ, χρησιμεύοντας για την αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών του Brexit για τις πιο μειονεκτούσες χώρες της ΕΕ.

Πολλά σενάρια μπορεί να διαμορφωθούν, ανάλογα με τις εξελίξεις και την απόλυτη μορφή του

Brexit. Ωστόσο, εν πάση περιπτώσει, οι διαπραγματεύσεις για τους όρους εξόδου της Μεγάλης Βρετανίας μπορεί επίσης να αποτελέσουν ευκαιρία για τη βελτίωση της λειτουργίας της ΕΕ όσο παραμένει. Από αυτή την άποψη, μπορεί επίσης να αποτελέσουν ευκαιρία για την Ελλάδα να επανατοποθετηθεί εντός της Ευρώπης. Ωστόσο, ακόμη και αν το Brexit ακυρωθεί θα εξακολουθήσει να αντιπροσωπεύει μια εμπειρία την οποία η ΕΕ πρέπει να αξιοποιήσει καλά, ειδικά σχετικά με το τι πρέπει να γίνει για να διασφαλιστεί ότι αυτή η εμπειρία δεν θα επαναληφθεί για κανένα άλλο κράτος μέλος.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στην καθηγήτρια κα **Παπαδάκη Όλγα** για την υποστήριξη ,το ενδιαφέρον και την πραγματική βοήθειά της σε όλη τη διαδικασία εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Γιώτη Παπαδάκη Ο. *Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο* ' Social Cohesion and Development 2018 13 (2)159-170

Γουγάς, Α. (2016). *Αμφισβητώντας την Ευρωπαϊκή Ένωση: Ευρωσκεπτικισμός και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Arnorsson, A. & Zoega, G. (2016). *On the causes of Brexit*. ESRI Working paper.

Baldwin, R. E. (Ed.). (2016). *Brexit Beckons: Thinking ahead by leading economists*. Centre for Economic Policy Research.

Barrett, A., Bergin, A., FitzGerald, J., Lambert, D., McCoy, D., Morgenroth, E. ... & Studnicka, Z. (2015). *Scoping the possible economic implications of Brexit on Ireland*. Dublin: Economic and Social Research Institute.

Bergin, A., Garcia-Rodriguez, A., McInerney, N., Morgenroth, E. L. & Smith, D. (2016). *Modelling the medium to long term potential macroeconomic impact of Brexit on Ireland* (No. 548). ESRI Working Paper.

Bollen, J., Meijerink, G. & Rojas-Romagosa H.A., (2016). *Brexit Affects the Netherland more than many EU Countries/ Free Trade Agreement UK/EU lowers Costs*. CPB Policy Brief. 2016/17. Amsterdam: CPB

Bourne, R. (2016). *Why did the British Brexit? and What are the Implications for Classical Liberals?*. *Economic Affairs*, 36(3), 356-363.

Bragoudakis, Z. & Sideris, D. (2016). *The Macroeconomic Impact of Brexit on the Greek Economy*

Burns, C., Jordan, A., Gravey, V., Berny, N., Bulmer, S., Carter, N. & Owens, S. (2016). The EU Referendum and the UK Environment: An Expert Review. How has EU membership affected the UK and what might change in the event of a vote to Remain or Leave

Chang, W.W. (2017). Brexit and Its Economic Consequences

Chen, W; Los, B; McCann, P; Ortega-Argilés, R; Thissen, M; & van Oort, F. (2017). "The continental divide? Economic exposure to Brexit in regions and countries on both sides of The Channel". *Papers in Regional Science*. **97**: 25–54.

Crowley, M; Exton, O; & Han, L. (21 January 2019). "The impact of Brexit uncertainty on UK exports". *VoxEU.org*.

Dennison, J. & Carl, N. (2016). The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. British Politics and Policy at LSE

Eichengreen, B. (2019). "The international financial implications of Brexit". *International Economics and Economic Policy*. **16**: 37–50.

Giles, C. (2017). "The real price of Brexit begins to emerge". *Financial Times*.

Ginsburgh, V., Moreno-Ternero, J. D. & Weber, S. (2017). Ranking languages in the European Union: Before and after Brexit. *European Economic Review*, 93, 139- 151.

Johnson, P; & Mitchell, I. (2017). "The Brexit vote, economics, and economic policy". *Oxford Review of Economic Policy*. **33** (suppl_1): S12–S21.

Kostadinova, V. (2017). Brexit is unlikely to provide answers to governance problems under globalisation. *Economic Affairs*, 37(1), 135-140.

Lawless, M. & Morgenroth, E. L. (2016). *The Product and Sector Level impact of a hard Brexit across the EU* (No. 550). ESRI Working paper.

Lim, W. M. (2017). Exiting supranational unions and the corresponding impact on tourism: Some insights from a rejoinder to Brexit. *Current Issues in Tourism*, 1- 5.

Lu, J., Hung, K., Wang, L., Schuett, M. A. & Hu, L. (2016). Do perceptions of time affect outbound-travel motivations and intention? An investigation among Chinese seniors. *Tourism Management*, 53, 1-12.

Matti, J. & Zhou, Y. (2017). The political economy of Brexit: explaining the vote. *Applied Economics Letters*, 24(16), 1131-1134.

Matthijs, M. (2017). *Europe after Brexit: A less perfect union*. Foreign Aff., 96, 85.

Mayhew, K. (2017). "UK higher education and Brexit". *Oxford Review of Economic Policy*. **33** (suppl_1): S155–S161.

Pappas, N. (2017). *Brexit Referendum Influence on Londoners' Overseas Travelling*. ESRI Working paper.

Portes, J; & Forte, G. (2017). "The economic impact of Brexit-induced reductions in migration". *Oxford Review of Economic Policy*. **33** (suppl_1): S31–S44.

Sampson, Thomas (2017). "Brexit: The Economics of International Disintegration". *Journal of Economic Perspectives*. **31** (4): 163–184.

Wright, W, Benson, C. & Hamre, E. F. (2019). *The New Financial Brexitometer*, New Financial.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Το Brexit και οι συνέπειες του. Διαθέσιμο στο: www.concilium.europa-union.eu Τελευταία πρόσβαση στις 16-03-2020.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651949/EPRS_BRI\(2020\)651949_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651949/EPRS_BRI(2020)651949_EN.pdf)